

ΕΘΝΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΙΗ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

«Διυπουργικές σχέσεις κατά την άσκηση δημόσιων πολιτικών. Το παράδειγμα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς»

Επιβλέπουσα:

Άννα Αναγνωστοπούλου

Σπουδαστής:

Νικόλαος Πανουτσόπουλος

ΑΘΗΝΑ - 2007

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες.....	2
Περίληψη.....	3
Λέξεις Κλειδιά.....	4
Abstract.....	5
Συνοτομογραφίες.....	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο Πρώτο	
1.1. Υπουργεία και διυπουργικές σχέσεις κατά την άσκηση δημόσιων πολιτικών.....	10
1.2. Συντονισμός και διυπουργικές σχέσεις.....	14
1.3. Η περίπτωση της Ελλάδας – Μορφές συντονισμού.....	16
1.4. Διυπουργικός συντονισμός – Προβλήματα και ευκαιρίες.....	20
Κεφάλαιο Δεύτερο	
2.1. Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.....	24
2.2. Συνταγματικές διατάξεις.....	25
2.3. Διεθνείς Συμβάσεις – Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	27
Κεφάλαιο Τρίτο	
3.1. Διατηρητέα κτίσματα – Ορισμός – Συναρμόδιοι φορείς προστασίας.....	33
3.2. Συναρμόδια Υπουργεία – ΥΠ.ΠΟ.	34
3.3. Συναρμόδια Υπουργεία – ΥΠΕΧΩΔΕ – Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής – Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης.....	41
3.4. Διατηρητέα κτίρια – Προβλήματα που αναφύονται στις διυπουργικές σχέσεις.....	46
Κεφάλαιο Τέταρτο	
4.1. Παραδοσιακοί οικισμοί – Αρμόδιοι φορείς – ΥΠΕΧΩΔΕ.....	49
4.2. Νομικά ζητήματα που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των παραδοσιακών οικισμών.....	54
4.3. Συναρμόδια Υπουργεία – Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης – Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής.....	57
4.4. Παραδοσιακοί οικισμοί – Προβλήματα που αναφύονται στις διυπουργικές σχέσεις...	61
Κεφάλαιο Πέμπτο	
5.1. Συμπεράσματα.....	66
5.2. Προτάσεις.....	70
Βιβλιογραφία.....	78
Παράρτημα.....	85

Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω προσωπικά την κ. Άννα Αναγνωστοπούλου, επιβλέπουσα του συγκεκριμένου πονήματος και Προϊσταμένη του Τμήματος Πολιτισμού του ΙΝ.ΕΠ., για τις πολύτιμες κατευθύνσεις και τη βοήθεια που μου έδωσε. Ως πλήρης γνώστης του θέματος αποτέλεσε πηγή συνεχούς και ουσιαστικής πληροφόρησης. Χαίρομαι ιδιαίτερα που είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί της. Ευχαριστώ επίσης θερμά τους:

➤ Αλέξανδρο Θεοχαρόπουλο

Προϊστάμενο Γενικής Διεύθυνσης Αναστήλωσης Μουσείων και Τεχνικών Έργων του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ)

➤ Αθηνά Χριστοφίδου

Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ)

➤ Κωνσταντίνο Χαραυγή

Προϊστάμενο Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Υποδομών στο Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης

➤ Κωνσταντίνο Πρασά

Προϊστάμενο Τμήματος Διατηρητέων Κτιρίων και Περιοχών Ιστορικού Ενδιαφέροντος στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

➤ Γεώργιο Γκανασούλη

Προϊστάμενο Τμήματος Παραδοσιακών Οικισμών στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ)

➤ Νικόλαο Ξυντάρη

Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) / Αναπληρωματικό εκπρόσωπο του ΥΠΕΧΩΔΕ στο Κ.Α.Σ.

➤ Γεώργιο Ράμμο

Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ)

➤ Βάντα Αλεκτορίδου

Διεύθυνση Νεότερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ)

➤ Μάρω Ευαγγελίδου

Πολεοδόμο – Χωροτάκτη, Υπεύθυνη Τομέα Ειδικών Μελετών στον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΥΠΕΧΩΔΕ)

➤ Κατερίνα Κολοτούρου, Αναπτυξιακή Εταιρεία Δήμου Αθηναίων, Πρόγραμμα «Πρόσωση»

Τέλος δεν θα μπορούσα ποτέ να ξεχάσω τη σύντροφο της ζωής μου Αντιγόνη. Η ζεστή και γλυκιά της παρουσία αποτελεί ανεξάντλητη πηγή δύναμης. Την ευχαριστώ, γιατί προσδίδει νόημα και ουσιαστικό περιεχόμενο σε κάθε μέρα που περνάει. Την ευχαριστώ απλά γιατί υπάρχει δίπλα μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης είναι η διερεύνηση των διυπουργικών σχέσεων στον τομέα άσκησης της δημόσιας πολιτικής προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Στην αρχή θα επιχειρηθεί μία συνοπτική θεωρητική προσέγγιση ορισμένων εννοιών (Υπουργείο, δημόσια πολιτική, μοντέλα ταξινόμησης των διοικητικών δομών, μορφές διυπουργικών σχέσεων, έννοια και διαφορετικές εκδηλώσεις του διυπουργικού συντονισμού). Θα παρουσιαστούν διαχρονικά οι διάφοροι μηχανισμοί συντονισμού του κυβερνητικού έργου στη χώρα μας (συλλογικά όργανα, επιτελικές υπηρεσίες, κύκλοι πολιτικής, πολιτικό γραφείο πρωθυπουργού, κ.ο.κ.), οι εγγενείς αδυναμίες του διοικητικού συστήματος που δυσχεραίνουν τη λειτουργία τους και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται στα πλαίσια ενός οργανισμού όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ως έννοια η **αρχιτεκτονική κληρονομιά** αναφέρεται στη μορφή εκείνη του πολιτιστικού περιβάλλοντος, η οποία συνδέεται με τον χώρο και αποτελεί την μαρτυρία της ατομικής και συλλογικής ύπαρξης και δραστηριότητας του ανθρώπου και έκφραση της πνευματικής και καλλιτεχνικής εξέλιξης του. Λόγω της έκτασης του αντικειμένου θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας σε ορισμένα στοιχεία της και πιο συγκεκριμένα στα διατηρητέα κτίρια-μνημεία και τους παραδοσιακούς οικισμούς. Ως **διατηρητέα** χαρακτηρίζονται μεμονωμένα κτίρια, τμήματα ή συγκροτήματα κτιρίων ή σε συνδυασμό με στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής, καλλιτεχνικής, επιστημονικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής, και αισθητικής σημασίας και φυσιογνωμίας τους. **Παραδοσιακός οικισμός** είναι κάθε ομοιογενές σύνολο αστικών ή αγροτικών κατασκευών, το οποίο λόγω του ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού, κοινωνικού, καλλιτεχνικού ή ιστορικού ενδιαφέροντός του είναι άξιο κρατικής προστασίας.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα βασίζεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975/86/01. Σε διεθνές επίπεδο πρωτοποριακή υπήρξε η Σύμβαση της Γρανάδας το 1985, ενώ στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υλοποιηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη σημαντικά προγράμματα και δράσεις με σκοπό την προβολή και ανάδειξη στοιχείων της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε κοινοτικό επίπεδο. Το ισχύον νομοθετικό καθεστώς προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών δημιουργεί μία επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ τεσσάρων Υπουργείων (Πολιτισμού, ΠΕΧΩΔΕ, Μακεδονίας – Θράκης, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής). Οι συγκεκριμένοι

φορείς λειτουργούν βάσει διαφορετικών νομοθετικών διατάξεων και διοικητικών διαδικασιών. Το ΥΠ.ΠΟ για παράδειγμα ακολουθεί τον Αρχαιολογικό Νόμο (Ν. 3028/2002), ενώ τα υπόλοιπα υπουργεία τις προβλέψεις του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού, όπως αυτός έχει τροποποιηθεί.

Οι διυπουργικές σχέσεις στον τομέα της προστασίας της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς παρουσιάζουν εμφανείς αδυναμίες, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: κατακερματισμός και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, υπηρεσίες που λειτουργούν ως στεγανά, ανυπαρξία μηχανισμών συντονισμού και οριζόντιων διοικητικών δομών, πολυνομία και δαιδαλώδης νομοθεσία, απουσία ικανών ελεγκτικών μηχανισμών, χρόνια αδυναμία του κρατικού προϋπολογισμού, υπηρεσίες με ποιοτικές και ποσοτικές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, δημιουργία στον πολίτη ελλείμματος εμπιστοσύνης και αισθήματος ανασφάλειας δικαίου με αποτέλεσμα ένομες συμπεριφορές, κ.ο.κ. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η ανεπαρκής προστασία των διατηρητέων κτιρίων και των παραδοσιακών οικισμών.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, τη διευκόλυνση του διυπουργικού συντονισμού και τη διαμόρφωση μίας συνεντευτικής και συγκροτημένης δημόσιας πολιτικής προτείνονται συνοπτικά τα εξής: α) ολοκλήρωση του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού β) κατάργηση των χωρικών υπουργείων και συγκέντρωση των αρμοδιοτήτων σε ένα νέο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Χωροταξίας γ) ενίσχυση των συναρμόδιων υπηρεσιών και διεπιστημονική στελέχωσή τους δ) σύσταση Ενιαίου Φορέα ή εναλλακτικά σύσταση κύκλων πολιτικής ή λειτουργία διυπουργικών επιτροπών ε) αύξηση της χρηματοδότησης των ΥΠ.ΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ χωρίς αύξηση της φορολογίας και επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού στ) δημιουργία Εθνικού Ψηφιακού Αρχείου Μνημείων ζ) εφαρμογή του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας η) ενίσχυση του θεσμού της κοινωνικής διαβούλευσης κ.ο.κ.

Η σύνταξη της παρούσης βασίστηκε μεθοδολογικά σε πρωτογενείς (Σύνταγμα, διεθνείς συμβάσεις, κοινοτικό δίκαιο, νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, κωδικοποίηση πολεοδομικής νομοθεσίας) και δευτερογενείς πηγές (βιβλιογραφία, αρθρογραφία στον Τύπο, δικτυακοί τόποι υπουργείων ή μη κυβερνητικών οργανώσεων). Τέλος ιδιαίτερα σημαντικό υλικό, όσον αφορά τις διοικητικές διαδικασίες, αντλήθηκε από συνεντεύξεις στελεχών των εμπλεκόμενων δημόσιων φορέων).

Λέξεις Κλειδιά: Υπουργεία, δημόσια πολιτική, λειτουργική εξειδίκευση, καταμερισμός εργασίας, Διοίκηση, κάθετη και οριζόντια οργάνωση, τομεακά υπουργεία, διυπουργικές σχέσεις, συναρμοδιότητα, επικάλυψη αρμοδιοτήτων, αρμοδιότητα, σχέσεις εξουσίας, πολιτική ηγεσία, γραφειοκρατία, γραφειοκρατικοσυντεχνιακή νησίδα, θεωρία της

εδαφικής αναλογίας, κλίμακα Guttman, διυπουργικός συντονισμός, συλλογικά όργανα, επιτελικές υπηρεσίες, διυπουργικές επιτροπές, κύκλοι πολιτικής, πολιτικό γραφείο πρωθυπουργού, Ενιαίος φορέας, εκτελεστικές υπηρεσίες, Ενιαίο Εθνικό Αρχείο Μνημείων, κοινωνική διαβούλευση, Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, κίνητρα, χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός, κατακερματισμός δομών, ρυθμιστική ικανότητα του κράτους, πολιτιστική κληρονομιά, αρχιτεκτονική κληρονομιά, πολιτιστικό περιβάλλον, διατηρητέα κτίρια – μνημεία, ιδιοκτήτες, παραδοσιακοί οικισμοί, αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικοί τόποι, βιώσιμη ανάπτυξη, αειφορία, ανάπλαση, ανάδειξη, αποκατάσταση, προστασία, χαρακτηρισμός και αποχαρακτηρισμός μνημείου, διαφύλαξη, ολοκληρωμένη συντήρηση, αναστήλωση, μεταφορά συντελεστή δόμησης, φοροαπαλλαγές, φοροελαφρύνσεις, απαλλοτριώσεις, οριστική η προσωρινή δέσμευση χρήσης γης Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ., Ε.Τ.Π.Α., ΥΠΕΧΩΔΕ, Ε.Π.Α.Ε., Κ.Σ.Χ.Ο.Π., Α.Π.Α.Σ., Κ.Α.Σ., Κ.Σ.Ν.Μ., Τ.Ε.Ε., Γ.Π.Σ., Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π., ΙΝ.ΕΠ, Σ.Α.Δ.Α.Σ., Σ.Ε.Α., ΣτΠ, ΣτΕ, ΣΑΚΧ, Τοπικά Συμβούλια Μνημείων, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, Σύνταγμα, άρθρο 24, Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (Γρανάδα 1985), Ν. 3028/2002, Ν. 1577/1985, Ν. 2831/2000, Ν. 2508/1997, Ν. 2742/1999, Γ.Ο.Κ., Κώδικας Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας.

ABSTRACT

Topic of this essay is the issue of **intergovernmental relations** between government bodies (Ministries) in the exercise of a specific public policy, which is **the protection of architectural heritage**. We will focus our attention on specific elements like the **listed buildings, traditional settlements**, sites of historical interest and conservation areas.

Firstly we will attempt a brief theoretical approach of relative concepts such as public policy, intergovernmental affairs and coordination. Following that there will be a presentation of different forms of coordination mechanisms that have been implemented within the Greek political system. We will also examine the weaknesses of the administrative system that stand in the way of a more cohesive government policy and the opportunities presented by the European integration.

The protection of listed buildings and traditional settlements creates a typical case of co-responsibility between four competent Ministries. These are the **Ministry of Culture**, the **Ministry of Environment, Planning and Public Works**, the **Ministry of Marintime, the Aegean and Island Policies** and the **Ministry of Macedonia and Thrace**. There will be a brief examination of the statutory framework, international conventions and European policies and the administrative procedures followed by the agencies of the specific public bodies. We will also present the various problems created by the overlapping competencies from the citizen's point of view. Last but not least various proposals are made that in our opinion will greatly contribute towards an integrated government policy concerning listed buildings and traditional settlements.

This survey was methodologically based on primary (the Greek Constitution, international conventions, legislation) and secondary sources (websites of government or NGO's, the Press). Important material was also collected by interviewing several executive officials in the competent Ministries.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Γ.Ο.Κ.	Γενικός Οικοδομικός Οργανισμός
Δ.Α.Ν.Σ.Μ.	Διεύθυνση Αναστήλωσης Νεοτέρων και Σύγχρονων Μνημείων
Δ.Β.Μ.Α.	Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
Δ.Ε.Ε.Α.Π.	Διεύθυνση Ειδικών Έργων Αναβάθμισης Περιοχών
Δ.Ε.Η.	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ν.Π.Κ.	Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Δ.Ν.Σ.Α.Κ.	Διεύθυνση Νεότερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς
Ε.Β.Α.	Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Α.Ε.	Επιτροπές Ενασχήσεως Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
Ε.Μ.Π.	Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο
Ε.Ν.Μ.	Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων
Ε.Ο.Τ.	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
Ε.Π.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ε.Π.Α.Ε.	Επιτροπή Πολεοδομίας και Αρχιτεκτονικών Ελέγχων
Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ.	Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Θεμάτων
Ε.Τ.Π.Α.	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Κ.Α.Σ.	Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.	Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας
Κ.Π.Σ.	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΠΖ	Κύκλος Ποιότητας Ζωής
Κ.Σ.Ν.Μ.	Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων
Κ.Σ.Χ.Ο.Π.	Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος
ΙΝ.ΕΠ.	Ινστιτούτο Επιμόρφωσης
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Μ.Σ.Δ.	Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης
Ο.Τ.Ε.	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Δ.Ε.	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
Π.ΟΜ.ΙΔ.Α.	Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων
Σ.Α.Δ.Α.Σ	Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, Διπλωματούχων, Ανωτάτων Σχολών.
ΣΑΚΧ	Ευρωχωροταξικό Σχέδιο
Σ.Ε.Α.	Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων
Σ.Ε.Κ.	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης και Ανάπτυξης Ανοικτών Πόλεων
Σ.Χ.Ο.Π.	Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Υ.Μ.Α.Θ.	Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης
ΥΠ.ΠΟ.	Υπουργείο Πολιτισμού
Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
Φ.Μ.Α.Π.	Φόρος Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας
DCMS	Department of Culture Media and Sports
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μία χώρα με πλούσιο ιστορικό παρελθόν, όπως η Ελλάδα, ο πολιτισμός θα έπρεπε να αποτελεί έναν από τους ζωτικότερους τομείς δημόσιας πολιτικής. Ξεχωριστό κομμάτι αυτού του πολιτιστικού πλούτου αποτελούν στοιχεία της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, όπως τα διατηρητέα κτίρια και οι παραδοσιακοί οικισμοί. Η αποτελεσματική προστασία, ένταξη και ενεργοποίηση τους σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο αστικό οικιστικό περιβάλλον θα συντελούσε σε μεγάλο βαθμό στην αισθητική αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η προβολή, ανάδειξη και κατάλληλη αξιοποίησή τους θα μπορούσε να εξελιχθεί σε βασικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης, στη μόνη γνήσια «βαριά μας βιομηχανία». Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι η λειτουργία ενός σαφούς και αυστηρού θεσμικού πλαισίου προστασίας, προσαρμοσμένου στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τα δεδομένα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Σκοπός αυτού του πονήματος είναι η μελέτη των διυπουργικών σχέσεων στον τομέα άσκησης των δημόσιων πολιτικών. Ως παράδειγμα θα χρησιμοποιήσουμε την προστασία της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς. Βέβαια λόγω της έκτασης και συνθετότητας του θέματος θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας σε στοιχεία αυτής, όπως τα διατηρητέα κτίρια και οι παραδοσιακοί οικισμοί.

Δυστυχώς η περίπτωση που θα μας απασχολήσει αποτελεί κλασσικό παράδειγμα προβληματικής λειτουργίας των διυπουργικών σχέσεων και αποσπασματικής εφαρμογής μίας δημόσιας πολιτικής. Είναι εμφανή τα χαρακτηριστικά συμπτώματα μίας ελληνικής «διοικητικής ασθένειας»: κατακερματισμός και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, υπηρεσίες που λειτουργούν ως στεγανά, ανυπαρξία μηχανισμών συντονισμού και οριζόντιων διοικητικών δομών, πολυνομία και δαιδαλώδης νομοθεσία, απουσία ικανών ελεγκτικών μηχανισμών, χρόνια αδυναμία του κρατικού προϋπολογισμού, υπηρεσίες με ποιοτικές και ποσοτικές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, δημιουργία στον πολίτη ελλείμματος εμπιστοσύνης και αισθήματος ανασφάλειας δικαίου με αποτέλεσμα έννομες συμπεριφορές, κ.ο.κ. Αποτέλεσμα όλων αυτών των φαινομένων είναι η ανεπαρκής προστασία των συγκεκριμένων στοιχείων της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς.

Θα ξεκινήσουμε την μελέτη μας με μία συνοπτική θεωρητική προσέγγιση ορισμένων εννοιών (δημόσια πολιτική, μοντέλα διυπουργικών σχέσεων, έννοια του συντονισμού, εφαρμοσμένοι μηχανισμοί διυπουργικού συντονισμού στην Ελλάδα, προβλήματα και ευκαιρίες για την επιτυχημένη εφαρμογή τους). Στη συνέχεια θα περιγράψουμε τις

συναρμολογίες που δημιουργούνται στον τομέα της προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και των παραδοσιακών οικισμών, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τις σχετικές διοικητικές διαδικασίες και τα προβλήματα που προκύπτουν, αναφέροντας ταυτόχρονα και συγκεκριμένες μελέτες περιπτώσεων. Τέλος θα προταθούν ορισμένες εναλλακτικές λύσεις, οι οποίες υπό προϋποθέσεις θα μπορούσαν να διαμορφώσουν μία συνεκτική και σφαιρική κυβερνητική πολιτική, όσον αφορά την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Τα **Υπουργεία** αποτελούν βασικές οργανωτικές μονάδες της Δημόσιας Διοίκησης. Πρόκειται για «πολιτικο-διοικητικές ενότητες, στις οποίες αφενός κατανέμεται το κυβερνητικό έργο και αφετέρου εξασφαλίζουν την πολιτική εποπτεία του έργου αυτού μέσω της πολιτικής τους ηγεσίας. Αποτελούν δηλαδή μονάδες που συνδυάζουν τη **λειτουργική εξειδίκευση** σε ορισμένα αντικείμενα της κρατικής δραστηριότητας με τη **γραφειοκρατική οργάνωση και τεχνογνωσία** αλλά και με την οργάνωση της **πολιτικής (κυβερνητικής) ευθύνης** για τη λειτουργία τους» [Κ. Σπανού, 2000 : 28].

Κάθε υπουργείο αναλαμβάνει την υλοποίηση συγκεκριμένης δημόσιας πολιτικής. **Δημόσια πολιτική** είναι «το προϊόν της λειτουργίας του πολιτικο-διοικητικού συστήματος υπό μορφή κανόνων, κανονισμών, νόμων, διοικητικών αποφάσεων και περιλαμβάνει μέσα, στόχους και διαδικασίες εφαρμογής» [Σπανού, 2000]. Σύμφωνα με ένα άλλο ορισμό δημόσια πολιτική είναι «το σύνολο των θεμελιωδών «κρατικών» (δηλαδή με την ευρεία έννοια του όρου δημόσιων) αποφάσεων, πράξεων και λειτουργιών που αναφέρονται σε αντίστοιχα δημόσια προβλήματα (λ.χ. υγεία, ασφάλεια, οικονομικές σχέσεις, εκπαίδευση, περιβάλλον, πολιτισμός)» [Μ. Δεκλερής, 1989, σελ. 245]. Τέλος μπορούμε συνοπτικά να πούμε ότι «*public policy also may be viewed as whatever governments choose to do or not to do*» [J.Anderson, 2003 : 2].

Κάθε δημόσια πολιτική «αποτελεί το τυχαίο προϊόν της αντιπαράθεσης μιας σειράς δυνάμεων, με αντιφατικές λογικές και στρατηγικές που συγκρούονται και διαπραγματεύονται στη διάρκεια μιας μακράς και περίπλοκης διαδικασίας». Αποτελούν μία δυναμική μορφή παρέμβασης στην κοινωνική και οικονομική ζωή και αποσκοπούν στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων. Στην προσπάθειά τους αυτή εξισορροπούν συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα και επιδιώξεις οριοθετώντας προτεραιότητες και στόχους. Σε κάθε δημόσια πολιτική μπορούμε να διακρίνουμε δύο διαδοχικά στάδια: α) της επιλογής ανάμεσα σε διάφορες εναλλακτικές προτάσεις, διαδικασία γνήσια πολιτική, η οποία λαμβάνεται από την κυβέρνηση και β) της υλοποίησης και εφαρμογής, η οποία τυπικά εμπίπτει στις αρμοδιότητες της δημόσιας διοίκησης. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε, ότι η συγκεκριμένη διάκριση καθηκόντων μεταξύ της πολιτικής ηγεσίας και της διοίκησης είναι σε μεγάλο βαθμό τεχνητή. Οι διοικητικοί δρώντες έχουν στη διάθεσή τους τεχνογνωσία, πόρους και μέσα, που τους επιτρέπουν συχνά να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο στην διαμόρφωση μίας δημόσιας πολιτικής [J.Chevallier, 1993 : 459, 488].

Επιστρέφοντας στα Υπουργεία ο καταμερισμός της κυβερνητικής δραστηριότητας μεταξύ τους διέπεται από ορισμένα κριτήρια. Μέχρι σήμερα στα πλαίσια της διοικητικής επιστήμης έχουν επιχειρηθεί πολλές προσπάθειες ταξινόμησης των οργανωτικών δομών. Για παράδειγμα την περίοδο του Μεσοπολέμου οι Urwick και Gullick διατύπωσαν τη θεωρία της **λειτουργικής διάκρισης** μεταξύ των διοικητικών μονάδων. Συγκεκριμένα καθορίζουν τέσσερα κριτήρια «ορθολογικού» καταμερισμού εργασίας και αρμοδιοτήτων:

- **Το γεωγραφικό κριτήριο του σκοπού.** Βάσει αυτού η κρατική επικράτεια διαιρείται σε επιμέρους γεωγραφικές ενότητες. Η εποπτεία και ο συντονισμός κάθε δημόσιας πολιτικής σε αυτές τις ενότητες ανατίθεται σε συγκεκριμένη υπηρεσιακή μονάδα
- **Το κριτήριο του σκοπού.** Στις αρμοδιότητες κάθε διοικητικής δομής συγκεντρώνονται οι δραστηριότητες ενός συγκεκριμένου τομέα δημόσιας πολιτικής
- **Το κριτήριο του κοινού.** Βάσει αυτού κάθε διοικητική δομή αναλαμβάνει τις υποθέσεις συγκεκριμένης κατηγορίας πολιτών
- **Το κριτήριο της μεθόδου παρέμβασης.** Σύμφωνα αυτό ορισμένες διοικητικές δομές είναι υπεύθυνες για τους τομείς της κυβερνητικής πολιτικής που συνδέονται μεταξύ τους όχι βάσει των στόχων αλλά της ομοιογένειας των μεθόδων (π.χ. διαχείριση προσωπικού) [Κ. Σπανού, όπ. παρ. : 31-32].

Τα κριτήρια ορθολογικού καταμερισμού εργασίας των Gullick και Urwick έχουν αποδειχτεί σε μεγάλο βαθμό τεχνητά. Η βαθμιαία διόγκωση των κρατικών δραστηριοτήτων και του κρατικού παρεμβατισμού μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε ως επακόλουθο την στενή συνάφεια και αλληλεπίδραση μεταξύ των διάφορων τομέων της διοικητικής δραστηριότητας. Για αυτόν το λόγο επικρατέστερο κριτήριο θεωρείται πλέον η **λειτουργική εξειδίκευση** μεταξύ των υπουργείων και των υπηρεσιών τους. Κάθε οργανωτική μονάδα της Διοίκησης ασχολείται με συγκεκριμένο τομέα δημόσιας πολιτικής (παιδεία, πολιτισμός, περιβάλλον). Αυτή η καθ' ύλην διαίρεση του πολιτικοδιοικητικού μηχανισμού προτείνει τέσσερις ομάδες υπουργείων:

- **Διοικήσεις άσκησης κυριαρχίας** (διεθνείς σχέσεις, εσωτερικές υποθέσεις, δημόσια τάξη και δικαιοσύνη)
- **Οικονομικές διοικήσεις** (οικονομική πολιτική, ενέργεια, μεταφορές, επικοινωνίες, βιομηχανία, εμπόριο, γεωργία)
- **Κοινωνικές διοικήσεις** (σχέσεις εργασίας, κοινωνική ασφάλιση, προστασία της υγείας, περιβάλλον, ποιότητα ζωής)

➤ **Διοικήσεις αρμόδιες για θέματα πολιτισμού και παιδείας**

Τέλος στη Μεγάλη Βρετανία η **έκθεση Fulton** διακρίνει τέσσερις ομάδες υπουργείων μη συμφωνώντας απόλυτα με την προαναφερθείσα ταξινόμηση: **οικονομικά, τεχνικά, κοινωνικά και «λοιπά» υπουργεία.**

Η λειτουργική εξειδίκευση στην υπουργική δραστηριότητα μπορεί να νοηθεί επίσης ως οριζόντια ή κάθετη. Η **κάθετη** οργάνωση δηλώνει, ότι υπάρχουν σαφώς διαχωρισμένοι τομείς αρμοδιοτήτων με τους οποίους είναι επιφορτισμένες συγκεκριμένες διοικητικές δομές, τα λεγόμενα **τομεακά υπουργεία**. Πρόκειται για τη συνηθέστερη μορφή οργάνωσης, η οποία αντλεί την προέλευσή της από τη Βεμπεριανή θεωρία περί δημόσιας διοίκησης. Από την άλλη πλευρά η οριζόντια οργάνωση αφορά το χειρισμό υποθέσεων και λειτουργιών κοινών σε όλα τα υπουργεία. Κλασικό παράδειγμα οριζόντιας δομής είναι το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο είναι επιφορτισμένο με τον συντονισμό της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης [Κ. Σπανού, όπ. παρ. : 34-35].

Μολονότι οι αρμοδιότητες ενός υπουργείου ενδέχεται να είναι σαφώς προσδιορισμένες, η συνεχώς αυξανόμενη συνθετότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Διοίκηση και η στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ των τομέων της δημόσιας πολιτικής αναγκαστικά δημιουργούν συνάφεια αρμοδιοτήτων μεταξύ τομεακών υπουργείων. Πρόκειται για το συχνά εμφανιζόμενο στις **διυπουργικές σχέσεις** φαινόμενο της συναρμοδιότητας. **Συναρμοδιότητα** είναι ο από κοινού χειρισμός συγκεκριμένων υποθέσεων από δύο ή περισσότερα υπουργεία. Σε αυτή την περίπτωση απαιτείται συνεργασία, συντονισμός στη δράση των τομεακών υπουργείων και μία σφαιρικότερη προσέγγιση στον τρόπο επίλυσης των αναφερόμενων προβλημάτων. Υπάρχει όμως και το ενδεχόμενο ανταγωνισμού μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων, ο λεγόμενος πόλεμος αρμοδιοτήτων. Οι διυπουργικές σχέσεις είναι **σχέσεις εξουσίας**, σχέσεις δηλαδή πολιτικές με την ευρεία έννοια του όρου. Εμπλέκουν τα συχνά αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα ατόμων και ομάδων στο εσωτερικό των δημόσιων υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό εμφανίζονται ανταγωνισμοί και συγκρούσεις για τον έλεγχο συγκεκριμένου τομέα κρατικής δραστηριότητας. Στην τελευταία περίπτωση η συναρμοδιότητα αποκτά αρνητικό χαρακτήρα και μπορεί να οριστεί ως **επικάλυψη αρμοδιοτήτων**. Επικάλυψη δηλαδή σημαίνει είτε ότι δύο συναρμόδια υπουργεία λαμβάνουν αποφάσεις χωρίς καμία απολύτως συνεργασία επί ενός κοινού θέματος είτε απέχουν από οποιαδήποτε παρέμβαση για την αποφυγή συγκρούσεων. Συγκεφαλαιωτικά, ενώ οι συναρμοδιότητες είναι μία πραγματικότητα στις διυπουργικές σχέσεις οι επικαλύψεις περιγράφουν μία αποτυχία, όσον αφορά τον απαραίτητο συντονισμό και συνεργασία για την άσκησή τους [Κ. Σπανού, όπ. παρ. : 40-42].

Ο **Downs** περιγράφει αυτά τα φαινόμενα αμφισβητήσεων στις διυπουργικές σχέσεις δημιουργώντας το θεωρητικό σχήμα της **εδαφικής αναλογίας**. Συνοπτικά, κάθε διοικητική μονάδα επιτελεί διάφορες δραστηριότητες, οι οποίες εντάσσονται σε ένα συγκεκριμένο χώρο παρέμβασης, αυστηρά οριοθετημένο σε σχέση με τις δραστηριότητες των υπολοίπων. Ο χώρος παρέμβασης χωρίζεται σε εδαφικές ζώνες ανάλογα με το βαθμό ελέγχου που έχει η διοικητική μονάδα στην αντίστοιχη πολιτική. Κατ'αυτόν τον τρόπο έχουμε: α) **τον πυρήνα**, στον οποίο έχει τον αποκλειστικό έλεγχο της δραστηριότητας β) **την εσωτερική περιοχή**, στην οποία ασκεί τον κυριότερο έλεγχο σε συνάρτηση όμως με και με άλλες διοικήσεις. Σε αυτές τις ζώνες αναγκαστικά δημιουργούνται συγκρούσεις μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων για τον πλήρη έλεγχό τους με τη μορφή αγώνων αυτονομίας. Εδώ υπεισέρχεται και η έννοια της εδαφικής ευαισθησίας, ιδιαίτερα σημαντική για την διοικητική συμπεριφορά γ) **την ουδέτερη ζώνη**, η οποία δεν ανήκει σε καμία διοικητική δομή και ενδέχεται να αποτελέσει αντικείμενο διεκδίκησης.

Η ανασφάλεια, η οποία δημιουργείται, όσον αφορά το χώρο παρέμβασης, έχει ως αποτέλεσμα την προσπάθεια κάθε διοικητικής δομής να προασπίσει την «επικράτειά» της από την επιβουλή ή τις εισβολές άλλων ανταγωνιστικών διοικήσεων. Ο Downs διακρίνει δύο μεθόδους αντίδρασης: α) **ο εδαφικός περιορισμός** του χώρου παρέμβασης, ούτως ώστε να αποφύγει εχθρικές διεκδικήσεις (ή αλλιώς το σύνδρομο της «συρρικνωμένης βιολέτας». β) **αμφισβήτηση των ανταγωνιστικών διοικήσεων και επεκτατική προσπάθεια διεύρυνσης της ζώνης επιρροής** (σύνδρομο του «σουπερμαν»). Και οι δύο τακτικές έχουν μειονεκτήματα, καθώς σύμφωνα με την πρώτη αφήνονται ευκαιρίες ανεκμετάλλευτες ενώ με τη δεύτερη δημιουργούνται με μαθηματική ακρίβεια συγκρούσεις. Δεν αποκλείεται βέβαια το ενδεχόμενο να χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά. Για παράδειγμα ένα υπουργείο μπορεί να ακολουθεί επιθετική τακτική για τη δημιουργία εντυπώσεων σε επίπεδο ρητορείας, ενώ στην πράξη η στρατηγική του είναι περισσότερο κατευναστική και πραγματιστική [Κ. Σπανού, όπ. παρ. : 43-45].

Η θεωρία της «εδαφικής αναλογίας» του Downs, μολονότι εξαιρετικά σχηματική, αποδίδει τη γενικότερη εικόνα των συγκρούσεων που δημιουργούνται στο πλαίσιο των διυπουργικών σχέσεων, όπως και τις αναφυόμενες αντιστάσεις ενάντια στις προσπάθειες αναδιάταξης των αρμοδιοτήτων. Ο κυριότερος τρόπος αντιμετώπισης αυτών των φαινομένων είναι η λειτουργία αποτελεσματικών μηχανισμών συντονισμού. Στην επόμενη ενότητα θα επιχειρήσουμε μία συνοπτική περιγραφή της έννοιας του συντονισμού και των μορφών που μπορεί να αποκτήσει.

1.2. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ζητούμενο για την ορθολογική λειτουργία κάθε κυβέρνησης είναι η διατήρηση μίας στοιχειώδους ενότητας δράσης μέσω του συντονισμού των πολιτικών των επιμέρους υπουργείων. Απαιτούνται δηλαδή μηχανισμοί που να επιλύουν διαφορές, καθορίζουν προτεραιότητες και διαμορφώνουν ένα κοινό πλαίσιο λειτουργίας της Διοίκησης.

Ως γενική έννοια **ο συντονισμός** επιδιώκει την εναρμόνιση των δραστηριοτήτων των επιμέρους ενότητων και ατόμων στο εσωτερικό μίας οργάνωσης με απώτερο στόχο τη γόνιμη συνεργασία μεταξύ τους για την πραγματοποίηση των σκοπών της. Όσο περισσότερο σύνθετη είναι μία οργάνωση (για παράδειγμα η Διοίκηση) και πολύπλοκο το σύστημα καταμερισμού εργασίας και αρμοδιοτήτων τόσο περισσότερο απαραίτητος είναι ο συντονισμός των τμημάτων της. Στις διυπουργικές σχέσεις υπάρχουν δύο μορφές συντονισμού. Καταρχήν μπορεί να είναι **κάθετος**, δηλαδή με την υπαγωγή των εμπλεκόμενων υπουργείων σε ένα ανώτερο όργανο. Ενδέχεται επίσης να είναι **οριζόντιος** μέσω της καθιέρωσης διαδικασιών συνεργασίας μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων του ιδίου επιπέδου χωρίς την υπαγωγή σε ένα ανώτερο όργανο. Η κάθετη ή ιεραρχική μορφή είναι ενδεδειγμένη περισσότερο για τον ενδοτομεακό συντονισμό. Ταυτόχρονα όμως ενισχύει τάσεις αυτονομίας και μία αποσπασματική θεώρηση των πραγμάτων σε σχέση με τη συνολικότερη κυβερνητική πολιτική. Ως αποτέλεσμα ο πολιτικοδιοικητικός μηχανισμός καταλήγει να είναι μία συνένωση κάθετων και ανταγωνιστικών υπηρεσιακών μονάδων, οι οποίες δεν συνεργάζονται μεταξύ τους και αναγάγουν το αντικείμενο των δραστηριοτήτων τους σε επίκεντρο της κυβερνητικής πολιτικής. Από την άλλη πλευρά η οριζόντια μορφή μπορεί να διευκολύνει τον διυπουργικό συντονισμό σε ένα συγκεκριμένο τομέα δημόσιας πολιτικής (κλασικό παράδειγμα το Υπουργείο Οικονομικών, όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά) χωρίς να μπορεί να υποκαταστήσει απόλυτα την εξειδικευμένη τομεακή λειτουργία μίας κυβέρνησης [Κ. Σπανού, όπ. παρ. : 46-47].

Βασικό χαρακτηριστικό του συντονισμού είναι **ο πολιτικός του χαρακτήρας**. Σύμφωνα με τον **Timsit** «αποτελεί μία στρατηγική μείωσης της σύγκρουσης, χειρισμού των εντάσεων, προκειμένου να διατηρηθεί το ενιαίο πρότυπο στο οποίο βασίστηκε σιωπηρά το σύγχρονο κράτος». Αυτή όμως η αντίληψη για το κράτος έχει αποδειχθεί σε μεγάλο βαθμό τεχνητή. Κατάτμηση αρμοδιοτήτων, πολυπλοκότητα σχέσεων και κατακερματισμός διοικητικών δομών αποτελούν σε μεγάλο βαθμό την πραγματικότητα της σύγχρονης διοικητικής μηχανής. Ο συντονισμός λοιπόν δεν αποτελεί μόνο μία οργανωτική τεχνική. Αντίθετα είναι μία πολιτική διαδικασία, η

οποία εμπλέκει αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα σε μία προσπάθεια εναρμόνισής τους βάσει μίας εκ των προτέρων καθορισμένης στρατηγικής. Ο συντονισμός εν τέλει νοείται ως επιβολή περιορισμών και καθορισμός προτεραιοτήτων στο εσωτερικό ενός περίπλοκου οργανωτικού συστήματος, όπως η δημόσια διοίκηση [Κ. Σπανού, 2001 : 86-87].

Ο συντονισμός εκτός από κάθετος και ιεραρχικός ή οριζόντιος μπορεί να είναι **τυπικός ή άτυπος** ανάλογα με το αν έχει αποκτήσει επίσημη μορφή ή όχι. Ο συντονισμός επίσης μπορεί να λειτουργεί εκ των προτέρων (**προληπτικός**) ή εκ των υστέρων προσπαθώντας να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που τυχόν έχουν ανακύψει (**κατασταλτικός**). Τέλος ο συντονισμός διευκολύνεται, όταν στην ευρύτερη κοινωνία υπάρχουν κοινά αποδεκτοί κανόνες συμπεριφοράς, ένα κυρίαρχο αξιακό πρότυπο με καθολική αποδοχή και μία κουλτούρα διαλόγου, συνεργασίας και συναίνεσης [Κ. Σπανού, 2000 : 46].

Σε επίπεδο πάλι διυπουργικών σχέσεων ο συντονισμός μπορεί να αποκτήσει διάφορες μορφές. Ο **Metcalf** μέσω μίας κλίμακας Guttman έχει διαμορφώσει ένα θεωρητικό πλαίσιο εννέα βαθμίδων, οι οποίες εκτείνονται από τον μηδενικό συντονισμό μεταξύ των υπουργείων μέχρι την υιοθέτηση μίας σφαιρικής κυβερνητικής πολιτικής. Οι κλίμακες αυτές είναι: 1) **Οι αποφάσεις λαμβάνονται από τα υπουργεία ξεχωριστά**, τα οποία διατηρούν την αυτονομία τους στο πεδίο άσκησης των αρμοδιοτήτων τους 2) **Επικοινωνία μεταξύ των υπουργείων και ανταλλαγή πληροφοριών**. Απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη και λειτουργία κοινά αποδεκτών διόδων και καναλιών επικοινωνίας 3) **Καθιέρωση συμβουλευτικών διαδικασιών όπως διαβούλευση ή ανατροφοδότηση**. Οι φορείς ανταλλάσσουν αμοιβαία πληροφορίες και απόψεις, όσον αφορά τη διαμόρφωση πολιτικών 4) **Αποφυγή αποκλίσεων μεταξύ των υπουργείων**. Διασφαλίζεται δηλαδή η ενιαία εκπροσώπηση της κυβέρνησης 5) **Αναζήτηση διυπουργικής συναίνεσης**. Μέσω συλλογικών οργάνων (διυπουργικές επιτροπές ή ομάδες εργασίας εμπειρογνομόνων) διαμορφώνεται ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο πολιτικής 6) **Υποβολή των διυπουργικών διαφορών σε διαιτησία**. Το στάδιο αυτό είναι απαραίτητο σε περίπτωση που οι αναφερόμενες διαφορές είναι αγεφύρωτες 7) **Διαμόρφωση κοινών παραμέτρων δράσης**. Ένα ανώτερο ιεραρχικά όργανο θέτει τις προτεραιότητες που πρέπει να ακολουθήσουν τα υπόλοιπα υπουργεία 8) **Καθορισμός κυβερνητικών προτεραιοτήτων**. Το αρμόδιο όργανο, για παράδειγμα το Υπουργικό Συμβούλιο, καθορίζει σε γενικές γραμμές την κυβερνητική πολιτική 9) **Καθορισμός μίας σφαιρικής κυβερνητικής στρατηγικής**. Η περίπτωση αυτή είναι πρακτικά σχεδόν απίθανη, ειδικά στο ελληνικό πολιτικοδιοικητικό σύστημα [Κ. Σπανού, 2001 : 85].

Η Ελλάδα είναι και το αντικείμενο της επόμενης ενότητας. Συγκεκριμένα θα επιχειρηθεί μία συνοπτική περιγραφή των μορφών συντονισμού που υιοθετήθηκαν στα πλαίσια των διυπουργικών σχέσεων στη χώρα μας διαχρονικά.

1.3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Στην Ελλάδα έχουν επιχειρηθεί διάφορες μορφές συντονισμού του κυβερνητικού έργου. Οι κυριότερες είναι οι εξής: α) η λειτουργία των συλλογικών κυβερνητικών οργάνων β) η ίδρυση υπηρεσιών συνεκτικού, στρατηγικού και επιτελικού χαρακτήρα γ) η κατά κύκλους πολιτικής διαίρεση του κυβερνητικού έργου δ) η κατά τομείς οργάνωση των υπηρεσιών του πολιτικού γραφείου του πρωθυπουργού ε) ο διορισμός αντιπροέδρων της κυβέρνησης, υπουργών παρά τω πρωθυπουργό, υπερυπουργών, υπουργών συντονιστών κ.ο.κ [Α. Μακροδημήτρης, 1992 : 119].

Συλλογικά κυβερνητικά όργανα και επιτροπές: Σύμφωνα με το Σύνταγμα και την κλασική πολιτική θεωρία το βασικό συντονιστικό όργανο της Κυβέρνησης είναι το **Υπουργικό Συμβούλιο**. Δυστυχώς στο ελληνικό πολιτικοδιοικητικό σύστημα το συνεκτικό έργο του Υπουργικού Συμβουλίου δυσχεραίνεται από τους εξής παράγοντες: α) την κατά καιρούς υπερβολική διεύρυνση του αριθμού των μελών του β) την κυριολεκτικά δεσπόζουσα θέση του πρωθυπουργού στην οργάνωση και λειτουργία του κυβερνητικού μηχανισμού. Συχνά το Υπουργικό Συμβούλιο χρησιμοποιείται από τον πρόεδρο της κυβέρνησης για λόγους νομιμοποιητικούς και συμβολικούς (δήλωση για παράδειγμα της ισχύος του) γ) ο τεχνικός χαρακτήρας πολλών ζητημάτων, ο οποίος δεν διευκολύνει τη συστηματική επεξεργασία τους από ένα όργανο σαν το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο και λόγω στενότητας χρόνου περιορίζεται να διατυπώνει γενικές μόνο αρχές και κατευθύνσεις [Α. Μακροδημήτρης, όπ. παρ. : 118-119].

Εκτός του Υπουργικού Συμβουλίου λειτουργούν και οι παρακάτω επιτροπές, επιφορτισμένες με το ρόλο της προετοιμασίας των συνεδριάσεων και της εκτέλεσης των αποφάσεων του¹: α) η **Κυβερνητική Επιτροπή** β) το **Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας** γ) η **Επιτροπή Θεσμών** δ) η **Επιτροπή Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής** ε) η **Επιτροπή Μεγάλων Έργων και Υποδομών** στ) η **Επιτροπή για τον**

¹ ΠΔ 63/2005, ΦΕΚ Α 98/28.04.2005

Καθορισμό της Στρατηγικής και την Ανάπτυξη της Πληροφορικής. Τα συλλογικά αυτά όργανα προβλέπεται καταστατικά να λειτουργούν ως μηχανισμοί εξειδικευμένοι σε συγκεκριμένους τομείς της κυβερνητικής δραστηριότητας ενεργώντας πάντα υπό την επίβλεψη του Υπουργικού Συμβουλίου. Στην πραγματικότητα συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο, δηλαδή το Υπουργικό Συμβούλιο απλά επικυρώνει τις αποφάσεις των κυβερνητικών επιτροπών. Αν μάλιστα συνυπολογίσουμε, ότι ο πρωθυπουργός προεδρεύει στις δύο σημαντικότερες εξ αυτών (Κυβερνητική Επιτροπή, Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας) τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι ενισχύεται ο συντονιστικός του ρόλος και η δεσπόζουσα θέση του στο κυβερνητικό σύστημα. Αντίθετα η θέση του Υπουργικού Συμβουλίου, ως ανώτατου αποφασιστικού οργάνου, παρακμάμπεται και υποβαθμίζεται περαιτέρω [Α. Μακρυδημήτρης, 2006 : 30-31].

Υπηρεσίες συνεκτικού, επιτελικού και στρατηγικού χαρακτήρα: Ως συντονιστικές υπηρεσίες σε κεντρικό ή τομεακό επίπεδο έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο υπουργεία όσο και εσωτερικές οργανωτικές τους μονάδες. Για παράδειγμα ξεκινώντας από τη μεταπολεμική περίοδο το 1945 συστάθηκε το **Υπουργείο Συντονισμού** με σκοπό να αποτελέσει το κύριο συντονιστικό όργανο της κυβερνητικής δραστηριότητας (υπερυπουργείο). Λόγω των αντιδράσεων των άλλων υπουργείων περιορίστηκε στον καθορισμό της γενικότερης οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής. Ανάλογα καθήκοντα επιτελεί και ο φορέας που αποτελεί τη μετεξέλιξή του, το **Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών**. Το 1951 με τις ίδιες φιλοδοξίες ιδρύθηκε το **Υπουργείο Προεδρίας**, το οποίο επίσης σταδιακά περιορίστηκε στην γενική εποπτεία της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Τις συντονιστικές αυτές αρμοδιότητες στον συγκεκριμένο τομέα της κυβερνητικής πολιτικής κατέχει σήμερα το **Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης** καταλαμβάνοντας τιμητικά την πρώτη θέση στην συμβολική ιεραρχία των υπουργείων [Α. Μακρυδημήτρης, 1992 : 120-121]. Τέλος τον συντονισμό της ευρωπαϊκής μας πολιτικής από το 1980 έχει αναλάβει το **Υπουργείο Εξωτερικών**. Οι αρμοδιότητές του αυτές, ως του κύριου διαύλου επικοινωνίας με τα κοινοτικά όργανα, αμφισβητούνται πλέον από τα τομεακά υπουργεία λόγω του τεχνικού χαρακτήρα πολλών υποθέσεων [Κ. Σπανού, 2001 : 98].

Όσον αφορά τις υπηρεσίες ενδοτομεακού συντονισμού με το **Ν. 1892/1990**² συστάθηκαν στα υπουργεία και τις γενικές γραμματείες **μονάδες στρατηγικού σχεδιασμού και ανάλυσης πολιτικής**. Ήταν επιφορτισμένες με τον προγραμματισμό και τη συστηματική επεξεργασία των δημόσιων πολιτικών στον τομέα ευθύνης του κάθε υπουργείου, όπως και με την επιστημονική και τεχνική υποστήριξη των υπόλοιπων υπηρεσιών του. Η στελέχωσή τους

² **ΦΕΚ Α 101/31.07.1990**

προβλεπόταν να πραγματοποιηθεί με ειδικό επιστημονικό προσωπικό, το οποίο σύμφωνα με το ΣτΕ θα έπρεπε να ήταν εφοδιασμένο με «*ειδικώς πιστοποιούμενη εκπαίδευση ή εμπειρία στην επιστημονική ειδικότητα της ανάλυσης δημόσιας πολιτικής*». Δυστυχώς οι μονάδες αυτές περιθωριοποιήθηκαν και σύντομα καταργήθηκαν³.

Τομεακός συντονισμός: Την περίοδο 1981-1989 επιχειρήθηκε για πρώτη φορά η δημιουργία μηχανισμών τομεακού συντονισμού. Τα επιμέρους υπουργεία ομαδοποιήθηκαν σε τομείς, στους οποίους υπήρχε συνάφεια αρμοδιοτήτων. Τα νέα αυτά υπουργικά δίκτυα, άτυπα στην αρχή και με περισσότερο επίσημη μορφή στην συνέχεια, τέθηκαν υπό την επίβλεψη υπερυπουργών συντονιστών ή τομεαρχών, οι οποίοι ήταν ήδη προϊστάμενοι των αντίστοιχων διοικητικών δομών. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκαν **μείζονες κύκλοι πολιτικής** σε συγκεκριμένους τομείς (**Διοίκηση, Οικονομία, Ποιότητα Ζωής**), ούτως ώστε να συντονίζεται καλύτερα η δραστηριότητα των επιμέρους τομεακών υπουργείων και να αντιμετωπίζονται ενδεχόμενες επικαλύψεις. Το 1986 ο τότε Υπουργός Προεδρίας ορίστηκε ως προεδρεύων στους τρεις μείζονες κύκλους. Λόγω αντιδράσεων σε λιγότερο από 15 μέρες το μέτρο αυτό ανακλήθηκε και υπεύθυνοι των τομέων τους ορίστηκαν οι συναρμόδιοι Υπουργοί με τον Υπουργό Προεδρίας σε άτυπο ρόλο Γενικού Συντονιστή. Αργότερα οι κύκλοι πολλαπλασιάστηκαν σε έξι με την προσθήκη της **περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης**, της **κοινωνικής πολιτικής**, και της **εξωτερικής πολιτικής και άμυνας**. Λόγω της επακόλουθης σύγχυσης αρμοδιοτήτων το 1987 στους δύο αντιπρόεδρους της κυβέρνησης ανατέθηκε αντίστοιχα η επίβλεψη των τομέων εξωτερικής πολιτικής και άμυνας και των γενικότερων εσωτερικών υποθέσεων. Το 1988, πάλι λόγω ενδοκυβερνητικών συγκρούσεων, την επίβλεψη των κύκλων πολιτικής ανέλαβε ο πρωθυπουργός και το πολιτικό του γραφείο.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους οι διυπουργικοί κύκλοι παρήγαγαν σημαντικό έργο. Ενδεικτικό της επιτυχίας τους ήταν ότι μετά την κυβερνητική αλλαγή το 1990 είχε προταθεί η περαιτέρω ενεργοποίησή τους. Τελικά αντικαταστάθηκαν από ένα συντονιστικό σχήμα, το οποίο περιλάμβανε την Κυβερνητική Επιτροπή, τους αντιπροέδρους της

³ Δεν εφαρμόστηκε ποτέ, αν και προβλέπεται συνταγματικά, ο θεσμός του **μόνιμου υπηρεσιακού υφυπουργού**, ο οποίος θα προερχόταν από την εσωτερική ιεραρχία του δημοσιούπαλληλικού σώματος και θα αναλάμβανε το ρόλο του συντονιστή του κυβερνητικού έργου σε κάθε υπουργείο. Δεν εφαρμόστηκαν και άλλες προτάσεις, όπως η θέσπιση μόνιμων υπηρεσιακών υφυπουργών σε ορισμένα μόνο υπουργεία, η στελέχωσή τους και με «άλεξιπτωτιστές» (στελέχη δηλαδή προερχόμενα και από τον ιδιωτικό τομέα ή άλλους δημόσιους φορείς), την ανύψωση της δημοσιούπαλληλικής ιεραρχίας μέχρι τη βαθμίδα του Γενικού Γραμματέα με τον τελευταίο σε ρόλο συντονιστή κ.ο.κ.

κυβέρνησης, τον πρωθυπουργό και το πολιτικό του γραφείο⁴ [Α. Μακρυδημήτρης, 1992 : 137-144].

Το πολιτικό γραφείο του Πρωθυπουργού: Πρόκειται για αυτοτελή δημόσια υπηρεσία, η οποία δημιουργήθηκε για να υποβοηθήσει τον πρωθυπουργό στην άσκηση των καθηκόντων του. Αποτελείται από τα εξής γραφεία: 1) **Γραφείο Σχεδιασμού Στρατηγικής** 2) **Διπλωματικό Γραφείο** 3) **Οικονομικό Γραφείο** 4) **Γραφείο για θέματα Ποιότητας Ζωής** 5) **Γραφείο Κοινωνικού Διαλόγου και Επικοινωνίας** 6) **Γραφείο Οργάνωσης και Διοίκησης**. Προϊστάμενος όλων των υπηρεσιών είναι ο Γενικός Διευθυντής. Από την οργάνωση και τη λειτουργία του πολιτικού γραφείου συνάγεται το συμπέρασμα, ότι μπορεί σε συνεργασία με τα υπόλοιπα συλλογικά όργανα να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο συντονισμού της κυβερνητικής πολιτικής εναρμονίζοντας τις δραστηριότητες των επιμέρους υπουργείων⁵. Δυστυχώς στην πραγματικότητα πόρρω απέχει από το να αποτελέσει ένα στρατηγικό και επιτελικό όργανο διαμόρφωσης δημόσιας πολιτικής λειτουργώντας περισσότερο ως το προσωπικό γραφείο του πρωθυπουργού, στο οποίο συνωστίζονται σύμβουλοι και πρόσωπα της αμέσου εμπιστοσύνης του [Α. Μακρυδημήτρης, 1992 : 123-124, 142-143].

Από όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως διαπιστώνουμε, ότι όλοι οι μηχανισμοί συντονισμού, οι οποίοι εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο των διυπουργικών σχέσεων στην Ελλάδα, δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι δημόσιες πολιτικές συνεχίζουν να εφαρμόζονται αποσπασματικά χωρίς να εντάσσονται σε μία συνεκτική και προκηρυχθείσα κυβερνητική στρατηγική. Σκοπός της επόμενης ενότητας είναι να εντοπίσει τους λόγους αυτών των αδυναμιών, όπως και τις αναδυόμενες ευκαιρίες για την αντιμετώπισή τους στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁴ Ο **Amery** έχει διατυπώσει μία αξιολογή εναλλακτική λύση, προτείνοντας τη δημιουργία ενός εξαμελούς υπουργικού συμβουλίου από υπουργούς συντονιστές της κυβερνητικής πολιτικής, οι οποίοι θα ήταν απαλλαγμένοι από την ευθύνη διοίκησης συγκεκριμένου υπουργείου [Α. Μακρυδημήτρης, 1992 : 126].

⁵ Θα μπορούσε δηλαδή να λειτουργήσει όπως το Εκτελεστικό Γραφείο του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών (**Executive Office of the President**) ή το Γραφείο του Πρωθυπουργού της Μεγάλης Βρετανίας (**Prime Minister's Office**). Το τελευταίο για παράδειγμα διαχειρίζεται σε υπηρεσίες, καθεμία από τις οποίες είναι επιφορτισμένη να επιβλέπει συγκεκριμένο τομέα της κυβερνητικής πολιτικής παρεμβαίνοντας άμεσα στις διυπουργικές σχέσεις, όπου αυτό χρειάζεται.

1.4. ΔΙΥΠΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Οι προαναφερθείσες μορφές συντονισμού δεν απέδωσαν και δεν αποδίδουν ακόμα τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αιτία είναι ορισμένες δομικές αδυναμίες του ελληνικού πολιτικοδιοικητικού συστήματος, οι οποίες δεν επιτρέπουν την απρόσκοπτη λειτουργία μηχανισμών διυπουργικού συντονισμού. Οι αδυναμίες αυτές μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: **συγκεντρωτική δομή, ανεπάρκεια διαδικασιών σχεδιασμού και συντονισμού, στεγανά και δυσκαμψίες στην οργανωτική δομή των υπηρεσιών, κατακερματισμός δομών, ποσοτική και κυρίως ποιοτική ανεπάρκεια του προσωπικού.**

Ο συγκεντρωτισμός του ελληνικού κράτους, απόρροια των ιστορικών συνθηκών της ίδρυσής του, εντοπίζεται πέρα από τη σχέση κράτους – περιφέρειας (γεωγραφικός συγκεντρωτισμός) και στις σχέσεις πολιτικής ηγεσίας – δημόσιας διοίκησης (πολιτικός συγκεντρωτισμός). Συνδέεται δε άμεσα με τις πελατειακές πρακτικές του πολιτικού συστήματος, οι οποίες ευνοούνται ιδιαίτερα από τον κατακερματισμό των διοικητικών δομών. Η ποδηγέτηση της διοίκησης από την πολιτική έχει ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της. Η ποιοτική κυρίως ανεπάρκεια του προσωπικού, ως αποτέλεσμα της πρόσληψής του με κομματικά κριτήρια, οδηγεί σε ακόμα περισσότερες παρεμβάσεις από την πλευρά των πολιτικών προϊσταμένων. Η έλλειψη δηλαδή εμπιστοσύνης προς τα υποκείμενα διοικητικά στρώματα, όσον αφορά την ικανότητα επιτέλεσης των καθηκόντων τους, συνεπάγεται την ενίσχυση του πολιτικού – μετακλητού προσωπικού ή τη δημιουργία μονάδων ειδικής αποστολής. Οι λύσεις όμως αυτές, λειτουργώντας ως φαύλος κύκλος, συντελούν στην παράκαμψη ή υποκατάσταση της διοίκησης και την περαιτέρω υποβάθμισή της.

Αυτή η αντίληψη της δημόσιας πολιτικής ως μίας εκ των άνω πολιτικής διαδικασίας **(top down)** έχει αρνητικά αποτελέσματα, όσον αφορά την ανάπτυξη επιτελικών δομών και μηχανισμών. Η σημαντικότερη πηγή εξουσίας του πολιτικού προσωπικού (υπουργών) είναι η δύναμη του άτυπου, του αιφνιδιαστικού και του απρόβλεπτου. Η ανυπαρξία διαμορφωμένης πολιτικής (οριζόντιας ή τομεακής) επιτρέπει στην πολιτική ηγεσία να αποφύγει τη δέσμευση και να διατηρήσει την πρωτοβουλία κινήσεων. Ο συγκεντρωτισμός δεν μπορεί να συνδυαστεί με τον σχεδιασμό, ο οποίος προϋποθέτει δεσμευτικά εκ των προτέρων καθορισμό προτεραιοτήτων και έλεγχο βάσει αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου οι επιτελικοί μηχανισμοί προγραμματισμού και συντονισμού υποβαθμίζονται σε σχέση με τις εκτελεστικές λειτουργίες. Ακόμα και όταν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες διαμόρφωσης πολιτικής κατά κανόνα

στερούνται αρμοδιοτήτων και παρακάμπτονται⁶. Κυριαρχούν οι άτυπες και εύκολα μεταβαλλόμενες προσωρινές αποφάσεις και ένας έντονος νομικισμός και τυπολατρεία για να συγκαλύψει την ανυπαρξία πολιτικής. Οι αποσπασματικές αποφάσεις όμως δεν μπορούν να στηρίξουν οριζόντιες λειτουργίες διασύνδεσης μεταξύ των υπουργείων. Με αυτό τον τρόπο συγκροτούνται απόρθητα κάστρα, τα οποία λειτουργούν με στεγανά χωρίς διαύλους επικοινωνίας. Ταυτόχρονα συναφείς αρμοδιότητες ανατίθενται σε πολλές συναρμόδιες υπηρεσίες. Διοικητική πολυδιάσπαση και επικαλύψεις αρμοδιοτήτων είναι συνήθη προβλήματα, ενώ τα όργανα συντονισμού ατονούν. Οι φυγόκεντρες αυτές τάσεις ενισχύονται και από παράγοντες που σχετίζονται με την υπαλληλική σταδιοδρομία σε συγκεκριμένο φορέα. Το γεγονός αυτό λειτουργεί αποτρεπτικά στην δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ των ανώτερων στελεχών της δημόσιας διοίκησης [N. Βαρελίδης, 1992 : 5-6 / K. Σπανού, 2001 : 170-178]

Επιπροσθέτως οι διοικητικές δομές συχνά δημιουργούν προνομιακές σχέσεις με ορισμένες κοινωνικές ομάδες ενισχύοντας την τάση αυτονόμησής τους. Ο **Gremion** μάλιστα περιγράφει το δίκτυο που δημιουργείται μεταξύ ενός υπουργείου και της «διοικητικής του πελατείας» ως «**γραφειοκρατικοσυντεχνιακή νησίδα**», η οποία συχνά λειτουργεί με μία λογική που είναι αντίθετη με τις αντίστοιχες άλλων νησίδων. Οι πολιτικές που εφαρμόζει ο δημόσιος φορέας εναρμονίζονται με τη λογική της συγκεκριμένης νησίδας και προσπαθούν να εναρμονιστούν με τις προσδοκίες και τα συμφέροντα της διοικητικής πελατείας. Οι οριζόντιου χαρακτήρα πολιτικές (λ.χ. η προστασία του περιβάλλοντος ή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς) είναι οι πρώτες που πλήττονται. Καθώς εισάγουν δεσμεύσεις συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων διοικητικών δομών περιορίζουν σημαντικά την δυνατότητα του πολιτικού προσωπικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της πελατείας του. Έτσι η Διοίκηση εμφανίζεται κατακερματισμένη με τις επιμέρους οργανωτικές μονάδες να διεκδικούν περισσότερη αυτονομία. Ως αποτέλεσμα εμφανίζεται το φαινόμενο **της ελλιπούς ρυθμιστικής ικανότητας του ελληνικού κράτους**. Είναι αδύνατον δηλαδή να διαμορφωθεί συγκροτημένη κυβερνητική πολιτική, η οποία βάσει προτεραιοτήτων να εναρμονίζει τις δραστηριότητες των επιμέρους υπουργείων σε μία προσπάθεια επίτευξης σαφώς καθορισμένων στόχων [K. Σπανού, 2000 : 45-46 / K. Σπανού, 2001 : 184].

Αυτά είναι τα προβλήματα και οι αδυναμίες του ελληνικού πολιτικοδιοικητικού συστήματος, οι οποίες εμποδίζουν τον διυπουργικό συντονισμό και τη αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ συναρμόδιων φορέων. Ευτυχώς η ολοκληρωμένη πλέον ένταξή μας σε ένα οργανισμό, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργεί ευκαιρίες για εξορθολογισμό της

⁶ . Κλασικό παράδειγμα που αναφέρθηκε και προηγουμένως είναι ο εκφυλισμός των υπηρεσιών στρατηγικού σχεδιασμού και ανάλυσης οι οποίες αναπτύχθηκαν παρά τω υπουργώ το 1990.

διοικητικής δραστηριότητας. Ο σφαιρικός χαρακτήρας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ο αυξημένος αριθμός των εταίρων, η συνθετότητα και η πολλαπλότητα των τομεακών συμφερόντων που αυτά προωθούν, δημιουργούν ένα ιδιαίτερα δεσμευτικό πλαίσιο λειτουργίας για τις εθνικές διοικήσεις. **Οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων εμπλέκουν όλα τα πεδία άσκησης δημόσιας πολιτικής.** Είναι αναγκαία πλέον μία σφαιρική θεώρηση, η οποία θα εναρμονίζει τις επιμέρους δράσεις βάσει προκαθορισμένων προτεραιοτήτων. Η πολυπλοκότητα επίσης που χαρακτηρίζει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα (πολλαπλοί δρώντες και συμφέροντα) δημιουργεί μία **απαιτήση προβλεψιμότητας και τυποποίησης των διαδικασιών** στις σχέσεις των κρατών μελών. Ταυτόχρονα δημιουργείται στις εθνικές διοικήσεις, όπως η ελληνική, **η υποχρέωση αποτελέσματος.** Η επιτυχία των ευρωπαϊκών πολιτικών εξαρτάται από την διοικητική ικανότητα εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις). Οι αυξημένες αυτές απαιτήσεις προϋποθέτουν ενισχυμένους μηχανισμούς διυπουργικού συντονισμού. Δεν επαρκούν πλέον οι αποσπασματικές τομεακές ρυθμίσεις [Κ. Σπανού, 2001 : 20-23].

Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν ένα εξωγενή παράγοντα ελέγχου. Οι αυξανόμενες υποχρεώσεις που επιβάλλουν στα κράτη μέλη περιορίζουν σε σημαντικό βαθμό το περιθώριο ελευθερίας τους μέσω άμεσων ή έμμεσων κυρώσεων. Για παράδειγμα οι χρηματοδοτήσεις μέσω των διαρθρωτικών ταμείων συνοδεύονται από **διαδικασίες και μηχανισμούς παρακολούθησης** που εισάγουν περιορισμούς, προϋποθέτουν τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό και περιορίζουν τις κυβερνητικές επιλογές. Για να ανταπεξέλθουν οι εθνικές διοικήσεις προχωρούν στην **ίδρυση επιτελικών υπηρεσιών**, όπως είναι η περίπτωση της Διαχειριστικής Αρχής του Γ' Κ.Π.Σ. στην Ελλάδα. Σκοπός της δημιουργίας της ήταν η ταχεία απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων μέσω της συντονισμένης υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων που είχαν αναλάβει τα επιμέρους τομεακά υπουργεία [Κ. Σπανού, 2001 : 72-73].

Συγκεκριμένα οι ευρωπαϊκές πολιτικές μέσω της διαμόρφωσης ένα δεσμευτικού πλαισίου αναφοράς μπορεί να λειτουργήσουν καταλυτικά, ούτως ώστε να αποκτήσει η άσκηση δημόσιας πολιτικής σε εθνικό επίπεδο τη συνοχή που της έλειπε. Φυσικά αδυναμίες εξακολουθούν να υπάρχουν. Η προσαρμογή της διοίκησης στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης συχνά στηρίζεται σε αποσπασματικές προσεγγίσεις. Λόγω της έλλειψης ικανών μηχανισμών συντονισμού οι δημόσιες υπηρεσίες προσπαθούν να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις με **ad hoc προσαρμογές και άτυπους διακανονισμούς.** Τα μέτρα αυτά μπορεί να έχουν βραχυπρόθεσμα επιτυχία, μακροπρόθεσμα όμως δεν ενισχύουν τη ρυθμιστική ικανότητα του κράτους [Κ. Σπανού, 2001 : 184].

Μετά από αυτή τη συνοπτική περιγραφή κάποιων εννοιών (υπουργεία, δημόσια πολιτική, συντονισμός της κυβερνητικής δράσης, προβλήματα και ευκαιρίες) τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και στα πλαίσια της εφαρμογής τους στο ελληνικό πολιτικοδιοικητικό σύστημα, σκοπός αυτού του πονήματος είναι η μελέτη των διυπουργικών σχέσεων στην άσκηση μίας ιδιαίτερα σημαντικής για τη χώρα μας δημόσιας πολιτικής: της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ένας σύντομος ορισμός του συγκεκριμένου όρου επιχειρείται στην επόμενη ενότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως σκοπός της παρούσης είναι η μελέτη των διυπουργικών σχέσεων στην άσκηση της δημόσιας πολιτικής, η οποία αφορά την προστασία της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς. Όπως θα δούμε και αναλυτικότερα στη συνέχεια, με τον όρο **αρχιτεκτονική κληρονομιά** εννοούμε την μορφή εκείνη του πολιτιστικού περιβάλλοντος, η οποία συνδέεται με τον χώρο και αποτελεί την μαρτυρία της ατομικής και συλλογικής ύπαρξης και δραστηριότητας του ανθρώπου και έκφραση της πνευματικής και καλλιτεχνικής εξέλιξης του (κτίρια και οικισμοί). Η έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δεν αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο έθνος αλλά αποσυνδέεται από αυτό και συνέχεται αποκλειστικά δια μέσου του χρόνου με το χώρο⁷ [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, 2002 : 18-19].

Λόγω της έκτασης του θέματος η προσοχή μας θα εστιαστεί σε ορισμένα συστατικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα στα **διατηρητέα κτίρια** και στους **παράδοσιακούς οικισμούς**. Όπως και σε άλλους τομείς δημόσιας πολιτικής στον τομέα αυτό παρατηρείται συναρμοδιότητα αλλά και επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ υπουργείων. Ανάλογα με το θέμα ή τη γεωγραφική περιοχή υπεύθυνοι φορείς προστασίας είναι το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και το Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης.

Στα επόμενα κεφάλαια, μετά από ένα σύντομο ορισμό τους, θα περιγράψουμε το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και των παραδοσιακών οικισμών και τις διοικητικές διαδικασίες, θα εξετάσουμε το πλαίσιο λειτουργίας των διυπουργικών σχέσεων, θα αναφερθούμε στα αναφυόμενα προβλήματα και θα διατυπώσουμε προτάσεις για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους. Πρώτο βήμα η συνοπτική περιγραφή των συνταγματικών διατάξεων.

⁷ Η αρχιτεκτονική κληρονομιά περιλαμβάνει τα προϊόντα της δραστηριότητας όλων των εθνών ή θρησκευτικών κοινοτήτων που άφησαν τα ίχνη τους σε κάποια περιοχή της ελληνικής επικράτειας (Ρωμαίων, Βενετών, Γενουατών, Ιωαννιτών ιπποτών, Οθωμανών, Ορθόδοξων, Καθολικών, Μουσουλμάνων, Ισμαηλιτών) [Ν. Ρόζος, 1998 : 570]

2.2. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Η συνταγματική προστασία των διατηρητέων κτισμάτων και των παραδοσιακών οικισμών στηρίζεται στο άρθρο 24, το οποίο αναφέρεται στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Πιο αναλυτικά στην παράγραφο 1 του συγκεκριμένου άρθρου ορίζονται τα εξής: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας...». Είναι η πρώτη φορά σε συνταγματικό κείμενο, κατά την οποία το περιβάλλον περιγράφεται ως μία οντότητα, αποτελούμενη από τις επιμέρους μορφές της, τη **φυσική** και **πολιτιστική**. Σκοπός της ενιαίας αυτής θεώρησης είναι η αποτελεσματικότερη προστασία του. Το **φυσικό περιβάλλον** περιλαμβάνει τη φυσική κληρονομιά (χλωρίδα και πανίδα), εξαιρώντας έτσι όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Αντίθετα το **πολιτιστικό περιβάλλον** είναι κατεξοχήν ανθρωπογενές και τεχνητό. Αποτελείται από: α) τα **χωρικά πολιτιστικά αγαθά**, το σύνολο δηλαδή των υλικών στοιχείων που συγκροτούν τη μαρτυρία της ατομικής και συλλογικής ύπαρξης και δραστηριότητας του ανθρώπου στο χώρο (για παράδειγμα **κτίρια, πόλεις, οικισμοί**). Όπως είναι αυτονόητο σε αυτή την κατηγορία ανήκουν και τα διατηρητέα κτίσματα και οι παραδοσιακοί οικισμοί β) τα **μη χωρικά πολιτιστικά αγαθά**, αυτά δηλαδή που δεν συνδέονται με το χώρο, όπως τα **άυλα** (μουσική παράδοση) ή τα **κινητά** (εικόνες, μουσειακών συλλογών) [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, 2005 : 2-5].

Στα χωρικά πολιτιστικά αγαθά ανήκουν η αρχιτεκτονική κληρονομιά και το οικιστικό περιβάλλον [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 7]. Η **αρχιτεκτονική κληρονομιά**, στην οποία εντάσσονται οι **παραδοσιακοί οικισμοί** και τα **διατηρητέα κτίσματα**, διαιρείται σε:

- **Μνημειακά πολιτιστικά αγαθά.** Πρόκειται για κτίρια, τα οποία προστατεύονται από τις διατάξεις του **Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»**. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του συγκεκριμένου νόμου η προστασία τους έχει ως αντικείμενο: α) τον εντοπισμό, έρευνα, καταγραφή, τεκμηρίωση και μελέτη των στοιχείων τους β) τη διατήρηση και αποτροπή της καταστροφής, αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης σε αυτά γ) τη συντήρηση και αναγκαία αποκατάστασή τους, όταν αυτό είναι δυνατό δ) τη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας των πολιτών με αυτά ε) την προαγωγή της παιδείας, της αισθητικής και της ευαισθητοποίησης των πολιτών, όσον αφορά την προάσπιση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας [Π. Σκουρής – Ε. Τροβά, 2003 : 111-112].

- **Παραδοσιακά πολιτιστικά αγαθά.** Πρόκειται για διατηρητέα κτίρια ή οικιστικά σύνολα (παραδοσιακούς οικισμούς), τα οποία προστατεύονται από τις διατάξεις του άρθρου 4 του Ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός»⁸, όπως τροποποιήθηκε βάσει του Ν. 2831/2000⁹. [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 108-109].

Το **οικιστικό περιβάλλον** αποτελείται από τα λεγόμενα **οικιστικά πολιτιστικά αγαθά**, δηλαδή τις οικιστικές περιοχές (πόλεις και οικισμοί). Νομοθετικά διέπεται από το **Ν.Δ. της 17-7-1923 «περί σχεδίου πόλεων»**, το **Ν. 1337/1983**¹⁰, όπως αυτός ισχύει μετά τη συμπλήρωσή του από τον **Ν. 2508/1997**¹¹ και τις λοιπές χωροταξικές και πολεοδομικές διατάξεις [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 7-8].

Συγκεκριμένα τα μνημειακά και παραδοσιακά πολιτιστικά αγαθά, τα οποία όπως αναφέραμε συγκροτούν την αρχιτεκτονική κληρονομιά, αποτελούν το **πολιτιστικό περιβάλλον με την στενή έννοια**. Στο **πολιτιστικό περιβάλλον με την ευρεία έννοια** εντάσσονται και τα οικιστικά πολιτιστικά αγαθά. Η διάκριση αυτή στο Σύνταγμα μεταξύ αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και οικιστικού περιβάλλοντος συνδέεται με το διαφορετικό νομικό καθεστώς προστασίας τους.

Η **αρχιτεκτονική κληρονομιά** (επομένως και τα διατηρητέα κτίρια και οι παραδοσιακοί οικισμοί ως στοιχεία αυτής) δικαιούνται ειδικής (αυξημένης) **συνταγματικής προστασίας**. Χαρακτηριστικά στην παράγραφο 6 του άρθρου 24 του Συντάγματος ορίζονται τα εξής: «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών». Η προστασία αυτή, σύμφωνα και με την νομολογία της ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικράτειας, εκτείνεται στο **διηγενές**¹², δεν είναι δηλαδή προσωρινή και συνίσταται στην υποχρέωση του κράτους να: α) διατηρήσει, συντηρήσει, αναστηλώσει, αποκαταστήσει και αναδείξει όλα τα μνημεία και κτίρια που συμβάλλουν στην διατήρηση της ιστορικής μνήμης, β) επιβάλλει με σκοπό την προστασία τους περιοριστικούς όρους και μέτρα στη χρήση της ιδιοκτησίας (π.χ. ειδικοί όροι δόμησης), οι οποίοι περιλαμβάνουν μέχρι και την μεταβολή του προορισμού της (προσωρινή ή οριστική στέρωση της χρήσης της

⁸ ΦΕΚ Α 210/18.12.1985

⁹ ΦΕΚ Α 140/13.06.2000

¹⁰ ΦΕΚ Α 33/14.03.1983

¹¹ ΦΕΚ Α 124/13.06.1997

¹² Βλ. και απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικράτειας (Ολ. ΣτΕ. 3135/2002) με την οποία παρέχεται στο διηγενές «για πρώτη φορά αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, ήτοι των μνημείων και λοιπών στοιχείων, που προέρχονται από ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και εν γένει πολιτιστική κληρονομιά της χώρας» [Κ. Χορομίδης, 2004 : 352].

ιδιοκτησίας – απαλλοτριώση). Στην τελευταία περίπτωση βέβαια ο ιδιοκτήτης δικαιούται αποζημίωσης. [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 7-8].

Η αυξημένη συνταγματική προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν εφαρμόζεται και στο οικιστικό περιβάλλον. Με άλλα λόγια η κρατική προστασία των οικιστικών πολιτιστικών αγαθών δεν εκτείνεται στο διηνεκές. Η διαφορά αυτή είναι εμφανής στις περιπτώσεις απαλλοτριώσεων. Για παράδειγμα, όταν ένα ακίνητο δεσμεύεται (απαλλοτριώνεται) για την προστασία ενός μνημειακού ή παραδοσιακού πολιτιστικού αγαθού, η δέσμευση αυτή δεν μπορεί να αρθεί, λόγω της κρατικής υποχρέωσης προστασίας του στο διηνεκές. Αντίθετα, αν ένα ακίνητο δεσμεύεται για την διάσωση ενός οικιστικού πολιτιστικού αγαθού (π.χ. ενός κοινόχρηστου χώρου), τότε είναι δυνατή η μελλοντική άρση της δέσμευσης. Η προστασία δηλαδή σε αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι και προσωρινή. Επίσης μεταξύ κτισμάτων που δικαιούνται γενικής προστασίας και ειδικής-αυξημένης προορίζονται πάντοτε τα τελευταία [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 19-20].

Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει σύντομη αναφορά στις διεθνείς συμβάσεις για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και στα σχετικά προγράμματα και δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.3. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ – ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Σε διεθνές επίπεδο πρωτοποριακή υπήρξε η **Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης (Σύμβαση της Γρανάδας)** το 1985, η οποία κυρώθηκε και ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο με το **N. 2039/2002**¹³.

Στο κείμενο της επιχειρείται ένας ευρύς ορισμός της έννοιας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η οποία περιλαμβάνει **μνημεία, αρχιτεκτονικά σύνολα και τόπους**. Μνημείο αποτελεί «*κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του*». Αρχιτεκτονικά σύνολα είναι «*ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους, ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά*». Τέλος ως τόποι θεωρούνται «*σύνθετα έργα του ανθρώπου ή της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο*

¹³ **ΦΕΚ Α 61/13-04-1992**

χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος».

Στη συνέχεια η Σύμβαση προωθεί ορισμένες διατάξεις, η εφαρμογή των οποίων είναι δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη. Συγκεκριμένα οι εθνικές διοικήσεις οφείλουν να:

- α) καθιερώσουν ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
- β) αποκλείσουν τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του θα το απαιτούσε επιτακτικά
- γ) λαμβάνουν μέτρα, στο χώρο που περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και τόπων, τα οποία θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος
- δ) υιοθετήσουν πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία θα τοποθετεί την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μεταξύ των ουσιαστικών στόχων του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και θα εξασφαλίζει, ότι η επιταγή αυτή θα ληφθεί υπόψη στα διάφορα στάδια της εκπόνησης ρυθμιστικών σχεδίων¹⁴
- ε) προωθούν προγράμματα αναστήλωσης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

¹⁴ Προσπαθώντας να ανταποκριθεί σε αυτή την απαίτηση ο νομοθέτης με το **N. 2508/1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις»** ορίζει, ότι ένας από τους βασικούς στόχους του πολεοδομικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι: «η προστασία και περιβαλλοντική αναβάθμιση των κέντρων πόλεων, των πολιτιστικών πόλεων και παραδοσιακών πυρήνων των οικισμών, των χώρων πρασίνου και λοιπών στοιχείων φυσικού, αρχαιολογικού, ιστορικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος των πόλεων, των οικισμών και του περιαστικού χώρου». Επίσης βάσει του **N. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»**, ως μία από τις κατευθυντήριες αρχές του χωροταξικού σχεδιασμού κατοχυρώθηκε «η συστηματική προστασία, αποκατάσταση, διατήρηση και ανάδειξη των περιοχών, οικισμών, τοπίων, που διαθέτουν στοιχεία φυσικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς». Με αυτό το πρωτοποριακό για τα ελληνικά δεδομένα νομοθετικό κείμενο για πρώτη φορά επιχειρείται εναρμόνιση μεταξύ δύο βασικών τομέων δημόσιας πολιτικής, αφενός της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος και αφετέρου του χωροταξικού, πολεοδομικού και γενικότερου αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας. Στον ίδιο νόμο θεσπίζονται τα ιδιαίτερα πρωτοποριακά για τα ελληνικά δεδομένα **Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.)** με σκοπό την ολοκληρωμένη πλέον παρέμβαση σε πόλεις, οικισμούς αλλά και ευρύτερες αστικές περιοχές, που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής. Ένας από τους κυριότερους στόχους των προγραμμάτων αυτών είναι η διατήρηση και ανάδειξη της αστικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, καθώς και η γενικότερη κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και πολιτιστική αναζωογόνηση των πόλεων και των ευρύτερων αστικών περιοχών με μειονεκτικά χαρακτηριστικά.

Τέλος λόγω της Σύμβασης της Γρανάδας, θεωρήθηκαν ανεπαρείς οι ρυθμίσεις του Γ.Ο.Κ. και τροποποιήθηκαν με τις αντίστοιχες του Ν. 2831/2000.

στ) ενημερώνουν την κοινή γνώμη για την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως στοιχείου πολιτιστικής ταυτότητας, αλλά και ως πηγή έμπνευσης και δημιουργικότητας για τις σύγχρονες και μελλοντικές γενιές

ζ) προωθήσουν πολιτική πληροφόρησης με τη βοήθεια των σύγχρονων μέσων ενημέρωσης στοχεύοντας: 1) στην αφύπνιση και ευαισθητοποίηση του κοινού, από τη σχολική ηλικία, στα θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής έκφρασης 2) να καταστήσουν εμφανή την ενότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς και τους δεσμούς που υπάρχουν ανάμεσα στην αρχιτεκτονική, τις τέχνες, τις λαϊκές παραδόσεις και τους τρόπους ζωής, είτε αυτά είναι σε ευρωπαϊκό, είτε σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο

η) ανταλλάξουν πληροφορίες σχετικά με την πολιτική συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Οι διατάξεις της Σύμβασης εννοείται ότι δεν επηρεάζουν την εφαρμογή ευνοϊότερων ειδικών ρυθμίσεων που προβλέπονται από άλλες διεθνείς Συμβάσεις¹⁵.

Η **Ευρωπαϊκή Ένωση** δεν έχει αναπτύξει μία δεσμευτική κοινοτική πολιτική για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, η οποία να εξασφαλίζει την εναρμόνιση των σχετικών νομοθετικών διατάξεων των κρατών μελών. Ένας όμως από τους στόχους της **Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Maastricht 1992)** είναι και η προστασία της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς και η διαφύλαξη της πολιτιστικής πολυμορφίας¹⁶. Οι σημαντικότερες δράσεις της Ε.Ε σε αυτόν τον τομέα εγκαινιάζονται με το Επιχειρησιακό πρόγραμμα **«Πολιτισμός» 2000**, το οποίο εκτείνεται και στη νέα προγραμματική περίοδο (**Ε.Π. «Πολιτισμός» 2007-2013**). Στα πλαίσια του Γ' Κ.Π.Σ. προτεραιότητα δόθηκε στην ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων με 228 έργα συγχρηματοδοτούμενα κατά 50% από τα διαρθρωτικά ταμεία. Για την περίοδο 2007-2013 στόχος είναι η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μέσω των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και της ανταλλαγής τεχνογνωσίας. Την ίδια κατεύθυνση είχε και

¹⁵ Ιδιαίτερα σημαντική είναι διεθνής **Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της UNESCO το 1972** με σκοπό την προστασία των πολιτιστικών μνημείων σε καιρό ειρήνης η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον **Ν. 1126/1981 (ΦΕΚ Α 32/10.02.1981)**. Στις διατάξεις αυτής υπάγονται πλέον και τα αρχιτεκτονικά σύνολα (παραδοσιακοί οικισμοί, αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικοί τόποι) και τα σύνθετα έργα ανθρώπου και φύσης. Με ευθύνη της UNESCO έχει συνταχθεί η σχετική λίστα των προστατευόμενων μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς με συγκεκριμένη διαδικασία και κριτήρια εισόδου.

¹⁶ Πιο αναλυτικά στο **άρθρο 151** της ΣΕΚ καθορίζονται τα εξής: α) Η Κοινότητα ενισχύει την πολιτιστική ανάπτυξη των κρατών μελών με σεβασμό στην εθνική και περιφερειακή πολυμορφία, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά β) η δράση της Κοινότητας αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και στη διατήρηση, ανάδειξη, προβολή και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς γ) προωθείται η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς, ενώ λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις των κοινοτικών πολιτικών στην πολιτιστική κληρονομιά [Δημ. Γ. Χριστοφίλοπουλος, όπ. παρ. : 29-30].

το 6^ο Πρόγραμμα-Πλαίσιο «Διατήρηση και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» στα πλαίσια δράσης της Επιτροπής με τίτλο “Information Society Technologies”. Συγκεκριμένα μέχρι το 2006 χρηματοδοτήθηκαν 25 έργα, τα οποία επιχείρησαν να χρησιμοποιήσουν την ψηφιακή τεχνολογία στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ως παράδειγμα αναφέρουμε τη δημιουργία ηλεκτρονικών αρχείων και βάσεων δεδομένων σχετικά με τα έργα ανάδειξης, προστασίας και συντήρησης μνημείων και τη διευκόλυνση της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών φορέων. Ταυτόχρονα επιχειρήθηκε η ενημέρωση του κοινού, όσον αφορά τους κινδύνους που διατρέχουν τα μνημεία και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπισή τους¹⁷ [Βαβάση, 2007 : 18-19]

Όπως είδαμε με τη ΣΕΚ ενσωματώνεται η μέριμνα για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος ως συνιστώσα που διατρέχει οριζόντια όλες τις κοινοτικές πολιτικές ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η **Οδηγία 85/337/ΕΟΚ**¹⁸ όπως τροποποιήθηκε με την **Οδηγία 97/11/ΕΚ**¹⁹, η οποία ορίζει, ότι για τον προγραμματισμό κάθε κοινοτικού έργου πρέπει να συνυπολογίζονται οι επιπτώσεις σε στοιχεία της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Επιπροσθέτως με το **Ευρωχωροταξικό Σχέδιο (ΣΑΚΧ 1999)** καθιερώνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο η εναρμόνιση του χωρικού σχεδιασμού με τις αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Βάσει αυτού μεταξύ των κύριων στόχων ενός στρατηγικού χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού είναι η προστασία και ορθολογική διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος²⁰ [Μ. Ευαγγελίδου, 2007 : 82-84].

Πρωτοβουλίες αναλαμβάνουν όμως και άλλα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Με πρωτοβουλία του Προέδρου της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας έγινε δεκτή μία εισήγηση σχετικά με την **αναγκαιότητα ειδικής μέριμνας για την προστασία της φυσικής και αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου και των νησιωτικών περιοχών της Ευρώπης**.

¹⁷Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα στον δικτυακό τόπο www.europa.eu/culture/Information Society Techhnologies.

¹⁸ **L 175/40/05.07.1985**

¹⁹ **EE L 073/14.03.1997**

²⁰ Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει πολλές δραστηριότητες σε συνεργασία και με διεθνείς οργανισμούς. Έχει θεσπίσει για παράδειγμα σε ετήσια βάση τα βραβεία **EUROPA NOSTRA** στον τομέα της συντήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Παρέχοντας χρηματική επιχορήγηση 150.000€ ενισχύει καινοτόμες πρωτοβουλίες και βέλτιστες πρακτικές όπως για παράδειγμα η καθιέρωση του θεσμού των **Ευρωπαϊκών Ημερών Κληρονομιάς** (κοινή δράση της Επιτροπής και του Συμβουλίου) κατά τη διάρκεια των οποίων το κοινό μπορεί να επισκεφτεί μνημεία, τα οποία είναι κλειστά όλο τον υπόλοιπο χρόνο. Σημαντικός είναι επίσης ο θεσμός της **Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης** μέσω του οποίου παρέχονται 125.000€ για την ανάδειξη, αναστήλωση και συντήρηση μνημείων. Τέλος σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς προωθεί σημαντικές δράσεις όπως το πρόγραμμα χωρικού σχεδιασμού **ARCHI-MED**, το σχέδιο αρχειοθέτησης μνημείων **AREA** κ.ο.κ [Βαβάση, 2007 σελ. 19].

Βάσει του κειμένου, κατά την άποψη των ευρωβουλευτών, ιδιαίτερη έμφαση και μέριμνα πρέπει να δοθεί στην **διατήρηση, αναστήλωση και αξιοποίηση μικρών παραδοσιακών οικισμών**. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα εξής:

- η συστηματική μελέτη της κληρονομιάς της υπαίθρου
- η επεξεργασία κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την προστασία της κληρονομιάς αυτής, στο οποίο να περιλαμβάνεται η παροχή κινήτρων για τη συντήρηση παραδοσιακών κτιρίων και οικιστικών συνόλων και η διασφάλιση της συμβατότητας των νέων οικοδομικών δραστηριοτήτων με το ιστορικά δομημένο περιβάλλον και τα τοπικά αρχιτεκτονικά πρότυπα
- η οικονομική βοήθεια για την αναπαλαίωση τοπικών μνημείων
- η μέριμνα, ώστε οι αναστηλωτικές παρεμβάσεις στους παραδοσιακούς οικισμούς να είναι συνολικές και να αποσκοπούν στην αποκατάσταση των πρωτογενών αρχιτεκτονικών μορφών, με ορθή χρήση των νέων υλικών και ενσωμάτωση των σύγχρονων εξοπλισμών στις παραδοσιακές κατασκευές, ούτως ώστε να μην αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους
- η διατήρηση της τοπικής τεχνογνωσίας.

Οι ευρωβουλευτές επίσης καλούν τα κράτη μέλη και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές να παρέχουν κατά περίπτωση κίνητρα για τη μερική ή ολική κατεδάφιση, αλλά και την ανάπλαση ασύμβατων κατασκευών, οι οποίες αλλοιώνουν τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του οικισμού ή της περιοχής στην οποία βρίσκονται ή δεν εντάσσονται αρμονικά στο φυσικό περιβάλλον και στον υφιστάμενο οικιστικό ιστό. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να προωθήσουν την προστασία και τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής τους κληρονομιάς μέσω των διαρθρωτικών ταμείων καθώς επίσης και μέσω των υφιστάμενων κοινοτικών πρωτοβουλιών LEADER +, URBAN II, INTERREG III, οι οποίες στην επόμενη περίοδο θα ενσωματωθούν στα νέα χρηματοδοτικά μέσα.

Η Ολομέλεια καλεί την Επιτροπή στο πλαίσιο κυρίως των πολυετών σχεδίων συνεργασίας του προγράμματος Πολιτισμός (2007-2013) να δώσει τη δυνατότητα σε δίκτυο οργανισμών, αποτελούμενα από εταιρείες από διαφορετικά κράτη μέλη, να υλοποιήσουν πολυετή σχέδια για την προβολή καλά διατηρημένων παραδοσιακών οικισμών, ενδεχομένως και με πληθυσμό μικρότερο των 1000 κατοίκων. Τέλος οι ευρωβουλευτές καλούν επίσης την Επιτροπή να δημιουργήσει μία νέα κατηγορία βραβείου για την καλύτερη συνολική αναστήλωση ενός παραδοσιακού οικισμού. Με τον τρόπο αυτό θα δοθεί κίνητρο σε οικισμούς, που έχουν

διατηρήσει το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος της αρχιτεκτονικής τους φυσιογνωμίας, να καταβάλλουν προσπάθειες να το αναδείξουν²¹.

Στην επόμενη ενότητα θα επιχειρηθεί ένας πρόχειρος ορισμός της έννοιας του διατηρητέου κτίσματος με παράλληλη σύντομη αναφορά στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας και στους συναρμόδιους φορείς.

²¹ A6-0260/07.09.2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1. ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ – ΟΡΙΣΜΟΣ – ΣΥΝΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Ένας σαφής και περιεκτικός ορισμός της έννοιας του διατηρητέου κτιρίου θα μπορούσε να είναι και ο ακόλουθος: «*Μεμονωμένα κτίρια, ή τμήματα κτιρίων ή συγκροτήματα κτιρίων, ως και τα στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, μπορούν να χαρακτηριστούν ως **διατηρητέα** λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής, καλλιτεχνικής, επιστημονικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής σημασίας και φυσιογνωμίας τους*».

Τα διατηρητέα, ως τμήμα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, προστατεύονται συνταγματικά από τις διατάξεις του άρθρου 24. Η κάλυψη αυτή εκτείνεται, πέρα από τις όψεις και την εξωτερική μορφή των κτιρίων: α) στον περιβάλλοντα χώρο, απαραίτητο στοιχείο για την ανάδειξή τους, β) στον εσωτερικό και τον κινητό εξοπλισμό τους, εφόσον τεκμηριώνεται η παρουσία ενός αρμονικού και ομοιογενούς συνόλου και γ) στις χρήσεις τους, ειδικά όταν αυτές κρίνονται, ότι χρήζουν προστασίας (για παράδειγμα οι θερινοί κινηματογράφοι των Αθηνών, καθώς επιτελούν την πολιτιστική λειτουργία της ψυχαγωγίας των πολιτών) [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 4].

Νομοθετικά όμως τα διατηρητέα υπάγονται σε διαφορετικά νομικά καθεστώτα με αποτέλεσμα τη δημιουργία συναρμολογημένων μεταξύ ορισμένων Υπουργείων. Πιο αναλυτικά, όταν ένα κτίριο χρονολογείται πριν το 1830 αποτελεί **αρχαίο μνημείο** και υπάγεται αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του **Υπουργείου Πολιτισμού** και το νομικό καθεστώς του **Ν. 3028/2002**²². Τα ακίνητα μνημεία αυτής της κατηγορίας προστατεύονται αυτοδίκαια από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση σχετικής διοικητικής πράξης [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 45].

Όταν το κτίριο είναι μεταγενέστερο του 1830 υπάγεται στην αρμοδιότητα του **ΥΠΕΧΩΔΕ**, προστατεύεται από τις διατάξεις του **Γ.Ο.Κ.**²³ και μπορεί να κηρυχθεί ως διατηρητέο με σκοπό την ανάδειξη της **ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής ή αισθητικής σημασίας** του²⁴. Ταυτόχρονα υπάρχει όμως η δυνατότητα ένα νεότερο κτίσμα (μεταγενέστερο του 1830) να θεωρηθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού ως μνημείο λόγω της ιδιαίτερης **ιστορικής,**

²² **ΦΕΚ Α 153/28.06.2002**

²³ **Ν. 1577/1985**, όπως τροποποιήθηκε με το **Ν. 2831/2000**.

²⁴ Τις σχετικές αρμοδιότητες για τις γεωγραφικές περιοχές του τομέα ευθύνης τους το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει μεταβιβάσει, όπως θα δούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια στο Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής.

καλλιτεχνικής, ή επιστημονικής σημασίας του. Στην περίπτωση αυτή υπάγεται πάλι στις διατάξεις του Ν. 3028/2002 και το ΥΠ.ΠΟ. έχει την αρμοδιότητα κήρυξης του ως **ιστορικού διατηρητέου μνημείου**, το οποίο χρήζει ιδιαίτερης κρατικής προστασίας [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 89-90]. Στον ίδιο νόμο εισάγεται επίσης ο διαχωρισμός μεταξύ των κτιρίων που είναι προγενέστερα των εκατότε εκατό τελευταίων ετών (1830-1907) και χαρακτηρίζονται αυτοδίκαια ως μνημεία και εκείνων που χρονολογούνται στον τελευταίο αιώνα (1907-2007), οπότε για τον χαρακτηρισμό τους απαιτείται η επιστημονική τεκμηρίωση της ιδιαίτερης σημασίας τους.

Μετά τη σύντομη αυτή περιγραφή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου αντικείμενο της επόμενης ενότητας είναι η ανάλυση των διαδικασιών, βάσει των οποίων κηρύσσεται ένα κτίσμα ως διατηρητέο από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού.

3.2. ΣΥΝΑΡΜΟΔΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ - ΥΠ.ΠΟ

Τα ιστορικά μνημεία αρμοδιότητας ΥΠ.ΠΟ κηρύσσονται **διατηρητέα** μετά από **υπουργική απόφαση**, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Η απόφαση αυτή στηρίζεται στην εισήγηση της αρμόδιας κεντρικής ή περιφερειακής υπηρεσίας του Υπουργείου και στη γνωμοδότηση του αρμόδιου κατά περίπτωση Συμβουλίου. Τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου αποτελούν οι κατά τόπους **Εφορείες Βυζαντινών Αρχαιοτήτων (Ε.Β.Α.)** και **Νεότερων Μνημείων (Ε.Ν.Μ.)**. Υπεύθυνες κεντρικές υπηρεσίες είναι η **Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων (Δ.Β.Μ.Α.)**, η **Διεύθυνση Νεότερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (Δ.Ν.Σ.Α.Κ.)** και η **Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Δ.Ν.Π.Κ.)**. Αρμόδια Συμβούλια για τον χαρακτηρισμό είναι τα εξής :

- **Τοπικά Συμβούλια Μνημείων**²⁵: συγκροτούνται στην έδρα κάθε διοικητικής περιφέρειας και στις νησιωτικές περιοχές, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Τα Τοπικά

²⁵ Αποτελούνται από έντεκα μέλη: α) ένα Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, β) τρεις (3) αρχαιολόγους, υπάλληλους του Υπουργείου Πολιτισμού γ) ένα αρχιτέκτονα, υπάλληλο του Υπουργείου Πολιτισμού δ) ένα συντηρητή, υπάλληλο του Υπουργείου Πολιτισμού ε) ένα αρχιτέκτονα, υπάλληλο του ΥΠΕΧΩΔΕ στ) τρία (3) μέλη Δ.Ε.Π. Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ή ερευνητές σε κλάδο που

Συμβούλια γνωμοδοτούν μετά από εισήγηση των περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου. Είναι αρμόδια για το χαρακτηρισμό διατηρητέων μνημείων όχι μείζονος σημασίας [Δ. Παπαπετρόπουλος, 2006 : 209].

- **Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (Κ.Α.Σ.):** Γνωμοδοτεί για θέματα μείζονος σημασίας που αφορούν αρχαία μνημεία (προγενέστερα του 1830). Οι εισηγήσεις στο Κ.Α.Σ. γίνονται από τις αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου²⁶.

- **Κεντρικό Συμβούλιο Νεότερων Μνημείων (Κ.Σ.Ν.Μ.):** Γνωμοδοτεί για θέματα μείζονος σημασίας που αφορούν νεότερα μνημεία (μεταγενέστερα του 1830)²⁷ μετά από εισήγηση των αρμόδιων Διευθύνσεων. [Δ. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 210-212].

Για να είναι νόμιμος ο χαρακτηρισμός πρέπει να τηρηθούν οι **διατυπώσεις δημοσιότητας** της εισήγησης, με την οποία τεκμηριώνεται η ιδιαίτερη ιστορική σημασία του μνημείου. Στη συνέχεια εφόσον υπάρχει ενδιαφερόμενος²⁸, δηλαδή κύριος, νομέας ή κάτοχος, η εισήγηση κοινοποιείται στον ίδιο με τη δυνατότητα υποβολής τυχόν αντιρρήσεων του εντός προθεσμίας δύο (2) μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης. Εάν δεν μπορεί να

σχετίζεται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (αρχαιολογία, αρχιτεκτονική, ιστορία της τέχνης κ.ο.κ.), ζ) ένα εκπρόσωπο της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (Κ.Ε.Δ.Κ.Ε).

²⁶ Βάσει της **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/20.01.2004** το Κ.Α.Σ. γνωμοδοτεί για τα εξής θέματα:

α) ζητήματα που σχετίζονται με μνημεία, χώρους και τόπους που βρίσκονται σε περισσότερες από μία περιφέρειες, στο πλαίσιο της υπερτοπικής του αρμοδιότητας, β) θέματα που αφορούν μείζονες ενέργειες, οι οποίες είναι δυνατόν να επιφέρουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση μείζονος σημασίας της μορφής ακινήτου μνημείου, γ) μνημεία μείζονος σημασίας, δ) επεμβάσεις μείζονος σημασίας σε μνημεία, ε) απαλλοτριώσεις, ε) απευθείας αγορά ακινήτου, στ) χορήγηση άδειας για κατεδάφιση, ζ) κάθε άλλο θέμα ιδιαίτερης σημασίας που παραπέμπεται στο Συμβούλιο από τον Υπουργό Πολιτισμού, η) χαρακτηρισμό ως μνημείου ακινήτου που βρίσκεται σε αρχαιολογικό χώρο ή ιστορικό τόπο ή πάνω σε αρχαίο. η) για την αναγκασία ολική ή μερική, διαρκή ή προσωρινή άρση της προστασίας ακινήτου μνημείου προκειμένου να προστατευθεί άλλο. Στην περίπτωση αυτή συγκροτείται Ειδικό Όργανο από την Ολομέλεια των Συμβουλίων (Κ.Α.Σ. και Κ.Σ.Ν.Μ.) Το Συμβούλιο αποτελείται από δεκαπέντε (17) μέλη: α) τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου ως Πρόεδρο, β) τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους στο ΥΠ.ΠΟ, γ) το Γενικό Διευθυντή Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και το Γενικό Διευθυντή Αναστυλώσεων Μουσείων και Τεχνικών Έργων του Υπουργείου δ) πέντε (5) αρχαιολόγους προϊστάμενους περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου σε επίπεδο διεύθυνσης, ε) επτά (7) καθηγητές ή αναπληρωτές καθηγητές Α.Ε.Ι. ή άλλους έγκριτους επιστήμονες, υπάλληλους ή μη του Υπουργείου Πολιτισμού, με σπουδές σε κλάδο που σχετίζεται με την προστασία των αρχαίων μνημείων και χώρων και στ) ένα αρχιτέκτονα υπάλληλο του ΥΠΕΧΩΔΕ.

²⁷ Η φύση των θεμάτων για τα οποία γνωμοδοτεί είναι αντίστοιχη αυτών του Κ.Α.Σ. Αποτελείται από τα εξής δεκαπέντε (15) μέλη: α) το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου ως Πρόεδρο, β) τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους στο ΥΠ.ΠΟ, γ) το Γενικό Διευθυντή Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και το Γενικό Διευθυντή Αναστυλώσεων Μουσείων και Τεχνικών Έργων του Υπουργείου, δ) τρεις (3) προϊστάμενους περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου, σε επίπεδο διεύθυνσης, με ειδικότητες που αφορούν την προστασία νεότερων μνημείων, ε) έξι (6) καθηγητές ή αναπληρωτές καθηγητές Α.Ε.Ι. ή άλλους έγκριτους επιστήμονες, υπάλληλους ή μη του Υπουργείου Πολιτισμού, με σπουδές σε κλάδο που σχετίζεται με την προστασία των νεότερων μνημείων και χώρων, στ) ένα αρχιτέκτονα, υπάλληλο του ΥΠΕΧΩΔΕ., ζ) ένα αρχιτέκτονα, εκπρόσωπο του ΤΕΕ.

²⁸ Τα ακίνητα αρχαία μνημεία τα οποία χρονολογούνται έως και το 1453 ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο και είναι αντικείμενα εκτός συναλλαγής και ανεπίδεκτα χρησιμότητας. Εξαιρέση αποτελούν τα μνημεία θρησκευτικού χαρακτήρα των νομικών προσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδας, των άλλων Εκκλησιών ή άλλων νομικών προσώπων που εκπροσωπούν άλλες θρησκείες. Αντίθετα στα μεταβυζαντινά (1453-1830) και τα νεότερα μνημεία μπορεί να υπάρχει δικαίωμα κυριότητας και σε φυσικά πρόσωπα, πάντα όμως υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Πολιτισμού. Βλ. Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 49.

πραγματοποιηθεί η κοινοποίηση, λόγω αδυναμίας της υπηρεσίας να έλθει σε επαφή με τον ενδιαφερόμενο, τότε συντάσσεται ανακοίνωση, η οποία δημοσιεύεται σε μία ημερήσια ή εβδομαδιαία εφημερίδα του νομού, εντός του οποίου βρίσκεται το εν λόγω ακίνητο ή το τμήμα αυτού. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει εφημερίδα σε νομαρχιακό επίπεδο, τότε δημοσιεύεται σε μία ημερήσια ή εβδομαδιαία εφημερίδα των Αθηνών ή της Θεσσαλονίκης (για την περιοχή Μακεδονίας – Θράκης). Επιπροσθέτως, η εισήγηση υπό μορφή πρακτικού τοιχοκολλείται στο υπό χαρακτηρισμό ακίνητο. Στην περίπτωση αυτή η προθεσμία για τον ενδιαφερόμενο, όσον αφορά την υποβολή αντιρρήσεων, αρχίζει από την ημερομηνία δημοσίευσης στην εφημερίδα. Ο κύριος, του υπό χαρακτηρισμό ακινήτου, οφείλει και πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης να επιτρέψει στους υπάλληλους της Υπηρεσίας να το επιθεωρούν, παρέχοντας τους κάθε σχετική βοήθεια.

Τα αποτελέσματα του χαρακτηρισμού επέρχονται μόνο μετά την κοινοποίηση ή τη δημοσίευση της ανακοίνωσης της εισήγησης στην εφημερίδα. Αίρονται δε, αν η πράξη χαρακτηρισμού δεν δημοσιευτεί μέσα σε ένα (1) έτος. **Η πράξη χαρακτηρισμού**²⁹ αποστέλλεται στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία, στον αρμόδιο δήμο ή κοινότητα και στο Κτηματολόγιο Α.Ε. Υπενθυμίζουμε, ότι η πράξη του χαρακτηρισμού δεν είναι προσωρινή, καθώς η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς εκτείνεται στο διηνεκές. Επομένως δεν είναι δυνατή η ανάκληση πράξεων χαρακτηρισμού ούτε η έκδοση πράξεων αποχαρακτηρισμού, εκτός εάν παρατηρηθεί μη τήρηση των προϋποθέσεων του νόμου. Ο αποχαρακτηρισμός δηλαδή επιτρέπεται όχι λόγω διαφορετικής εκτίμησης της κατάστασης από την Υπηρεσία αλλά μόνο **λόγω πλάνης περί τα πράγματα**. Η απόφαση αποχαρακτηρισμού ενός διατηρητέου μνημείου ακολουθεί την ίδια διαδικασία με την αντίστοιχη του χαρακτηρισμού. Επίσης με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού είναι δυνατή η ολική ή μερική, διαρκής ή προσωρινή άρση της προστασίας ενός μνημείου για την προστασία ενός άλλου (π.χ. άρση προστασίας ενός νεότερου μνημείου για την ανάδειξη ενός αρχαίου).

Η **κατεδάφιση** νεότερων μνημείων, προγενέστερων των εκάστοτε εκατό τελευταίων ετών ή η **εκτέλεση οικοδομικών εργασιών**, για τις οποίες απαιτείται η σχετική άδεια δόμησης, δεν επιτρέπεται χωρίς την σχετική έγκριση της Υπηρεσίας, ακόμα και αν τα κτίσματα αυτά δεν έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα. Ο ενδιαφερόμενος είναι υποχρεωμένος να

²⁹ Με την πράξη χαρακτηρισμού εκτός από την εξωτερική όψη του κτιρίου ενδέχεται να προστατευτούν επίσης: α) ο περιβάλλον χώρος του είτε λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του είτε γιατί είναι απαραίτητο στοιχείο για την ανάδειξη και την προβολή του κτιρίου (**στοιχεία του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου** όπως αυλές, θυρώματα, κρήνες κ.ο.κ.), β) μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού εξοπλισμού και δικτύων εντός ή εκτός οικισμού (πλατείες, λιθόστρωτα, γέφυρες), γ) η χρήση του κτιρίου με ή χωρίς επιπρόσθετα κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών.

γνωστοποιήσει στην αρμόδια κεντρική ή περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου τις προθέσεις του. Ο σχετικός φάκελος υποβάλλεται πλήρης στο Κεντρικό Συμβούλιο (Κ.Α.Σ. ή Κ.Σ.Ν.Μ.), το οποίο γνωμοδοτεί για τη χορήγηση ή μη της παραπάνω άδειας. Σε περίπτωση που το Συμβούλιο εξετάζοντας την υπόθεση διαπιστώσει, ότι το ακίνητο έχει κάποια στοιχεία που ενδεχομένως μπορεί να οδηγήσουν στην κατά το άρθρο 6 του **N. 3028/2002** κήρυξή του, τότε αποφασίζει την επιστροφή των φακέλων στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ, ούτως ώστε να τεθεί σε εφαρμογή η διαδικασία χαρακτηρισμού του ως διατηρητέου μνημείου. Η σχετική άδεια θεωρείται, ότι έχει δοθεί, αν σε προθεσμία τεσσάρων (4) μηνών δεν έχουν τηρηθεί οι σχετικές προϋποθέσεις δημοσιότητας της εισήγησης της αρμόδιας υπηρεσίας [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 47-49].

Σύμφωνα με το άρθρο 10 του **N. 3028/2002** *«απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση, ή αλλοίωση της μορφής του»*. [Π. Σκουρής – Ε. Τροβά, όπ. παρ.: 119-120]. Για κάθε τέτοια ενέργεια απαιτείται απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνωμοδότηση του Συμβουλίου. Αρμόδια να γνωμοδοτήσουν είναι τα Τοπικά Συμβούλια εκτός από θέματα μείζονος σημασίας, τα οποία παραπέμπονται στα αντίστοιχα Κεντρικά. Για την αποτελεσματικότερη προστασία διατηρητέων μνημείων είναι δυνατό να επιβάλλονται συγκεκριμένοι όροι δόμησης καθώς και περιορισμοί στη χρήση και λειτουργία τους, κατά παρέκκλιση κάθε ισχύουσας διάταξης μετά από γνωμοδότηση του αρμόδιου Κεντρικού Συμβουλίου.

Συγκεκριμένες ενέργειες στον περιβάλλοντα χώρο ενός μνημείου³⁰ εάν, λόγω της απόστασης ή της οπτικής επαφής με αυτό, της μορφολογίας του εδάφους και του χαρακτήρα των εργασιών, υπάρχει κίνδυνος άμεσης ή έμμεσης βλάβης, επιτρέπονται μόνο με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνωμοδότηση του αντίστοιχου Συμβουλίου. Και σε αυτές τις περιπτώσεις τα Τοπικά Συμβούλια είναι αρμόδια να γνωμοδοτήσουν εκτός από επεμβάσεις μείζονος σημασίας, οι οποίες παραπέμπονται στα αντίστοιχα Κεντρικά [Δ. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 210]. Η έγκριση αυτή προηγείται από τις άδειες άλλων αρχών (π.χ. τις πολεοδομικές υπηρεσίες) και τα στοιχεία της αναγράφονται με την ποινή ακυρότητας σε αυτές. Η έγκριση πρέπει να χορηγείται μέσα σε τρεις (3) μήνες από την υποβολή της αίτησης. Σε περίπτωση που η Υπηρεσία δεν απαντήσει εντός της προθεσμίας αυτής η αίτηση θεωρείται ότι έχει εγκριθεί. Με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία των μνημείων είναι

³⁰ Στις ενέργειες αυτές περιλαμβάνονται η εκμετάλλευση λατομείου, ο πορισμός οικοδομικών υλικών, η διενέργεια μεταλλευτικών ερευνών και η εκμετάλλευση μεταλλείων, η λειτουργία βιομηχανικής, βιοτεχνικής ή εμπορικής επιχείρησης, η τοποθέτηση τηλεπικοινωνιακών ή άλλων εγκαταστάσεων και η επιχείρηση οποιουδήποτε τεχνικού ή άλλου έργου ή εργασίας,

δυνατόν να εκδοθεί επίσης προεδρικό διάταγμα, με πρόταση των Υπουργείων Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ, μετά από γνωμοδότηση των οικείων συλλογικών οργάνων, το οποίο να καθορίζει ειδικούς όρους δόμησης. Σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης εργασιών λόγω άμεσου κινδύνου κατάρρευσης του κτιρίου αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς την έγκριση του Υπουργού μετά από ενημέρωση της αρμόδιας υπηρεσίας, η οποία διατηρεί το δικαίωμα να τις διακόψει με σήμα της [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 52-53].

Όσον αφορά τον κύριο, νομέα ή κάτοχο του διατηρητέου μνημείου ο Αρχαιολογικός Νόμος (Ν. 3028/2002) επιβάλλει συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 11, ο κύριος ή ο νομέας υποχρεούται να εκτελεί άμεσα τις **εργασίες συντήρησης, στερέωσης και προστασίας ετοιμόρροπου μνημείου με δική του δαπάνη** ακολουθώντας τις υποδείξεις της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου. Εφόσον ο κύριος ή ο νομέας αδρανή, τότε υπεύθυνος είναι ο κάτοχος. Εάν η αρμόδια κεντρική ή περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου κρίνει, ότι οι εργασίες αυτές είναι ανεπαρκείς τότε μπορεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα συντήρησης ή στερέωσης του κτιρίου διατηρώντας το δικαίωμα να καταλογίσει το σύνολο της δαπάνης στον υπόχρεο ιδιώτη σύμφωνα με τους κανονισμούς εισπράξεων δημοσίων εσόδων. Αντίθετα το Δημόσιο ή οι Ο.Τ.Α Α' και Β' βαθμού μπορούν να αναλάβουν το σύνολο ή μέρος της σχετικής δαπάνης συντήρησης, στερέωσης και προστασίας μνημείου, που δεν ανήκει στην κυριότητά τους, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου (Κ.Α.Σ. ή Κ.Σ.Ν.Μ.), εάν αυτό κριθεί επισκέψιμο από το κοινό, ο κύριος ή ο νομέας δεν είναι υπεύθυνος για τη ζημία που υπέστη και η οικονομική του κατάσταση δεν του επιτρέπει να αναλάβει τη σχετική οικονομική υποχρέωση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κύριος, νομέας ή κάτοχος οφείλει να επιτρέπει την πρόσβαση στο κοινό για ορισμένο χρονικό διάστημα και βάσει συγκεκριμένων προϋποθέσεων πάλι με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνωμοδότηση του αρμόδιου Κεντρικού Συμβουλίου. Υποχρεούται επίσης να διευκολύνει τη φωτογράφιση και μελέτη του μνημείου από τους υπαλλήλους της υπηρεσίας ή ειδικούς ερευνητές, στους οποίους έχει χορηγηθεί η σχετική άδεια μελέτης [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 52-53].

Στην προστασία των ετοιμόρροπων διατηρητέων μνημείων αναφέρεται αναλυτικά το άρθρο 41 του Ν. 3028/2002. Συγκεκριμένα σε περίπτωση που ο φέρων οργανισμός του κτιρίου έχει υποστεί εκτεταμένες ζημιές και είναι έτοιμος να καταρρεύσει συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού πενταμελής επιτροπή (η **λεγόμενη επιτροπή του**

άρθρου 41)³¹. Όταν η κατάσταση κρίνεται αναστρέψιμη και με την προϋπόθεση ότι διαφυλάσσεται η αυθεντικότητα του μνημείου, η επιτροπή προτείνει μέτρα, στα οποία περιλαμβάνονται «οι αναγκαίες εργασίες για την υποστήλωση, την προσωρινή στερέωση του κτιρίου, την αποξήλωση ετοιμόρροπων τμημάτων, τη συλλογή αρχιτεκτονικών μελών, την απομάκρυνση διακοσμητικών στοιχείων που κινδυνεύουν, καθώς και την ασφάλεια των ενοίκων ή των διερχομένων».

Σε περίπτωση που η επιτροπή κρίνει ότι η διατήρηση μνημείου είναι στο σύνολο ή τμηματικά αδύνατη, μπορεί να εισηγηθεί βάσει μελέτης τη μερική ή ολική κατεδάφισή του, για την έγκριση της οποίας απαιτείται Υπουργική απόφαση ύστερα από γνωμοδότηση του αρμόδιου Κεντρικού Συμβουλίου, αφού έχει προηγηθεί λεπτομερής καταγραφή της μορφής και της σύνθεσής του, πλήρης φωτογράφιση, αποτύπωση και τεκμηρίωσή του και έχουν συλλεγεί όλα τα αρχιτεκτονικά μέλη και διακοσμητικά στοιχεία που ανήκουν σε αυτό. Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 41 επείγουσες εργασίες προστασίας ετοιμόρροπων κτιρίων εκτελούνται με μέριμνα και δαπάνη της αρμόδιας υπηρεσίας (**Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων ή Διεύθυνση Αναστήλωσης Νεότερων και Σύγχρονων Μνημείων**) [Π. Σκουρής – Ε. Τροβά, όπ. παρ. : 167-168]. Επίσης αν το κτίριο κρίνεται κατεδαφιστέο διότι ο ιδιοκτήτης εσκεμμένα το κατέστησε ετοιμόρροπο ή επέτρεψε να καταστεί ετοιμόρροπο τότε είναι δυνατό στη θέση του να ανεγερθεί νέα οικοδομή με την προϋπόθεση να έχει τον ίδιο όγκο και την ίδια ωφέλιμη επιφάνεια με αυτό. Η οικοδομική άδεια εκδίδεται μετά από απόφαση της αρμόδιας επιτροπής του άρθρου 41 [Κ. Χορομίδης, όπ. παρ. : 369].

Το Δημόσιο έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει την κυριότητα διατηρητέου μνημείου στην περίπτωση που αυτό κρίνεται απαραίτητο για την αποτελεσματικότερη προστασία του. Η κτήση αυτή μπορεί να γίνει είτε με **απευθείας εξαγορά**, σε περίπτωση συμφωνίας επί του αντιτίμου με τον ιδιοκτήτη (**Ν. 2882/2001**)³², είτε με **αναγκαστική απαλλοτρίωση**, η οποία κηρύσσεται μόνον υπέρ του Δημοσίου. Η απαλλοτρίωση απαιτεί κοινή απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Οικονομικών μετά από εισήγηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού. Η εισήγηση πρέπει να περιλαμβάνει την αιτιολογημένη απόρριψη άλλων λύσεων και να περιγράφει τις βασικές αρχές των προτεινόμενων τρόπων διατήρησης του μνημείου. Αν το επιθυμεί ο ιδιοκτήτης είναι δυνατή και η **ανταλλαγή** με ακίνητο ίσης αξίας του Δημοσίου ή η αποζημίωση με άλλο νόμιμο

³¹ Η επιτροπή απαρτίζεται από ένα αρχιτέκτονα, συντηρητή και πολιτικό μηχανικό, υπαλλήλους του Υπουργείου Πολιτισμού, ένα αρχαιολόγο και ένα ιστορικό ή ιστορικό τέχνης ή δύο αρχαιολόγους σε περίπτωση αρχαίου μνημείου (προγενέστερου του 1830) ή έναν αρχιτέκτονα της οικείας πολεοδομικής υπηρεσίας και ένα ιστορικό ή ιστορικό τέχνης αν το μνημείο είναι νεότερο (μεταγενέστερο του 1830).

³² **ΦΕΚ Α 17/06.02.2001.**

τρόπο. Ένα παράδειγμα είναι η μεταφορά του συντελεστή δόμησης (**N. 3044/2002**³³). Με αυτόν τον τρόπο ο ιδιοκτήτης μπορεί να μεταφέρει το δικαίωμα δόμησης του ακινήτου σε άλλο ακίνητο ή μέρους του ιδίου. Το ακίνητο από το οποίο μεταφέρεται ο συντελεστής δόμησης λέγεται βαρυνόμενο και εκείνο στο οποίο πραγματοποιείται λέγεται ωφελούμενο [Δημ. Γ. Χριστοφίλοπουλος, όπ. παρ. : 60-61 και 62-63]

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν. 3028/2002 για την προστασία ενός διατηρητέου μνημείου ο Υπουργός Πολιτισμού μπορεί να επιβάλλει την *«προσωρινή ή οριστική επιβολή στέρησης ή περιορισμού της χρήσης ακινήτου»* [Π. Σκουρής – Ε. Τροβά, όπ. παρ. : 131]. Σε περίπτωση ουσιώδους ή οριστικού περιορισμού ή οριστικής στέρησης ακινήτου καταβάλλεται πλήρης αποζημίωση. Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε και η απόφαση της **ΟΛ. ΣτΕ 3135/2002** [Κ. Χορομίδης, όπ. παρ. : 352]. Η αποζημίωση υπολογίζεται με βάση τη μέση κατά προορισμό απόδοση του ακινήτου συμπεριλαμβανομένης υπόψη της ιδιότητάς του ως μνημείου. Σε περίπτωση ουσιώδους οριστικού περιορισμού ή οριστικής στέρησης χρήσης τμήματος του ακινήτου ο ιδιοκτήτης μπορεί να ζητήσει αποζημίωση για το τμήμα αυτό με την προϋπόθεση, ότι δεν επέρχεται στέρηση του συνόλου, οπότε δικαιούνται πλήρους αποζημίωσης. Τα αιτήματα για αποζημίωση, συνοδευόμενα από το σχετικό φάκελο της υπόθεσης, διαβιβάζονται από την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ στην επιτροπή του άρθρου 19 του Ν. 3028/2002, η οποία συνίσταται στην έδρα κάθε Νομού. Με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού καθορίζεται η σύνθεση της επιτροπής, η διαδικασία σύμφωνα με την οποία θα γνωμοδοτεί, τα στοιχεία τα οποία θα λαμβάνει υπόψη και ο τρόπος καθορισμού του ύψους της αποζημίωσης.³⁴ Η θητεία της επιτροπής ορίζεται ως πενταετής [Δ. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 96-97].

Τέλος σε περίπτωση ουσιωδών περιορισμών στους όρους δόμησης, όταν δεν προβλέπεται αποζημίωση ή μεταφορά συντελεστή, μπορεί να καταβληθεί μη χρηματική αποζημίωση, το είδος και οι προϋποθέσεις της οποίας θα καθοριστούν με διάταγμα που θα

³³ **ΦΕΚ Α 197/27.08.2002**

³⁴ Πιο αναλυτικά η συγκεκριμένη επιτροπή απαρτίζεται από: α) ένα μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, του Γραφείου Νομικού Συμβούλου ή Δικαστικού Γραφείου της έδρας της επιτροπής, προτεινόμενο από τον Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ως πρόεδρο, β) τον Διευθυντή της οικείας Δ.Ο.Υ., γ) το Διευθυντή της οικείας Κτηματικής Υπηρεσίας του Δημοσίου, δ) το Διευθυντή της αρμόδιας περιφερειακής υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού στ) ένα Μηχανικό των Τεχνικών Υπηρεσιών της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης για ακίνητο εντός σχεδίου πόλεως ή ένα Γεωπόνο της Διεύθυνσης Γεωργίας της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης σε περιπτώσεις ακινήτων εκτός σχεδίου πόλεως. Το ύψος της αποζημίωσης καθορίζεται από την κατά προορισμό χρήση του ακινήτου. Για παράδειγμα για τα ακίνητα εντός σχεδίου πόλεως ή νομίμως υφιστάμενων οικισμών υπολογίζεται η ιδιότητα τους ως διατηρητέων μνημείων, η αντικειμενική ή αγοραία αξία τους, η τυχόν εμπορική αξία τους και οι αντικειμενικές αξίες που καταρτίζονται από τις οικείες Δ.Ο.Υ. για τα ακίνητα της περιοχής. Δεν έχει οριστεί ειδική προθεσμία για την γνωμοδότηση της επιτροπής και την έκδοση της υπουργικής απόφασης. Σε περίπτωση προσωρινής στέρησης ο θιγόμενος έχει δικαίωμα να υποβάλλει αίτηση για αποζημίωση [Κ. Χορομίδης, όπ. παρ. : 372].

εκδοθεί με πρόταση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 61-62].

Αντικείμενο της επόμενης ενότητας είναι οι διαδικασίες, βάσει των οποίων ένα ακίνητο κηρύσσεται ως διατηρητέο από το ΥΠΕΧΩΔΕ και τα συναρμόδια Υπουργεία.

3.3. ΣΥΝΑΡΜΟΔΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ – ΥΠΕΧΩΔΕ –ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ, ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ

Το ΥΠΕΧΩΔΕ, βάσει των διατάξεων του **Γ.Ο.Κ.**³⁵ μπορεί να χαρακτηρίζει μεμονωμένα κτίρια ως διατηρητέα λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής σημασίας και φυσιογνωμίας τους. Εκτός από την εξωτερική όψη του κτιρίου προστατεύονται επίσης : α) ο περιβάλλον χώρος του είτε λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του είτε γιατί είναι απαραίτητο στοιχείο για την ανάδειξη και την προβολή του (**στοιχεία του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου** όπως αυλές, θυρώματα, κρήνες κ.ο.κ.), β) μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού εξοπλισμού και δικτύων εντός ή εκτός οικισμού (πλατείες, λιθόστρωτα, γέφυρες,), γ) η χρήση του κτιρίου με ή χωρίς επιπρόσθετα κτίσματα, εντός ή εκτός οικισμών.

Ο χαρακτηρισμός των ανωτέρω πολιτιστικών αγαθών γίνεται με απόφαση του **Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ** ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας και δημοσίευση στην εφημερίδα της Κυβέρνησης. Βάσει όμως του **Π.Δ. 1/1986**³⁶ και **Π.Δ. 358/1986**³⁷ η αρμοδιότητα για το χαρακτηρισμό ενός κτιρίου ως διατηρητέου έχει μεταβιβαστεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα Υπουργεία Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και Μακεδονίας – Θράκης για τις περιοχές ευθύνης τους³⁸. Με την απόφαση χαρακτηρισμού είναι δυνατό να επιβληθούν ειδικοί όροι δόμησης κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του Γ.Ο.Κ. ή άλλες σχετικές πολεοδομικές διατάξεις. Η αρμόδια υπηρεσία του **ΥΠΕΧΩΔΕ**, η οποία

³⁵ **Ν. 1577/1985**, όπως τροποποιήθηκε από τον **Ν. 2831/2000**,

³⁶ **ΦΕΚ Α 1/15.01.1986**

³⁷ **ΦΕΚ Α 158/10.10.1986**

³⁸ Και σε αυτή την περίπτωση ο χαρακτηρισμός γίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού μετά από αιτιολογική έκθεση της σχετικής υπηρεσίας. Τα χωρικά υπουργεία ακολουθούν τις πολεοδομικές ρυθμίσεις που επιβάλλει ο Γ.Ο.Κ. όπως και το ΥΠΕΧΩΔΕ. Επίσης οι εντεταλμένες υπηρεσίες τους διατυπώνουν σύμφωνη γνώμη προς την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία για: α) όλες τις εργασίες σε κτίριο που κατά την κρίση τους μπορεί να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο ή βρίσκεται σε άμεση σχέση με κτίριο που μπορεί να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο γ) για κτίρια που βρίσκονται εντός παραδοσιακών οικισμών

συντάσσει την προαναφερθείσα αιτιολογική έκθεση είναι η **Διεύθυνση Πολεοδομίας** και συγκεκριμένα το **Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών**. Αρμόδια υπηρεσία για το **Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής** είναι η **Διεύθυνση Περιβάλλοντος** και το **Τμήμα Διατηρητέων κτιρίων και περιοχών ιστορικού ενδιαφέροντος**. Στην περίπτωση του **Υπουργείου Μακεδονίας – Θράκης** αρμόδια είναι η **Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Υποδομών** και το **Τμήμα ΠΕΧΩΔΕ**.

Η ανωτέρω αιτιολογική έκθεση αποστέλλεται στην αρμόδια **πολεοδομική υπηρεσία** του οικείου δήμου ή κοινότητας. Στη συνέχεια πρέπει να τηρηθούν οι διατυπώσεις δημοσιότητας και να κοινοποιηθεί η έκθεση στον ενδιαφερόμενο (κύριο, νομέα ή κάτοχο). Η κοινοποίηση αυτή αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας (η μη τήρησή του συνεπάγεται την ακυρότητα της σχετικής πράξης). Ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει γνώση της έκθεσης μέσω της αρμόδιας υπηρεσίας του οικείου δήμου ή κοινότητας. Στην περίπτωση αυτή **ο δήμος ή η κοινότητα** έχει την υποχρέωση εντός πέντε (5) εργασίμων ημερών να την αναρτήσει στο δημοτικό και κοινοτικό κατάστημα δημοσιεύοντας παράλληλα σχετική πρόσκληση σε μία τοπική εφημερίδα της πρωτεύουσας του νομού. Η διαδικασία συνεχίζεται κανονικά και μετά την πάροδο ενός μήνα από την ημερομηνία δημοσίευσης ακόμα και αν ο δήμος δεν τηρήσει τα προβλεπόμενα. Στην περίπτωση αυτή η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου την κοινοποιεί απευθείας στον ενδιαφερόμενο. Η απευθείας κοινοποίηση αντικαθιστά την προαναφερθείσα διαδικασία δημοσίευσης³⁹.

Ο ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερών από τη δημοσίευση της έκθεσης ή εντός ενός (1) μήνα από την ημερομηνία της απευθείας κοινοποίησης. Οι οποιεσδήποτε αντιρρήσεις του δεν δεσμεύουν την απόφαση του **Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ**, ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού. Η αρμόδια υπηρεσία εξετάζει ουσιαστικά και όχι τυπικά την βασιμότητα των ισχυρισμών του. Κατά την εξέταση της ένστασης δεν απαιτείται η προηγούμενη κλήση και ακρόαση του πολίτη, ενώ δεν αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας η κοινοποίηση της απορριπτικής απόφασης [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 61-62].

Από την κοινοποίηση της έκθεσης και για ένα διάστημα ενός (1) έτους μέχρι τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης ή την γνωστοποίηση στην αρμόδια πολεοδομία της μη

³⁹ Το Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης βάσει της Υπουργικής **Απόφασης Φ.Ε.Κ. 1327/τ.Β'/31.8.2004** έχει θεσπίσει ειδική προθεσμία πέντε (5) μηνών για την υπογραφή των αιτιολογικών εκθέσεων κήρυξης και των διαβιβαστικών αυτών εγγράφων. Η ειδική αυτή προθεσμία εξαιρείται από τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας λόγω των ιδιαίτερα χρονοβόρων διαδικαστικών προϋποθέσεων που προβλέπονται για την άσκηση των ως άνω αρμοδιοτήτων.

περαιτέρω προώθησης της διαδικασίας χαρακτηρισμού⁴⁰ **απαγορεύεται κάθε επέμβαση στο εν λόγω ακίνητο**. Οι οικοδομικές εργασίες που ήδη εκτελούνται στο προς χαρακτηρισμό ακίνητο βάσει οικοδομικής άδειας, η οποία έχει εκδοθεί πριν από την κοινοποίηση της σχετικής απόφασης, διακόπτονται. Το κόστος των εργασιών αυτών, εφόσον αντιβαίνουν τους όρους κήρυξης του κτιρίου ως διατηρητέου, επιβαρύνουν το **Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Θεμάτων (Ε.Τ.Ε.Ρ.ΠΣ)**.

Οι ιδιοκτήτες των ακινήτων, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 32 του **Ν. 1337/1983**, οφείλουν με δική τους δαπάνη: α) να διατηρούν τα αρχιτεκτονικά, στατικά και διακοσμητικά στοιχεία των κτιρίων σύμφωνα με τις υποδείξεις των αρμόδιων **Επιτροπών Αρχιτεκτονικού και Πολεοδομικού Ελέγχου (Ε.Π.Α.Ε)**⁴¹ και β) να **τα ανακατασκευάζουν** στην αρχική τους μορφή **σε περίπτωση καταστροφής τους**, ακόμα και αν αυτή οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας⁴². Διαπιστώνουμε σε αυτό το σημείο μία αυστηρότερη ρύθμιση για τον ιδιοκτήτη από πλευράς ΥΠΕΧΩΔΕ σε σύγκριση με το νομικό καθεστώς του Υπουργείου Πολιτισμού, βάσει του οποίου σε αντίστοιχη περίπτωση ο ιδιοκτήτης απαλλάσσεται της δαπάνης. Ειδικότερα αν έχουν καταστραφεί ή αλλοιωθεί αρχιτεκτονικά ή διακοσμητικά στοιχεία του κτιρίου, εφόσον αυτό δεν ανήκει κατά πλήρη κυριότητα στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., τότε ο οικείος δήμος ή κοινότητα τάσσει εύλογη προθεσμία στον ιδιοκτήτη, για να προβεί στις απαραίτητες εργασίες ανακατασκευής. Σε περίπτωση καταστροφής των στατικών στοιχείων τότε ο ιδιοκτήτης οφείλει να εκτελέσει τις σχετικές εργασίες υποστήριξης και αντιστήριξης. Οι πολεοδομικές αυτές διατάξεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς με αυτόν τον τρόπο διασώζονται στοιχεία της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς που έχουν καταστραφεί για λόγους ανωτέρας βίας [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 94-95].

Αν οι ιδιοκτήτες παραλείψουν αυτές τις υποχρεώσεις τους τότε το Δημόσιο ή οι ΟΤΑ μπορούν να εκτελέσουν τις απαραίτητες εργασίες επισκευής ή ανακατασκευής καταλογίζοντας τη σχετική δαπάνη στον υπόχρεο σύμφωνα με τους κανονισμούς είσπραξης των δημοσίων

⁴⁰ Τα Υπουργεία Μακεδονίας – Θράκης με την **Υ.Α. 1329/τ.Β'/31.8.2004** και Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής με την **Υ.Α. 1327/τ.Β'/31.8.2004** έχουν θεσπίσει ειδική προθεσμία ενός (1) έτους για την κήρυξη κτιρίων ως διατηρητέων. Η προθεσμία αυτή εξαιρείται από τις προβλεπόμενες στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

⁴¹ Οι Ε.Π.Α.Ε. συνιστώνται στην έδρα κάθε νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ως πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες. Η σύνθεση και λειτουργία τους βασίζεται στις διατάξεις του **Ν. 1577/1985** με τις τροποποιήσεις του **Ν. 2831/2000**

⁴² Στην περίπτωση του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής οι Ε.Π.Α.Ε. βάσει του **Π.Δ. 47/2001 (ΦΕΚ Α 33/22.02.2001)** έχουν αντικατασταθεί από τα **Σ.Χ.Ο.Π. (Συμβούλια Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος)**, τα οποία επιτελούν τις ίδιες λειτουργίες. Εδρεύουν στις έδρες νομών και σε κάποια επαρχεία. Τα Συμβούλια που εδρεύουν στις έδρες των νομών έχουν τετραμελή σύνθεση, ενώ τα αντίστοιχα στα επαρχεία τριμελή. Περισσότερες λεπτομέρειες στο κεφάλαιο για τους παραδοσιακούς οικισμούς.

εσόδων. Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν μόνο τους ιδιοκτήτες, στους οποίους έχει κοινοποιηθεί η αιτιολογική έκθεση περί χαρακτηρισμού των κτιρίων τους ως διατηρητέων⁴³. Οι αρμόδιες υπηρεσίες, στην περίπτωση του ΥΠΕΧΩΔΕ η **Διεύθυνση Ειδικών Έργων Αναβάθμισης Περιοχών (Δ.Ε.Ε.Α.Π.)**, μπορούν επίσης να εκτελέσουν τις εργασίες επισκευής ή ανακατασκευής του κτιρίου αναλαμβάνοντας το σύνολο της δαπάνης, αν ο ιδιοκτήτης βρίσκεται σε αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία και η σχετική ζημία δεν έγινε μετά από υπαίτια ενέργειά του⁴⁴. [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 93-94, 98].

Οι ίδιες ρυθμίσεις αφορούν και τα **ετοιμόρροπα διατηρητέα**. Το γεγονός ότι ένα κτίριο είναι ετοιμόρροπο δεν επηρεάζει την απόφαση χαρακτηρισμού. Αν όμως το κτίριο έχει καταστεί **επικινδύνως ετοιμόρροπο** η Διοίκηση έχει την υποχρέωση να το αποχαρακτηρίσει, αν δεν υπάρχει άλλος τρόπος αποσόβησης του κινδύνου. Σύμφωνα όμως με την παράγραφο 5 του άρθρου 4 του Γ.Ο.Κ. και τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις υπάρχει **η δυνατότητα ανακατασκευής** του κτιρίου, το οποίο έχει κριθεί **κατεδαφιστέο με πρωτόκολλο**

⁴³ Η υποχρέωση αυτή κρίθηκε συνταγματική βάσει της νομολογίας του Σ.τ.Ε. Συγκεκριμένα η **Ολ ΣτΕ 1097/1987** έκρινε ότι η υποχρέωση αυτή των ιδιοκτητών δεν αντίκειται στα άρθρα 17 και 20 του Συντάγματος σχετικά με την προστασία της ιδιοκτησίας, καθώς εναρμονίζεται πλήρως με τη συνταγματική υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία ενός υπέρτερου αγαθού, δηλαδή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι δαπάνες αυτές όμως θα πρέπει να μην υπερβαίνουν ένα εύλογο όριο, σύμφωνα πάντα με την κρίση του δικαστηρίου. Όταν υπερβαίνουν αυτό το όριο γεννάται το δικαίωμα στον πολίτη να διεκδικήσει και την οικονομική συμμετοχή του Δημοσίου. Το είδος και το ύψος της συμμετοχής κρίνεται από το αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης δικαστήριο.

⁴⁴ Για την ενίσχυση των ιδιοκτητών διατηρητέων το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει θεσπίσει συγκεκριμένα οικονομικά και διοικητικά κίνητρα τα οποία ακολουθεί και το Υπουργείο Πολιτισμού. Πιο αναλυτικά είναι τα εξής: α) **Χαμηλότοκα και μακροπρόθεσμα δάνεια** για επισκευή – αποκατάσταση διατηρητέων και παραδοσιακών κτιρίων, τα οποία προορίζονται για κατοικία ή επαγγελματική εκμετάλλευση, σύμφωνα με την **υπ' αριθμ. 1656/10.10.95 Κ.Υ.Α. Υπουργών Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ και την υπ' αριθμ. 515/17.08.85 Πράξη Διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος**, μέχρι του ποσού των 100.000 € και με επιδότηση της διαφοράς τόκων μέχρι του 50% του προϋπολογισμού επισκευής των κτιρίων. Η ανωτέρω επιδότηση παρέχεται για χρονικό διάστημα ίσο με το μισό της συνολικής διάρκειας του δανείου, με ανώτατο όριο διάρκειας τα 10 χρόνια β) Η **μεταφορά του εναπομείναντος συντελεστή δόμησης (Ν. 880/1979, Ν. 2300/1995 και Ν. 3044/2002)** γ) **Φορολογικές ελαφρύνσεις** στις περιπτώσεις μεταβίβασης κληρονομιάς και δωρεάς διατηρητέου κτιρίου με έκπτωση κατά 20% του αναλογούντος φόρου, υπό την προϋπόθεση ότι έχει συντελεστεί η πράξη χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου δ) **Δυνατότητα χρηματοδότησης** μέσω του **ΥΠ.ΕΘ.Ο** και του **Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.)**, των μελετών επισκευής και αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων. Η ανάθεση των μελετών γίνεται μετά από διαγωνισμό στις κατά τόπους Νομαρχίες ε) **Χρηματοδότηση** μέσω **Ε.Τ.Π.Α. (Ειδικό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης)** των εργασιών επισκευής και αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων βάσει του **Ν. 2508/97** στ) **Χρηματοδότηση των εργασιών αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων και διαμόρφωσης ελευθέρων χώρων** σε υποβαθμισμένες περιοχές ή συνοικίες πόλεων μέσω **Ε.Π.Τ.Α.** ζ) **Ειδική ρύθμιση**, η οποία προβλέπει την ανέγερση νέας οικοδομής στο οικόπεδο του διατηρητέου, όταν δεν υπερβαίνει τους ισχύοντες όρους δόμησης. Η σχετική ρύθμιση γίνεται με απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και μπορεί να γίνει συνοδευτικά ή ανεξάρτητα από την απόφαση χαρακτηρισμού. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκπόνηση σχετικής μελέτης με την οποία αποδεικνύεται η εναρμόνιση της νέας προσθήκης με το σύνολο του διατηρητέου κτιρίου. Ουσιώδης τύπος της διαδικασίας είναι η γνωμοδότηση της αρμόδιας **Ε.Π.Α.Ε. (ή Σ.Χ.Ο.Π.)**. Τέλος ως κίνητρα διοικητικής φύσεως θεωρούνται η πρόβλεψη για μη ρυμοτόμηση των διατηρητέων κτιρίων ή το δικαίωμα εκπόνησης πολεοδομικών μελετών με ειδικούς όρους δόμησης [**ΥΠΕΧΩΔΕ : www.minenv.gr**].

επικίνδυνης ετοιμορροπίας, αν πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις : α) το κτίριο έχει κηρυχθεί διατηρητέο ή έχει ξεκινήσει η διαδικασία χαρακτηρισμού του, β) έχει κοινοποιηθεί στον ιδιοκτήτη ή στον οικείο δήμο ή κοινότητα η αιτιολογική έκθεση επικίνδυνης ετοιμορροπίας, γ) δεν υπάρχει η δυνατότητα επισκευής με ηπιότερες μεθόδους (για παράδειγμα αντιστηρίξεις). Η ανακατασκευή εκτελείται μετά από την εκπόνηση της σχετικής τεχνικής μελέτης της υφιστάμενης κατάστασης, η οποία είναι απαραίτητη πριν από την υλοποίηση των προβλεπόμενων μέτρων σύμφωνα με το πρωτόκολλο επικίνδυνης ετοιμορροπίας (**άρθρο 7 του Π.Δ. της 13/22-4-1929 «περί επικίνδυνων οικοδομών»**). Η μελέτη αποτυπώνει όλα τα αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία του κτιρίου με σκοπό να αποκατασταθούν στην αρχική τους μορφή και θέση. Η ανακατασκευή γίνεται μετά από απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού και αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 94-95].

Αίτηση για **κατεδάφιση, επισκευή ή προσθήκη σε κτίριο** που σύμφωνα με την άποψη της πολεοδομικής υπηρεσίας πληροί τα κριτήρια του χαρακτηρισμού του ως διατηρητέου μπορεί να παραπεμφθεί στην αρμόδια Ε.Π.Α.Ε ή Σ.Χ.Ο.Π. Η παραπομπή είναι **υποχρεωτική** αν το κτίριο βρίσκεται **εντός των ορίων παραδοσιακού οικισμού**. Η έκθεση της Ε.Π.Α.Ε αποστέλλεται στην οικεία υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου. Η άδεια θεωρείται ότι έχει εγκριθεί, όταν παρέλθουν δώδεκα μήνες χωρίς την έκδοση της απόφασης χαρακτηρισμού από την αρμόδια υπηρεσία ή γνωστοποιηθεί στις πολεοδομικές αρχές, ότι το κτίριο δεν κρίνεται διατηρητέο⁴⁵. Πριν κλείσουμε το θέμα των αιτήσεων για άδειες κατεδάφισης πρέπει να σημειώσουμε, ότι υπάρχει περίπτωση να κριθεί κατεδαφιστέο τμήμα ενός κτιρίου με την δυνατότητα κήρυξης ως διατηρητέου του τμήματος που απομένει. Η αιτιολογία όμως της απόφασης πρέπει να στηρίζεται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του διατηρητέου τμήματος και όχι του συνόλου του κτιρίου [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 95-96].

⁴⁵ Το Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης βάσει της Υ.Α. **1327/τ.Β'/31.8.2004** έχει καθορίσει ειδική προθεσμία ενός (1) έτους για την διεκπεραίωση των εξής υποθέσεων: α) έγκριση μελετών προσθηκών σε υφιστάμενα διατηρητέα, β) έγκριση ανακατασκευής ακινήτων και στοιχείων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην αρχική τους μορφή, αν έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα ή έχει κινηθεί για αυτά η διαδικασία χαρακτηρισμού τους ως διατηρητέων, βρίσκονται σε κατάσταση επικινδύνου ετοιμορροπίας και επιβάλλεται η κατεδάφισή τους, εφόσον δεν υφίσταται η δυνατότητα άμεσης αποσόβησης του κινδύνου με ηπιότερα μέσα όπως αντιστηρίξεις, υποστυλώσεις, επισκευές, μερικές κατεδαφίσεις, γ) έγκριση επανακατασκευής διατηρητέων κτιρίων, τα οποία έχουν κατεδαφιστεί από γεγονότα που οφείλονται σε ανώτερω βία, όπως σεισμό, πυρκαγιά, πλημμύρα ή κρίνονται κατεδαφιστέα με πρωτόκολλα επικινδύνως ετοιμόρροπου, δ) ορισμό ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης ή χρήσης, κατά παρέκκλιση από κάθε γενική ή ειδική διάταξη σε ακίνητα που είναι όμορα με τα διατηρητέα κτίρια ή σε ζώνες γύρω από αυτά, για την προστασία και ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων, ε) έγκριση μελετών ανέγερσης κτιρίων στον περιβάλλοντα χώρο διατηρητέου μνημείου. Η ειδική αυτή προθεσμία εξαιρείται από τις προβλεπόμενες στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

Οι αιτούμενες οικοδομικές άδειες για ανεγέρσεις κτιρίων ή προσθήκες σε υφιστάμενα κτίρια, τα οποία βρίσκονται σε **όμορα ακίνητα διατηρητέων** παραπέμπονται υποχρεωτικά στην αρμόδια Ε.Π.Α.Ε ή Σ.Χ.Ο.Π.. Για τα όμορα ακίνητα διατηρητέων μπορεί με απόφαση του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού να καθορίζονται ειδικοί όροι δόμησης ή περιορισμοί της κατά προορισμό χρήσης της ιδιοκτησίας κατά παρέκκλιση των κείμενων πολεοδομικών διατάξεων. Εφόσον με τους ειδικούς αυτούς όρους δεν εξαντλείται ο ισχύων συντελεστής δόμησης της περιοχής μπορεί να εφαρμοστεί η σχετική διάταξη για τη μεταφορά του.

Με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού είναι δυνατόν για διάστημα ενός (1) έτους να αναστέλλεται σε μεμονωμένα ακίνητα (διατηρητέα) εντός ή εκτός οικισμών η έκδοση οικοδομικής άδειας για οποιαδήποτε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης ή αλλαγής της εξωτερικής όψης τους ή να επιβάλλονται ειδικοί όροι δόμησης με σκοπό τη σύνταξη πολεοδομικής μελέτης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Το χρονικό διάστημα αυτό μπορεί να παραταθεί για ένα έτος, αν οι εργασίες των αρμόδιων υπηρεσιών κριθεί ότι έχουν προοδεύσει σημαντικά [Δημ. Γ. Χριστοφίλοπουλος, όπ. παρ. : 96-97].

Το Δημόσιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 32 του **Ν. 1337/1983**, μπορεί να αποκτήσει την κυριότητα των διατηρητέων κτιρίων με **ελεύθερη συναλλαγή, αναγκαστική απαλλοτρίωση ή με άσκηση του δικαιώματος προτίμησης**. Η απαλλοτρίωση γίνεται με δαπάνες του **Ε.Τ.Ε.Ρ.ΠΣ.** βάσει των διατάξεων του Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων (**Ν. 2882/2001**). Η διάθεση των πόρων του Ε.Τ.Ε.Ρ.ΠΣ. γίνεται μετά από έγκριση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ.

Μετά τη συνοπτική περιγραφή του θεσμικού πλαισίου και των διοικητικών διαδικασιών που ακολουθούν το ΥΠΕΧΩΔΕ και τα Υπουργεία Μακεδονίας – Θράκης και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής στην επόμενη ενότητα θα εξεταστούν τα προβλήματα που αναφύονται στη συνεργασία μεταξύ των συναρμόδιων φορέων.

3.4. ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΥΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Με βάση λοιπόν το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δημιουργείται μία επικάλυψη (σύγχυση) αρμοδιοτήτων μεταξύ των Υπουργείων Πολιτισμού και ΥΠΕΧΩΔΕ. Η σύγχυση αυτή

επιτείνεται καθώς, όπως προαναφέραμε, η αρμοδιότητα για το χαρακτηρισμό ενός κτιρίου ως διατηρητέου έχει μεταβιβαστεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα Υπουργεία Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής και Μακεδονίας – Θράκης για τις περιοχές ευθύνης τους. Βέβαια θα πρέπει να τονίσουμε, ότι σε αντίθεση με το ΥΠ.ΠΟ και το ΥΠΕΧΩΔΕ, τα οποία προβαίνουν και σε κηρύξεις μεμονωμένων ακινήτων ως διατηρητέων, τα χωρικά Υπουργεία ασχολούνται περισσότερο με συνολικές πολεοδομικές ρυθμίσεις (π.χ. όροι δόμησης στους παραδοσιακούς οικισμούς). [Α. Παπαπετρόπουλος, 2004 : 531].

Αποτέλεσμα είναι να παρατηρείται συχνά το φαινόμενο τμήμα ενός κτιρίου (π.χ. οι όψεις του) να χαρακτηρίζεται ως διατηρητέο βάσει του ενός νομικού καθεστώτος προστασίας και το σύνολο ή το εσωτερικό του ίδιου κτιρίου βάσει του άλλου. Σε αυτή την περίπτωση θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς, ότι οι ρυθμίσεις, που εισάγουν οι δύο νόμοι (Ν.3028/2002 και Ν. 1577/1985) λειτουργούν συμπληρωματικά εξασφαλίζοντας την καλύτερη προστασία του ακινήτου [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 45-46, 90]. Η εφαρμογή πάντως στα διατηρητέα δύο νομικών καθεστώτων με διαφορετικές διαδικασίες κήρυξης το καθένα, έχει οδηγήσει σε προστριβές τις συναρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ με ολέθρια αποτελέσματα, όσον αφορά την αποτελεσματική προστασία των συγκεκριμένων πολιτιστικών αγαθών [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 90].

Η σύνθετη αυτή διοικητική πραγματικότητα δημιουργεί στον πολίτη ανασφάλεια δικαίου, καθώς δεν γνωρίζει σε ποια δημόσια υπηρεσία πρέπει να απευθυνθεί. Κλασικό παράδειγμα είναι ένα κτίριο στην **οδό Μνησικλέους 9** στην συνοικία της **Πλάκας** στην **Αθήνα**, περιοχή στην οποία έχει κηρυχθεί ένας μεγάλος αριθμός διατηρητέων και από τα δύο υπουργεία⁴⁶. Συγκεκριμένα το ΥΠΕΧΩΔΕ βάσει του **Π.Δ. 12/1980**⁴⁷ μετά από εισήγηση της τότε Διεύθυνσης Παραδοσιακών Οικισμών και Περιβάλλοντος (Γ7) και γνωμοδότηση του Τμήματος Οικισμού του Συμβουλίου Δημοσίων Έργων χαρακτηρίζει ως διατηρητέα τα κτίρια της περιοχής που περικλείεται από την οδό Διονυσίου Αρεοπαγίτου, λεωφόρου Αμαλίας, των οδών Σιμωνίδη, Φιλελλήνων, Ναυάρχου Νικοδήμου, Βουλής, Μητροπόλεως, της πλατείας Μοναστηρίου, των οδών Ερμού, Αγίων Ασωμάτων, Αδριανού, Ευρυσακίου και των οριών του αρχαιολογικού χώρου, των οδών Διοσκούρων, Θεωρίας, δια μέσου του αρχαίου περιπάτου και των οδών Στράτωνος, Θρασύλλου και Δ. Αρεοπαγίτου. Ως διατηρητέο ονομάζεται το κτίριο στην αρχική του μορφή και όχι οι τυχόν προσθήκες. Σε περίπτωση προσθήκων και προσκτισμάτων, που αλλοιώνουν τη μορφή του αρχικού κτίσματος, εφόσον υπάρχει η σχετική δυνατότητα, αφαιρούνται υπό την επίβλεψη της αρμόδιας Ε.Π.Α.Ε. Σε αυτά τα κτίρια απαγορεύεται κάθε αφαίρεση, αλλοίωση ή καταστροφή

⁴⁶ Στην πλειοψηφία τους έχουν κηρυχθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

⁴⁷ **ΦΕΚ Δ 617/08.11.1980**

των αρχιτεκτονικών ή διακοσμητικών στοιχείων τους. Κατ'εξάιρεση επιτρέπονται προσθήκες μικρής κλίμακας μόνο αν είναι απαραίτητες για τη λειτουργική εξυπηρέτηση των ενοίκων. Επισκευές και εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων επιτρέπεται μόνο αν δεν αλλοιώνεται ο αρχιτεκτονικός τους χαρακτήρας. Γενικά για την εκτέλεση των οποιωνδήποτε εργασιών απαιτείται οικοδομική άδεια μετά από έγκριση της Ε.Π.Α.Ε. Τέλος οι εργασίες που εκτελούνται κατά παράβαση των ανωτέρω εμπίπτουν στις διατάξεις περί αυθαιρέτων.

Το Υπουργείο Πολιτισμού στη συνέχεια βάσει της **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/105421/2962** μετά από πρόταση της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων, την εισήγηση της Διεύθυνσης Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, και την κατά πλειοψηφία απόφαση του Κ.Σ.Ν.Μ. χαρακτηρίζει ως μνημείο κτίριο εντός της προαναφερθείσας περιοχής (συγκεκριμένα στη γωνία των οδών Μνησικλέους 9 και Διογένους, ιδιοκτησίας της Εταιρείας «Τουριστική, Οικιστική, Γεωργική και Εμπορική Α.Ε»), διότι **«αποτελεί αξιόλογο αρχιτεκτονικό και ιστορικό δείγμα της περιοχής του πρώτου πυρήνα της πρωτεύουσας του νεοελληνικού κράτους»** και επομένως πληροί τις προϋποθέσεις του Αρχαιολογικού Νόμου.

Αυτόματα λοιπόν σε αυτό το κτίριο για την έκδοση της οποιασδήποτε οικοδομικής άδειας απαιτείται η έγκριση δύο υπηρεσιών, τη δράση των οποίων διέπει διαφορετικό νομικό καθεστώς. Το ΥΠΕΧΩΔΕ ακολουθεί τις πολεοδομικές διατάξεις του Γ.Ο.Κ και το Υπουργείο Πολιτισμού τις διατάξεις του Αρχαιολογικού Νόμου, οι οποίες βάσει του άρθρου 73 κατ'εξουσιοδότηση των αντίστοιχων άλλης αρχής. Η έγκριση της μίας υπηρεσίας δεν συνεπάγεται την έγκριση της άλλης. Καθώς απαιτείται για την οποιαδήποτε εργασία τεκμηριωμένη μελέτη, είναι πολύ πιθανό το ενδεχόμενο να τύχει (η μελέτη) εγκρίσεως από το τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ για παράδειγμα και να απορριφθεί από την Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων. Αν συνυπολογίσουμε ότι και τα δύο Υπουργεία καταστρατηγούν τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας – δεν διεκπεραιώνουν τα σχετικά αιτήματα πολιτών σε 50 ημέρες χωρίς να έχουν θεσπίσει ειδικές προθεσμίες που να τα εξαιρούν από την εφαρμογή του – διαπιστώνουμε την έκταση των δυσχερειών που αντιμετωπίζει ο ενδιαφερόμενος. Φυσικό επακόλουθο η δημιουργία στον πολίτη ανασφάλειας δικαίου και ελλείμματος εμπιστοσύνης απέναντι στη Διοίκηση.

Με τη διαπίστωση αυτή ολοκληρώνεται η αναφορά μας στο θέμα των διατηρητέων κτιρίων – μνημείων. Στην επόμενη ενότητα θα επιχειρήσουμε ένα σύντομο ορισμό της έννοιας του παραδοσιακού οικισμού και θα περιγράψουμε σε γενικές γραμμές το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη δράση του κύριου φορέα προστασίας, δηλαδή του ΥΠΕΧΩΔΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ - ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΥΠΕΧΩΔΕ

Πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή του θεσμικού πλαισίου και των διοικητικών διαδικασιών θα ήταν χρήσιμο να επιχειρήσουμε έναν ορισμό της έννοιας του **«παραδοσιακού οικισμού»**. Μολονότι δεν απαντάται σε κανένα νομοθετικό κείμενο μπορούμε να θεωρήσουμε ως **παραδοσιακό** *«κάθε ομοιογενές σύνολο αστικών ή αγροτικών κατασκευών, το οποίο λόγω του ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού, κοινωνικού, καλλιτεχνικού ή ιστορικού ενδιαφέροντός του είναι άξιο κρατικής προστασίας»*. [Α. Παπαπετρόπουλος, 2004, 528]. Κατεξοχήν αρμόδιος φορέας προστασίας είναι το **ΥΠΕΧΩΔΕ**.

Επιχειρώντας μία σύντομη ιστορική αναδρομή θα διαπιστώσουμε ότι η προστασία των παραδοσιακών οικισμών θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά με τον **Γ.Ο.Κ.** του **1973**⁴⁸. Συγκεκριμένα στο άρθρο 79, παρ. 6, ορίζεται ότι *«Δια προεδρικών διαταγμάτων εκδιδομένων προτάσει του Υπουργού Δημοσίων Έργων κατόπιν αιτιολογημένης εκθέσεως της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας δύνανται να καθορίζονται οικισμοί ή τμήματά τους ως διατηρητέα λόγω του ιδιαίτερου, ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού ή και αρχιτεκτονικού χαρακτήρος αυτών»*. Μέσω των ίδιων προεδρικών διαταγμάτων στους παραδοσιακούς οικισμούς ή τις περιοχές αυτών μπορούσε να ανασταλεί κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης, επισκευής, προσθήκης ή αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων με σκοπό τη σύνταξη πολεοδομικής μελέτης ή ειδικού κανονισμού δόμησης.. Επίσης στο άρθρο 80, παρ. 2, αναφέρεται ότι *«εις οικισμούς ή περιοχές τούτων αξιους ιδιαίτερας προσοχής λόγω του φυσικού ή αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος αυτών»* υπήρχε η δυνατότητα επιβολής συγκεκριμένων όρων ή περιορισμών δόμησης υπό την επίβλεψη των κατά τόπους Επιτροπών Ενασχήσεων Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (Ε.Ε.Α.Ε.)⁴⁹.

Μετά την ψήφιση του Συντάγματος του 1975 οι προαναφερθείσες διατάξεις αντικαθίστανται με το άρθρο 4, παρ. 1, του **Ν. 622/1977**⁵⁰ στο οποίο ορίστηκε, ότι *«δια Π.Δ., εκδιδομένων προτάσει του Υπουργού Δημοσίων Έργων κατόπιν αιτιολογημένης εκθέσεως της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας, δύνανται προς διατήρησιν ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρος να χαρακτηρίζονται κτίρια ως διατηρητέα ή οικισμοί ή τμήματα αυτών ως παραδοσιακοί και να θεσπίζονται όροι και περιορισμοί δόμησης των δια του*

⁴⁸ **ΝΔ 8/1973, ΦΕΚ Α 124/09-06-1973**

⁴⁹ Μετά τη ψήφιση του Γ.Ο.Κ. τις επιτροπές αυτές διαδέχθηκαν οι Ε.Π.Α.Ε.

⁵⁰ **ΦΕΚ Α 171/20-06-1977**

παρόντος Ν.Δ. καθοριζόμενων τοιούτων». Σε αυτό το νομοθετικό κείμενο εμφανίζεται για πρώτη φορά ο όρος «παραδοσιακοί οικισμοί» [Α. Παπαπετρόπουλος, 2004 : 530].

Με το **Π.Δ. 594/1978**⁵¹ χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί οικισμοί που είχαν ήδη κηρυχθεί μέχρι την ημερομηνία έκδοσης του προεδρικού διατάγματος. Επιπροσθέτως καθορίζονται συγκεκριμένοι όροι και περιορισμοί δόμησης στους οικισμούς αυτούς.⁵²

Στο άρθρο 8 ορίζεται επίσης ότι ειδικές διατάξεις χαρακτηρισμού οικισμού ως παραδοσιακού, οι οποίες επιβάλλουν αυστηρότερους ή απλά διαφορετικούς όρους και περιορισμούς δόμησης κατισχύουν των διατάξεων του παρόντος διατάγματος. [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 530)

Το ισχύον νομικό καθεστώς κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με τον **«Βασικό Κώδικα Πολεοδομικής Νομοθεσίας»**⁵³ ο οποίος περιλαμβάνει όλες τις νομοθετικές ρυθμίσεις που εκδόθηκαν μέχρι την έναρξη της ισχύος του **Ν. 2508/1997**⁵⁴. Συγκεκριμένα στο άρθρο 110, όπως αυτό ισχύει μετά το νόμο **2831/2000**⁵⁵ κωδικοποιείται το άρθρο 4 του **Ν. 1577/1985**⁵⁶, το άρθρο 1, παρ. 2 του **Ν. 1772/1988**⁵⁷ και το άρθρο 22 του **Ν. 2300/1995**⁵⁸

Πιο αναλυτικά με Προεδρικά Διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ (ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, όπως θα δούμε στη συνέχεια), ύστερα από **αιτιολογική έκθεση** της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας, γνώμη του αρμόδιου Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (Κ.Σ.Χ.Ο.Π.),

⁵¹ **ΦΕΚ Δ 594/13-11-1978**

⁵² Συνοπτικά καθορίζονται οι εξής όροι: 1) Τα ελάχιστα επιτρεπόμενα όρια της επιφάνειας και των διαστάσεων των οικοπέδων εντός του οικισμού. Για παράδειγμα στο κέντρο αυτού άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικοπέδα, τα οποία έχουν : ελάχιστο πρόσωπο δώδεκα (12) μέτρα, ελάχιστο βάθος δεκαοκτώ (18) μέτρα και ελάχιστο εμβαδόν τριακόσια (300) μέτρα 2) Το μέγιστο και ελάχιστο επιτρεπόμενο ύψος των οικοδομών. Συγκεκριμένα ως μέγιστο ύψος καθορίζονται τα επτά (7) μέτρα, ενώ η οικοδομή λόγω κλίσης του εδάφους δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δέκα (10) μέτρα 3) Τον μέγιστο αριθμό των ορόφων (δύο ανεξάρτητα από το πλάτος της οδού και τρεις λόγω κλίσης του εδάφους) 4) Το μέγιστο ποσοστό κάλυψης του οικοπέδου (80% στο κεντρικό τμήμα του οικισμού και 50% στο υπόλοιπο) 5) Ο συντελεστής δόμησης (0,80 για το κεντρικό τμήμα του οικισμού και 0,50 για το υπόλοιπο) 6) Σε περιπτώσεις παραλιακών οικισμών η οικοδομική γραμμή τοποθετείται δεκαπέντε (15) μέτρα από την καθοριζόμενη γραμμή του αιγιαλού 7) Τα υλικά και οι τρόποι κατασκευής των κτιρίων, τα μορφολογικά στοιχεία, η σύνθεση και η διάταξη αυτών ακολουθούν αυστηρά τα παραδοσιακά πρότυπα 8) Κάθε έργο υποδομής (ΔΕΗ, ΟΤΕ και λοιπών Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας) επιβάλλεται να προσαρμοστεί στα παραδοσιακά πρότυπα μετά από άδεια της αρμόδιας Επιτροπής Ενασχέσεως Αρχιτεκτονικού Ελέγχου 9) Για την έκδοση άδειας ανέγερσης νέας οικοδομής, επισκευής, αποκατάστασης, προσθήκης ή κατασκευής έργων ή εργασιών κατεδάφισης παλαιών κτισμάτων απαιτείται η άδεια της αρμόδιας Ε.Ε.Α.Ε. Τα ρεπεριωμένα κτίρια επιτρέπεται να αναστηλωθούν μόνο μετά από τεκμηριωμένη μελέτη, η οποία θα αποδεικνύει την ακριβή τους μορφή.

Όσον αφορά τις χρήσεις γης επιτρέπεται η ανέγερση κτιρίων προορισμένων για κατοικία και έργα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνικού εξοπλισμού. Απαγορεύεται η εγκατάσταση χρήσεων υψηλής όχλησης, όπως βιοτεχνιών ή βιομηχανιών.

⁵³ **ΦΕΚ Δ 580/27-07-1999**

⁵⁴ **ΦΕΚ Α 124/13-06-1997**

⁵⁵ **ΦΕΚ Α 140/13-06-2000**

⁵⁶ **Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός, ΦΕΚ Α 210/18-12-1985**

⁵⁷ **ΦΕΚ Α 91/17-05-1988**

⁵⁸ **ΦΕΚ Α 69/12-04-1995**

και του Ανώτατου Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Συμβουλίου (Α.Π.Α.Σ.), αν ζητηθεί από τον Υπουργό, και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου μπορούν να χαρακτηριστούν:

α) οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών **ως παραδοσιακοί**

β) χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί, οι οποίοι συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς **ως χώροι, τόποι ή ζώνες προστασίας των παραδοσιακών συνόλων**

γ) αυτοτελείς φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα εντός ή εκτός των οικισμών **ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία.**

Επίσης μπορούν να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται χρήσεις γης κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του Γ.Ο.Κ. και από κάθε άλλη γενική ή ειδική πολεοδομική διάταξη⁵⁹.

Σε περίπτωση που η γνωμοδότηση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου δεν περιέλθει στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ μέσα σε διάστημα δύο (2) μηνών από τη λήψη του σχετικού εγγράφου, το διάταγμα χαρακτηρισμού ενός οικισμού ως παραδοσιακού εγκρίνεται και χωρίς τη γνωμοδότηση αυτή. Ο αποχαρκτηρισμός ενός οικισμού είναι αντισυνταγματικός. Όπως είδαμε και προηγουμένως βάσει του άρθρου 24 του Συντάγματος η προστασία των πολιτιστικών αγαθών εκτείνεται στο διηνεκές. Κατά συνέπεια πράξη χαρακτηρισμού ανακαλείται μόνο εφόσον έχει συντελεστεί χωρίς να συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις (πλάνη περί τα πράγματα, η οποία να είναι ουσιώδης και τεκμηριωμένη). Αντίθετα είναι απολύτως θεμιτή και νόμιμη η ανάκληση πράξης αποχαρκτηρισμού, εφόσον κατά αυτόν τον τρόπο εφαρμόζεται η συνταγματική επιταγή της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς⁶⁰ [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 544].

Αρμόδιος φορέας για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα, το Ιόνιο και την Κρήτη είναι το **ΥΠΕΧΩΔΕ**. Αρμόδια υπηρεσιακή μονάδα του Υπουργείου είναι η **Γενική Διεύθυνση Πολεοδομίας** και το **Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών**. Τα κύρια γνωμοδοτικά Συμβούλια είναι το **Κ.Σ.Χ.Ο.Π.** και το **Α.Π.Α.Σ**⁶¹.

⁵⁹ Όπως και στα διατηρητέα η προστασία εκτείνεται και σε μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού ή αγροτικού εξοπλισμού ή δικτύων, όπως πλατείες, κρήνες, διαβατικά, λιθόστρωτα, γέφυρες, φάροι, που βρίσκονται εντός ή εκτός παραδοσιακών οικισμών, με τον ανάλογο καθορισμό ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη.

⁶⁰ ΣτΕ 1061/1982

⁶¹ Το Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (Κ.Σ.Χ.Ο.Π.) βάσει της **Υ.Α. 75724/1151 (ΦΕΚ Β 767/30.12.1983)** αντικατέστησε το Τμήμα Οικισμού του Συμβουλίου Δημοσίων Έργων. Είναι πενταμελές και τα μέλη του ορίζονται με υπουργικές αποφάσεις. Αποτελείται από: α) τρεις (3) μόνιμους υπάλληλους του Υπουργείου με βαθμό 3^ο ή 2^ο με τους αναπληρωτές τους. Χρέη προέδρου εκτελεί ο αρχαιότερος β) έναν (1) εκπρόσωπο του Τ.Ε.Ε. με τον αναπληρωτή του γ) έναν (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου

Η διοικητική διαδικασία για την κήρυξη ενός οικισμού ως παραδοσιακού ακολουθεί ορισμένα στάδια. Καταρχήν συντάσσεται **ειδική μελέτη**, η οποία αξιολογεί τους οικισμούς προς χαρακτηρισμό και προτείνει συγκεκριμένους όρους δόμησης⁶². Η μελέτη αυτή υποβάλλεται στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ (Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών). Η συγκεκριμένη υπηρεσιακή μονάδα λαμβάνοντας υπόψη τόσο την μελέτη, όσο και πιθανά σχετικά αιτήματα ιδιωτών, συντάσσει την αιτιολογική της έκθεση. Σε αυτή, μετά από σύντομη ιστορική ανάλυση, πραγματοποιείται εμπεριστατωμένη και λεπτομερής αρχιτεκτονική και πολεοδομική ανάλυση των προτεινόμενων οικισμών (περιγραφή της πολεοδομικής οργάνωσης, του κυρίαρχου τύπου κατοικίας κ.ο.κ.). Στη συνέχεια η υπηρεσία εισηγείται τον χαρακτηρισμό των προτεινόμενων οικισμών ως παραδοσιακών καθορίζοντας χρήσεις γης, ειδικούς όρους και περιορισμούς δόμησης. Σκοπός της προστασίας είναι η διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας των συγκεκριμένων οικιστικών συνόλων.

Συνοπτικά οι όροι και περιορισμοί δόμησης που επιβάλλονται μέσω Π.Δ. καθορίζουν τα εξής: α) τα όρια του οικισμού και ζώνες προστασίας β) τις χρήσεις γης γ) τα ελάχιστα επιτρεπόμενα όρια της επιφάνειας και των διαστάσεων των οικοπέδων εντός των ορίων του οικισμού, ούτως ώστε να καταστούν άρτια και οικοδομήσιμα δ) το μέγιστο και ελάχιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων, όπως και τον αριθμό των ορόφων ε) το μέγιστο της οικοδομήσιμης επιφάνειας και το συντελεστή δόμησης στ) την αρχιτεκτονική σύνθεση των κτιρίων, τα μορφολογικά στοιχεία αυτών και τα υλικά κατασκευής τους, τα οποία πρέπει να προσαρμόζονται στα παραδοσιακά πρότυπα και στη φυσική μορφολογία του εδάφους. ζ) τη διάταξη των οικοδομών εντός του οικοπέδων, με σκοπό να μην αλλοιώνεται ο πολεοδομικός ιστός του οικισμού, να διασφαλίζονται τα βασικά σημεία θέασης των κοινόχρηστων χώρων και

Δημοσίων Έργων, μόνιμο υπάλληλο με βαθμό 3^ο ή 2^ο με τον αναπληρωτή του. Το Κ.Σ.Χ.Ο.Π. είναι το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο, όσον αφορά τις αποφάσεις χαρακτηρισμού οικισμών ως παραδοσιακών μετά την αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας.

Το **Ανώτατο Πολεοδομικό και Αρχιτεκτονικό Συμβούλιο (Α.Π.Α.Σ.)**, έχει συσταθεί κυρίως ως γνωμοδοτικό όργανο σε θέματα σχετικά με τις επιδράσεις – επιπτώσεις από την κατασκευή κάθε είδους τεχνικών έργων σε ευαίσθητες πολιτιστικά περιοχές ή οικισμούς της χώρας. Αποτελείται θεωρητικά από το Γενικό Γραμματέα του ΥΠΕΧΩΔΕ ως πρόεδρο, δύο εκπροσώπους του ίδιου Υπουργείου, δύο εκπροσώπους του Υπουργείου Πολιτισμού, δύο εκπροσώπους από το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π.), δύο εκπροσώπους του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.) και δύο εκπροσώπους του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων (Σ.Α.Δ.Α.Σ. – Π.Ε.Α.). Όλα τα μέλη και οι αναπληρωτές τους πρέπει να είναι αρχιτέκτονες και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ μετά από πρόταση του οικείου φορέα. **Δυστυχώς ακόμη παραμένει ανενεργό.**

⁶² Η μελέτη αυτή μπορεί να υποβληθεί από τις Περιφέρειες, τους φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Νομαρχίες, Δήμοι) αλλά και από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

των όμορων οικοπέδων και να μην διαμορφώνονται υποβαθμισμένοι ελεύθεροι χώροι ανάμεσα στις ιδιοκτησίες [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 531-533]

Τα προεδρικά διατάγματα χαρακτηρισμού καθορίζουν γενικά τους όρους και περιορισμούς βάσει των οποίων θα εκτελείται η κάθε οικοδομική εργασία. Επίσης, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, οποιαδήποτε αίτηση για κατεδάφιση, επισκευή ή προσθήκη σε κτίριο, το οποίο μπορεί σύμφωνα με την κρίση της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο και βρίσκεται εντός παραδοσιακού οικισμού, παραπέμπεται υποχρεωτικά στην Ε.Π.Α.Ε ή Σ.Χ.Ο.Π. Τα κτίρια μάλιστα που έχουν κηρυχθεί αυτοτελώς διατηρητέα εντός ενός παραδοσιακού οικισμού θεωρούνται «προστατευτέα στοιχεία μέσα σε προστατευμένη περιοχή». Στα κτίρια αυτά μπορούν να επιβληθούν διαφορετικοί όροι και περιορισμοί δόμησης από τους ισχύοντες για τον οικισμό, μόνο εφόσον οι τελευταίοι είναι ανεπαρκείς, ελαστικότεροι, απρόσφοροι ή *«δεν θεραπεύουν τον ανωτέρω επιδιωκόμενο σκοπό, παραβιάζουν την διατήρηση και την ανάδειξη του κτιρίου ή δεν συνάδουν προς το λόγο για τον οποίο αυτό έχει χαρακτηριστεί»*⁶³ [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 545].

Με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού μπορούν να καθορίζονται ζώνες εντός ή εκτός των παραδοσιακών οικισμών, στις οποίες οι αιτήσεις για άδειες κατεδάφισης υποχρεωτικά παραπέμπονται στις κατά τόπους Ε.Π.Α.Ε. ή Σ.Χ.Ο.Π.. Μετά τη γνωμοδότηση των τελευταίων οι αιτήσεις αποστέλλονται στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου. Η ρύθμιση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επεκτείνει τα όρια της κρατικής προστασίας, όσον αφορά την προστασία και την ανάδειξη στοιχείων της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 95-96].

Σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 6 του Γ.Ο.Κ. με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού είναι δυνατόν για διάστημα ενός έτους να αναστέλλεται σε παραδοσιακούς οικισμούς ή τμήματά τους και σε περιοχές εκτός οικισμών η έκδοση οικοδομικής άδειας για οποιαδήποτε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης ή αλλαγής της εξωτερικής όψης τους ή να επιβάλλονται ειδικοί όροι δόμησης με σκοπό τη σύνταξη πολεοδομικής μελέτης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Το χρονικό διάστημα αυτό μπορεί να παραταθεί για ένα (1) έτος, αν οι εργασίες των αρμόδιων υπηρεσιών κριθεί ότι έχουν προοδεύσει σημαντικά [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, όπ. παρ. : 96-97]. Όσον αφορά την αναστολή οικοδομικών εργασιών σε περιοχές εκτός οικισμού απαραίτητες νομικές προϋποθέσεις είναι οι εξής: α) η αναστολή να αποσκοπεί στην προστασία του παραδοσιακού

⁶³ ΣτΕ 2987/1998

οικισμού και του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντός του β) η εκπόνηση ειδικού κανονισμού δόμησης [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 536-537]. Τέλος με προεδρικό διάταγμα μπορεί να επιβάλλεται στο σύνολο ή τμήμα παραδοσιακού οικισμού το δικαίωμα προτίμησης του Δημοσίου για αγορά ακινήτων⁶⁴ [Δημ. Γ. Χριστοφίλοπουλος, όπ. παρ. : 97-98].

Μετά τη συνοπτική περιγραφή της νομοθεσίας και των διοικητικών διαδικασιών στην επόμενη ενότητα θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας σε ορισμένα ζητήματα νομικής φύσεως που προκύπτουν από το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών.

4.2. ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως βάσει των Π.Δ. χαρακτηρισμού μπορούν να θεσπιστούν όροι και περιορισμοί δόμησης κατά παρέκκλιση των ισχύοντων στο Γ.Ο.Κ. Σκοπός της συγκεκριμένης ρύθμισης είναι η καλύτερη προστασία και ανάδειξη του παραδοσιακού οικισμού. Σύμφωνα με **ΣτΕ** η παρέκκλιση αυτή από την πολεοδομική νομοθεσία οφείλει να θεμελιωθεί «σε αξιολόγηση των ειδικότερων χαρακτηριστικών του οικισμού και να αποσκοπεί στην επιβαλλόμενη κατά τα ανωτέρω από το Σύνταγμα διατήρηση και ανάδειξή του»⁶⁵. Επομένως νομοθετική διάταξη, η οποία επαναφέρει σε κηρυγμένο οικισμό το προγενέστερο πολεοδομικό καθεστώς είναι πρόδηλα αντισυνταγματική, διότι υπάγει την προστατευμένη περιοχή σε γενικά κριτήρια, τα οποία δε συνάδουν με τον παραδοσιακό του χαρακτήρα [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 542-543]. Όσον αφορά τη νομική φύση των όρων και

⁶⁴ Διεθνώς έχουν αναπτυχθεί διάφορα **μοντέλα παρέμβασης** με σκοπό την προβολή και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών. Συνοπτικά είναι τα εξής : α) **Δημιουργία ενός οικισμού μουσείου** β) **Κρατική προστασία των παραδοσιακών οικισμών**. Διαμορφώνεται ένα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο με τη θέσπιση συγκεκριμένων όρων και περιορισμών δόμησης, τους οποίους επιβάλλουν οι αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες. Η Διοίκηση αναλαμβάνει την αποκατάσταση ιδιαίτερα σημαντικών μνημείων. Είναι το μοντέλο που ακολουθείται κατά κανόνα στη χώρα μας γ) **Μετατροπή παραδοσιακών οικισμών σε τουριστικά συγκροτήματα** δ) **Δημιουργία προστατευτέων τομέων**. Το Κράτος επεμβαίνει με μεθόδους ενεργής πολεοδομίας προωθώντας παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα. Το σύστημα αυτό έχει εφαρμοστεί με επιτυχία στη Γαλλία δημιουργώντας όμως ταυτόχρονα σοβαρά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τον τρόπο ζωής των κατοίκων ε) **Επανακατάκτηση και ανάπλαση του οικισμού**. Αυτός ο τύπος παρέμβασης αποσκοπεί σε μία ολοκληρωμένη οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτιστική αναβάθμιση ενός οικιακού συνόλου βάσει των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτό το μοντέλο θεωρητικά ακολουθούν τα Σ.Ο.Α.Π. [Α. Τζίνα – Χατζοπούλου, 2000 : 37-38].

⁶⁵ **ΣτΕ 178/2003**

περιορισμών δόμησης πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι η διοικητική πράξη επιβολής τους αποτελεί κανονιστική και όχι ατομική πράξη γενικού περιεχομένου, όπως για παράδειγμα η πράξη εγκρίσεως της τροποποίησης του σχεδίου πόλεως. Κατά συνέπεια στο προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού δεν απαιτείται αιτιολογία και υπάρχει δυνατότητα ελέγχου μόνο, όσον αφορά την τήρηση της νομιμότητας και τη μη υπέρβαση της εξουσιοδοτήσεως.[Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 533].

Το ΣτΕ έχει επίσης θεσπίσει ένα ιδιαίτερα αυστηρό καθεστώς προστασίας. Βάσει της σχετικής νομολογίας ορίζεται, ότι ένας παραδοσιακός οικισμός, ειδικά όσοι βρίσκονται σε μικρά νησιά του Αιγαίου ή του Ιονίου πελάγους, είναι δεκτικός μόνο «*ηπιωτάτης βιωσίμου αναπτύξεως*»⁶⁶. Για παράδειγμα ως βασικό στοιχείο ενός νησιωτικού οικιστικού συνόλου θεωρείται ο παραδοσιακός του λιμένας. Κατά συνέπεια μαρίνα παράλληλα σε υφιστάμενο παραδοσιακό λιμένα, συνιστά «*προδήλως ουσιώδη αλλοίωση του περιβάλλοντός του, μη συμβατή με τον προστατευτέο χαρακτήρα του*». Οποιαδήποτε επέμβαση σε προστατευμένο οικισμό, σύμφωνα πάντα με τη νομολογία του ΣτΕ οφείλει να αποσκοπεί στη διατήρηση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του, να εντάσσεται σε ένα γενικότερο ρυθμιστικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και να υπαγορεύεται από ειδικώς και επαρκώς αιτιολογημένο λόγο δημοσίου συμφέροντος⁶⁷ [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 544].

Τέλος οι ειδικοί όροι δόμησης που θεσπίζονται με τα προεδρικά διατάγματα χαρακτηρισμού είναι δυνατόν να επιβάλλουν περιορισμούς στο κατοχυρωμένο από το άρθρο 17 του Συντάγματος δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ δύο συνταγματικά προστατευόμενων δικαιωμάτων (προστασία πολιτιστικού περιβάλλοντος εναντίον προστασίας της ιδιοκτησίας) η νομολογία των ανώτατων δικαστηρίων θεωρεί ότι, εφόσον όλες οι συνταγματικές διατάξεις έχουν την ίδια τυπική ισχύ, είναι δυνατή η στάθμισή τους βάσει της αρχής της αναλογικότητας. Οι τυχόν περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας πρέπει να είναι τεκμηριωμένες βάσει αντικειμενικών κριτηρίων και να αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Η επιβολή τους πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη και να συναρτάται άμεσα από την ανάγκη προστασίας του

⁶⁶ Η αναγκαιότητα υιοθέτησης ήπιων μορφών ανάπτυξης αναφορικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς έχει ήδη θεσμοθετηθεί με τον Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ Α 160/18.10.1986). Συγκεκριμένα στο άρθρο 19, παρ. 5, ως **περιοχές οικονάπτυξης** χαρακτηρίζονται χωριά ή οικισμοί «*εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών*». Στις περιοχές αυτές μπορούν να επιδιωχθούν ήπιες δραστηριότητες, όπως ο αγροτουρισμός, οι οποίες εναρμονίζονται απόλυτα με την προστασία της φύσης και του τοπίου. Πέρα από τους παραδοσιακούς οικισμούς οι περιοχές οικονάπτυξης μπορεί να περιλαμβάνουν εθνικά πάρκα, περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, προστατευόμενους φυσικούς σχηματισμούς, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου κ.ο.κ.[Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 530-531].

⁶⁷ ΣτΕ 3146/1998, 5236/1996, 3818/1995

πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και της ανάδειξης του ιδιαίτερου ιστορικού, αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού χαρακτήρα των παραδοσιακών οικισμών. Αν οι διατάξεις του σχετικού Π.Δ. «αφίστανται από τις γνωμοδοτήσεις του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου και του Κ.Σ.Χ.Ο.Π.», πρέπει να προκύπτουν από τα στοιχεία του φακέλου οι πολεοδομικοί λόγοι, βάσει των οποίων δικαιολογείται η απόκλιση αυτή⁶⁸. Σε περίπτωση βέβαια που έχουν τηρηθεί οι ουσιώδεις τύποι της διαδικασίας οι ισχυρισμοί της Διοίκησης περί της αναγκαιότητας της επιβαλλόμενης ρύθμισης δεν υπόκεινται σε ακυρωτικό έλεγχο, καθώς εκφράζουν την ουσιαστική κρίση της Διοίκησης περί του θέματος⁶⁹[Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 546].

Για την επιβολή όρων και περιορισμών δόμησης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση να μην «εξαφανίζεται, ούτε τίθεται αδρανής η ιδιοκτησία εν σχέσει προς τον προορισμό της»⁷⁰. Σε περίπτωση ουσιαστικής δέσμευσης της ιδιοκτησίας το δικαίωμα αποζημίωσης απορρέει ευθέως από το άρθρο 24 του Συντάγματος, ανεξάρτητα αν έχει εκδοθεί ο εκτελεστικός νόμος που προβλέπει η διάταξη. Η αποζημίωση αυτή δεν είναι απαραίτητα χρηματική. Για παράδειγμα ως θεμιτό μέτρο έχει επιλεγεί από την Διοίκηση ο θεσμός της ΜΣΔ, ο οποίος πρόσφατα κρίθηκε αντισυνταγματικός από το ΣτΕ.

Η επιβολή ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης στους παραδοσιακούς οικισμούς ενδέχεται θεωρητικά να προσβάλλει και άλλα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην οικονομική και επαγγελματική ελευθερία. Το συγκεκριμένο δικαίωμα όμως, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Συντάγματος, υπόκειται στους περιορισμούς της εξυπηρέτησης υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος, όπως η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Επομένως, σύμφωνα και με την αρχή της στάθμισης των συνταγματικών διατάξεων, το αυστηρό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων δεν κρίνεται αντισυνταγματικό. Βέβαια, σύμφωνα και με τη νομολογία του ΣτΕ, τα λαμβανόμενα μέτρα οφείλουν να είναι «κατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, να συνεπάγονται τα λιγότερα κατ'ένταση και διάφορα δυνατά μειονεκτήματα προς τους ιδιώτες και τέλος, τα συνεπαγόμενα μειονεκτήματα δεν θα πρέπει να υπερσκελίζουν τα μειονεκτήματα».⁷¹

Το διαφορετικό νομικό καθεστώς μεταξύ των ακινήτων που βρίσκονται εντός των ορίων παραδοσιακού οικισμού και εκείνων που βρίσκονται εκτός δημιουργεί θεωρητικά ένα ζήτημα σχετικά με την αρχή της ισότητας (άρθρο 4 του Συντάγματος). Το ΣτΕ θεωρεί ότι «οι διακρίσεις μεταξύ ακινήτων που βρίσκονται μέσα σε τμήμα οικισμού που έχει χαρακτηριστεί ως

⁶⁸ ΣτΕ 3370/1991, 3632/1986, ΠΕ 286/1993, 238/1992

⁶⁹ ΣτΕ 1870/1994

⁷⁰ ΣτΕ 3984/1980

⁷¹ ΣτΕ 2089/2000, 2376/1988, 1350/1979

παραδοσιακός και ακινήτων που βρίσκονται εκτός αυτού δικαιολογούνται, ανεξάρτητα από τη μεταξύ τους απόσταση, αφού οι δύο αυτές περιοχές δεν τελούν υπό τις αυτές συνθήκες, αλλά η περιοχή που είναι μέσα στο παραδοσιακό τμήμα έχει ανάγκη ιδιαίτερης προστασίας»⁷². Εξάλλου η ίδια η νομολογία του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου θεσμοθέτησε την ίση μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων και τη διαφορετική μεταχείριση διαφορετικών περιπτώσεων⁷³ [Α. Παπαπετρόπουλος, όπ. παρ. : 548-549].

Στο θέμα της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών συναρμόδιοι φορείς με το ΥΠΕΧΩΔΕ είναι το Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής για τις αντίστοιχες γεωγραφικές περιοχές. . Στα πλαίσια αυτών των αρμοδιοτήτων τους σκοπός της επόμενης ενότητας είναι μία συνοπτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου και των σχετικών διοικητικών διαδικασιών.

ΣΥΝΑΡΜΟΔΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ- ΘΡΑΚΗΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ, ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης (ΥΜΑΘ), βάσει του άρθρου 2 του ιδρυτικού Π.Δ 358/1986⁷⁴, αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες του ΥΠΕΧΩΔΕ σχετικά με το χαρακτηρισμό οικισμών ή τμημάτων αυτών ως παραδοσιακών λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα τους. Η πράξη κήρυξης εκδίδεται με υπουργική απόφαση μετά από αιτιολογική έκθεση της οικείας υπηρεσίας και γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου. Ισχύον νομοθετικό καθεστώς είναι η κείμενη πολεοδομική νομοθεσία, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την κωδικοποίηση της.

Αρμόδια υπηρεσιακή μονάδα στο ΥΜΑΘ είναι η **Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Υποδομών** και το **Τμήμα ΠΕΧΩΔΕ**. Οι συγκεκριμένες οργανωτικές μονάδες είναι επίσης υπεύθυνες για: α) την αναστολή σε οικισμούς ή περιοχές τους κάθε εργασίας ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης ή επισκευής προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων καθώς και κάθε εργασίας υποδομής του οικισμού, όταν πρόκειται να συνταχθεί

⁷² ΣτΕ 3677/1987

⁷³ ΣτΕ 1870/1994, 3984/1980

⁷⁴ ΦΕΚ Α 158/10-10-1986

οριστική πολεοδομική μελέτη ή και ειδικός κανονισμός δόμησης β) το χαρακτηρισμό τόπων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος και την έγκριση για ανέγερση οικοδομημάτων στους τόπους αυτούς (εξαιρούνται οι ιστορικοί τόποι και αρχαιολογικοί χώροι αρμοδιότητας ΥΠ.ΠΟ.). Μπορούν επίσης να θεσπίσουν ειδικούς όρους και περιορισμούς δόμησης κατά παρέκκλιση από τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις.

Βάσει του **Π.Δ. 329/1998**⁷⁵ αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο είναι το **Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (Σ.Χ.Ο.Π.)**⁷⁶. Είναι πενταμελές και εξετάζει όλα τα θέματα που αφορούν την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (παραδοσιακοί οικισμοί, διατηρητέα), τα οποία σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις παραπέμπονται σε αυτό για γνωμοδότηση από τον Υπουργό. Το Συμβούλιο κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του μπορεί να καλεί εκπροσώπους διάφορων υπηρεσιών ή φορέων για την παροχή των αναγκαίων κάθε φορά διευκρινήσεων.

Η περίπτωση του **Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής** θα μας απασχολήσει περισσότερο. Όπως με το ΥΜΑΘ βάσει του άρθρου 2 του ιδρυτικού **Π.Δ. 1/1986**⁷⁷, στο συγκεκριμένο φορέα μεταβιβάζονται οι αρμοδιότητες του ΥΠΕΧΩΔΕ, οι οποίες αφορούν το χαρακτηρισμό οικισμών ή τμημάτων αυτών ως παραδοσιακών, τόπων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος και τη θέσπιση ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης. Ισχύον νομοθετικό καθεστώς είναι η κείμενη πολεοδομική νομοθεσία, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την κωδικοποίηση της.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου βάσει του **Π.Δ. 326/2000**⁷⁸ διατυπώνουν σύμφωνη γνώμη προς την αρμόδια Πολεοδομία για τα εξής θέματα: α) για την ανέγερση, μερική ή ολική κατεδάφιση, επισκευή, προσθήκη και κάθε είδους οικοδομική εργασία για κτίρια που βρίσκονται σε παραδοσιακούς, κηρυγμένους ή μη, οικισμούς ή κτίρια που έχουν κηρυχθεί διατηρητέα, έστω και εάν δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας γ) για κτίρια που βρίσκονται ή έχουν όψη σε περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως «διαίτερου φυσικού κάλλους» δ) επί ενστάσεων κατά της κρίσης της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας επί των ανωτέρω θεμάτων (για τις οποίες στο ΥΠΕΧΩΔΕ αποφάινεται η ΕΠΑΕ σε πρώτο και σε

⁷⁵ **ΦΕΚ Α 222/29-09-1998**

⁷⁶ Το Συμβούλιο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος συγκροτείται από : α) τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης ως Πρόεδρο β) τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωροταξίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας γ) τον Προϊστάμενο της 4^{ης} Εφορείας Νεότερων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού δ) τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Θεσσαλονίκης ε) έναν εκπρόσωπο του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.) από το παράρτημα Κεντρικής Μακεδονίας. Τα μέλη του Συμβουλίου διορίζονται με Υπουργική Απόφαση.

⁷⁷ **ΦΕΚ Α 1/15-01-1986**

⁷⁸ **ΦΕΚ Α 267/08-12-2000**

δεύτερο βαθμό και σε δεύτερο το Α.Π.Α.Σ.) ή για όσες περιπτώσεις παραπέμπονται προς την ΕΠΑΕ από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία και αφορούν τα ίδια θέματα. Ελέγχουν επίσης και ασκούν εποπτεία κατά τις φάσεις εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών (ανέγερση, επισκευή, προσθήκη, κατεδάφιση) επί της τηρήσεως των όρων της εκδοθείσας οικοδομικής άδειας για την πιστή εφαρμογή της μορφολογίας του κτιρίου σε οικισμούς, κηρυγμένους ή μη, ως παραδοσιακούς ή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους εντός της περιφέρειας του Υπουργείου και παραπέμπουν με αιτιολογημένη εισήγηση στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία τις διαπιστωμένες παραβάσεις. Διατυπώνουν σύμφωνη γνώμη προς την ΕΠΑΕ και προς τις Δ/νσεις Τεχνικών Υπηρεσιών των νομών για κάθε άλλο έργο υποδομής από δημόσιους, ιδιωτικούς ή άλλους φορείς και κάθε εργασία που αφορά στην διαμόρφωση, τροποποίηση ή ανάπλαση κοινόχρηστων οδών, πλατειών, λιμένων, κρηπιδωμάτων στους αναγνωρισμένους με Π.Δ. ως παραδοσιακούς οικισμούς ή ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, στα νησιά που υπάγονται στην περιφέρεια του Υπουργείου, ούτως ώστε να εκτελείται, χωρίς να αλλοιώνεται, η υπάρχουσα αρχιτεκτονική και πολεοδομική μορφολογία του Αιγαίοπελαγίτικου χώρου. Τέλος μπορούν να αναστείλουν σε οικισμούς ή περιοχές αυτών κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης ή επισκευής, προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων, όπως και οιαδήποτε εργασία υποδομής του οικισμού, όταν βρίσκεται σε εξέλιξη η σύνταξη πολεοδομικής μελέτης ή ειδικού κανονισμού δόμησης.

Υπεύθυνη υπηρεσιακή μονάδα για το Υπουργείο Αιγαίου είναι η **Διεύθυνση Περιβάλλοντος** και το **Τμήμα Διατηρητέων Κτιρίων και Περιοχών Ιστορικού Ενδιαφέροντος**. Ως αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο, βάσει του Π.Δ 327/1998⁷⁹, λειτουργεί το **Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (Σ.Χ.Ο.Π.)**, το οποίο εξετάζει όλα τα θέματα, για τα οποία σύμφωνα με τον Γ.Ο.Κ. απαιτείται γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου⁸⁰. Με το Π.Δ. 47/2001⁸¹ συστάθηκαν **ανά νομό και επαρχείο** της γεωγραφικής περιφέρειας του Υπουργείου **Συμβούλια Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (Σ.Χ.Ο.Π.)** για την άσκηση στην ουσία των αρμοδιοτήτων που ασκούν οι ΕΠΑΕ στην ηπειρωτική χώρα⁸².

⁷⁹ **ΦΕΚ Α 221/29-09-1998**

⁸⁰ Το Σ.Χ.Ο.Π. συγκροτείται από τα εξής μέλη: α) Τέσσερις (4) μονίμους υπαλλήλους του κλάδου ΠΕ Μηχανικών, από τους οποίους οι δύο του κλάδου ΠΕ Αρχιτεκτόνων Μηχανικών με βαθμό Α', που υπηρετούν στο Υπουργείο ή σε δημόσιες υπηρεσίες του χώρου ευθύνης του Υπουργείου με αναπληρωτές τους β) έναν (1) εκπρόσωπο του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.) με τον αναπληρωτή του. Τα μέλη διορίζονται με Υπουργική Απόφαση.

⁸¹ **ΦΕΚ Α 33/22-02-2001**

⁸² Ανά Νομό λειτουργούν στις ακόλουθες πρωτεύουσες: Ερμούπολη (Ν. Κυκλάδων), Ρόδος (Ν. Δωδεκανήσου), Μυτιλήνη (Ν. Λέσβου), Βαθό Σάμου (Ν. Σάμου) και Χίος (Ν. Χίου). Τα συγκεκριμένα ΣΧΟΠ έχουν ως τοπική αρμοδιότητα το νομό με εξαίρεση τα νησιά, τα οποία υπάγονται στα αντίστοιχα Συμβούλια ανά επαρχείο. Αυτά είναι: ΣΧΟΠ Καρπάθου (Κάρπαθος, Κάσος – δεν λειτουργεί), ΣΧΟΠ Καλύμνου (Κάλυμνος,

Τέλος βάσει του **Ν. 3201/2003**⁸³ συνιστάται στο Υπουργείο Αιγαίου **Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής και Τοπίου (ΚΕΣΑΤΟ)**. Είναι επταμελές, εισηγείται τη χάραξη των γενικών κατευθύνσεων προς τις υπηρεσίες του Υπουργείου Αιγαίου σε θέματα προστασίας του τοπίου και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και γνωμοδοτεί σε θέματα περιβάλλοντος, αρχιτεκτονικής και δόμησης. Επίσης αποφαινεται επί των ενστάσεων των ενδιαφερόμενων κατά της νομιμότητας των αποφάσεων της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και των αρμόδιων Τμημάτων⁸⁴.

Οι όροι δόμησης που επιβάλλει το προαναφερθέν Π.Δ. 594/1978 για το σύνολο της χώρας τροποποιήθηκαν ειδικά για τους παραδοσιακούς οικισμούς των Κυκλάδων με το **Π.Δ. 345/1989**⁸⁵. Ειδικά διατάγματα είναι δυνατόν επίσης να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις που να κατισχύουν των προαναφερθέντων. Κλασικό παράδειγμα είναι το **Π.Δ της 23.10.2002**⁸⁶ το οποίο καθορίζει τομείς, ειδικούς όρους και περιορισμούς δόμησης στους παραδοσιακούς οικισμούς **Χώρα και Καραβοστάση Φολεγάνδρου**⁸⁷.

Λέρος, Λειψοί, Πάτμος, Αρκοί, Αγαθονήσι, Αστυπάλαια, Ψέριμος, Τέλενδος), ΣΧΟΠ Κω (Κως, Νίσυρος), ΣΧΟΠ Νάξου (Νάξος, Ηράκλεια, Δονούσα, Σχοινούσα, Κουφονήσι, Αμοργός, Πάρος, και Αντίπαρος), ΣΧΟΠ Θήρας (Θήρα, Θηρασιά, Ανάφη, Τος, Σίκινος, Φολέγανδρος), ΣΧΟΠ Μήλου (Μήλος, Κίμωλος, Σίφνος, Σέριφος), ΣΧΟΠ Ικαρίας (Ικαρία, Φούρνοι – δεν λειτουργεί), ΣΧΟΠ Λήμνου (Λήμνος και Αγ. Ευστράτιος). Τα Συμβούλια απαρτίζονται από τα εξής μέλη (διοριζόμενα με Υπουργική απόφαση): α) δύο (2) αρχιτέκτονες με βαθμό Α' ή Β', υπαλλήλους του Υπουργείου ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας ή Ν.Π.Δ.Δ. του Νομού ή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ή της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων β) έναν (1) αρχιτέκτονα ή πολιτικό μηχανικό με ειδικότητα στις αναστηλώσεις ή περιβαλλοντολόγο ή αρχαιολόγο, δημόσιας υπηρεσίας ή Ν.Π.Δ.Δ. του Νομού ή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ή της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων γ) ένα αρχιτέκτονα, ο οποίος προτείνεται από το Τ.Ε.Ε.

⁸³ **ΦΕΚ Α 282/09-12-2003**

⁸⁴ Τα μέλη του, τα οποία διορίζονται με Υπουργική απόφαση είναι: α) ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου ως πρόεδρος β) δύο μέλη Δ.Ε.Π. της βαθμίδας του καθηγητή ή του αναπληρωτή καθηγητή, Τμημάτων Αρχιτεκτονικής των Α.Ε.Ι., ειδικότητας Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, με τους αναπληρωτές τους γ) ένα μέλος Δ.Ε.Π. της βαθμίδας του καθηγητή ή του αναπληρωτή καθηγητή, ειδικότητας Περιβαλλοντολόγου ή Περιβαλλοντολόγου Μηχανικού, Τμημάτων Περιβάλλοντος Α.Ε.Ι. με τον αναπληρωτή του δ) έναν Αρχαιολόγο με τον αναπληρωτή του ε) ένα Αρχιτέκτονα Μηχανικό εκπρόσωπο του ΣΑΔΑΣ με τον αναπληρωτή του στ) ένα Αρχιτέκτονα Μηχανικό ή Περιβαλλοντολόγο Μηχανικό εκπρόσωπο του Τ.Ε.Ε. με τον αναπληρωτή του.

⁸⁵ **ΦΕΚ Δ 345/02-06-1989**

⁸⁶ **ΦΕΚ Δ 920/23.10.2002.**

⁸⁷ Πιο αναλυτικά ορίζονται τα ακόλουθα α) Τα όρια των οικισμών και τομείς εντός των ορίων αυτών β) Ο συντελεστής δόμησης και το ποσοστό κάλυψης του οικοπέδου. Για παράδειγμα οι τομείς που βρίσκονται πιο κοντά στο κέντρο έχουν συντελεστή δόμησης 0.70, ενώ το ποσοστό κάλυψης καθορίστηκε στο 40% ανεξάρτητα από το εμβαδόν του οικοπέδου β) Η διάταξη και τοποθέτηση των κτιρίων, ούτως ώστε να διαφυλάσσονται τα βασικά σημεία θέασης των κοινόχρηστων χώρων και ταυτόχρονα να μην αλλοιώνεται ο πολεοδομικός ιστός γ) Η αρχιτεκτονική σύνθεση, τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, η διάταξη της κατοικίας εντός του οικοπέδου και τα υλικά κατασκευής, τα οποία πρέπει να ακολουθούν πιστά τα παραδοσιακά πρότυπα δ) Το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων και ο αριθμός των ορόφων. Πιο αναλυτικά, ως μέγιστος αριθμός ορόφων ορίζονται οι δύο (2) ενώ ως μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος τα 7,5 μ. Εάν η κλίση του εδάφους υπερβαίνει το 25% επιτρέπεται μόνο ένας όροφος με μέγιστο ύψος τα 4,5 μ ε) Ο μέγιστος κτηριακός όγκος. Συγκεκριμένα ορίζονται τα 400 κ.μ. ενώ σε περίπτωση τουριστικών εγκαταστάσεων τα 800 κ.μ. Για τους προαναφερθέντες οικισμούς επιβάλλεται η

Μετά τη συνοπτική περιγραφή των συναφών αρμοδιοτήτων και των ισχυουσών διοικητικών διαδικασιών σκοπός της επόμενης ενότητας είναι ο εντοπισμός ορισμένων προβλημάτων που αναφέρονται στις διυπουργικές σχέσεις, όσον αφορά την προστασία των παραδοσιακών οικισμών.

4.4. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΥΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Όπως είδαμε και προηγουμένως το **ΥΠΕΧΩΔΕ** έχει ήδη μεταβιβάσει τις αρμοδιότητες του, όσον αφορά τους παραδοσιακούς οικισμούς στα χωρικά υπουργεία για τις γεωγραφικές περιοχές ευθύνης τους⁸⁸. Φαινομενικά έχουν αντιμετωπιστεί ενδεχόμενα προβλήματα επικαλύψεων. Από την άλλη πλευρά όμως το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν έχει παραχωρήσει ακόμα τις αρμοδιότητες που μοιράζεται με το **Υπουργείο Πολιτισμού**, όσον αφορά την προστασία των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων. Την ίδια στιγμή είναι ιδιαίτερα συχνό το φαινόμενο της μεταγενέστερης κήρυξης ενός παραδοσιακού οικισμού ως ιστορικού τόπου ή αρχαιολογικού χώρου από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία του. Αποτέλεσμα είναι να δημιουργείται πάλι σύγχυση αρμοδιοτήτων μεταξύ τριών τουλάχιστον, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δημόσιων φορέων.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμο να περιγράψουμε συνοπτικά το νομοθετικό καθεστώς που διέπει τους αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς τόπους. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 3028/2002, σε χώρους που έχουν κηρυχθεί ως **αρχαιολογικοί** από τις υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ εντός σχεδίου πόλεως ή των ορίων νομίμως υφιστάμενων ενεργών οικισμών είναι δυνατό να καθορίζονται **ζώνες προστασίας Α και Β**. Στις ζώνες Α επιτρέπεται με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού,

διατήρηση, ανάδειξη και αποκατάσταση των λιθόστρωτων οδών και πλατειών με τα ίδια παραδοσιακά υλικά κατασκευής. Απαγορεύεται αυστηρά η εγκατάσταση φωτεινών επιγραφών όπως και η κατασκευή πισίνας με την εξαίρεση τουριστικών συγκροτημάτων και μόνο μετά από βεβαίωση του δήμου, ότι μπορεί να καλυφθεί η λειτουργία τους από τα αποθέματα νερού της περιοχής. Τέλος στη Χώρα καθορίζεται ζώνη ακτίνας ενός χιλιομέτρου από τα όρια του οικισμού, εντός της οποίας οποιοδήποτε κτίσμα οφείλει να κατασκευάζεται σύμφωνα με τα παραδοσιακά μορφολογικά χαρακτηριστικά.

⁸⁸ Στην περίπτωση του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής η μεταβίβαση αυτή έχει επισφραγιστεί μέσω του **Ν. 2971/2001 (ΦΕΚ Α 285/19.12.2001)**, άρθρο 34, παρ. 5, με τον οποίο συμπληρώνονται οι διατάξεις του Γ.Ο.Κ.

ύστερα από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου, μόνο η κατασκευή κτισμάτων ή προσθηκών σε υπάρχοντα κτίρια, που είναι αναγκαία για την ανάδειξη των μνημείων ή χώρων ή την εξυπηρέτηση της χρήσης τους. Με την απόφαση αυτή καθορίζεται και η θέση του κτίσματος στην περιοχή ή το μέρος του κτιρίου στο οποίο γίνεται η προσθήκη. Στις ζώνες Β ισχύουν ειδικές ρυθμίσεις ως προς τους όρους δόμησης ή τις χρήσεις γης και τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, η οποία εκδίδεται πάλι μετά από γνώμη των αρμόδιων συλλογικών οργάνων, καθορίζονται στη συνέχεια οι ειδικές ρυθμίσεις, καθώς και η δυνατότητα και οι προϋποθέσεις συνέχισης της λειτουργίας υφιστάμενων νόμιμων δραστηριοτήτων. Η κοινή αυτή απόφαση εκδίδεται σε τρεις (3) μήνες από την αποστολή του σχεδίου από το Υπουργείο Πολιτισμού στα συναρμόδια Υπουργεία. Τα όρια αυτά των ζωνών προστασίας μπορεί να ανακαθορίζονται με την ίδια διαδικασία με βάση τα δεδομένα της αρχαιολογικής έρευνας και τις συνθήκες προστασίας των αρχαιολογικών χώρων ή μνημείων. Τα ακίνητα, τα οποία ενδεχόμενα υπάρχουν σε ζώνες προστασίας Α. απαλλοτριώνονται με την υποχρέωση καταβολής πλήρους αποζημίωσης στους ιδιοκτήτες.

Στους ενεργούς οικισμούς ή σε τμήματά τους που αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύονται οι επεμβάσεις που αλλοιώνουν το χαρακτήρα και τον πολεοδομικό ιστό ή διαταράσσουν τη σχέση μεταξύ των κτιρίων και των υπαίθριων χώρων. Επιτρέπονται, μετά από άδεια του Υπουργού και γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου μόνο τα εξής: α) η ανέγερση νέων κτισμάτων, εφόσον συνάδουν από πλευράς όγκου, δομικών υλικών και λειτουργίας με το χαρακτήρα του οικισμού β) η αποκατάσταση ερειπωμένων κτισμάτων, εφόσον τεκμηριώνεται με ειδική μελέτη η αρχική τους μορφή γ) η κατεδάφιση υφιστάμενων κτισμάτων, εφόσον δεν αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του συνόλου ή χαρακτηριζτούν ετοιμόρροπα δ) η εκτέλεση οποιουδήποτε έργου στα υφιστάμενα κτίσματα, στους ιδιωτικούς ακάλυπτους χώρους, όπως και στους κοινόχρηστους ε) η χρήση κτιρίου, συμπεριλαμβανομένων και των ελεύθερων χώρων του αν συνάδουν με τον χαρακτηρισμό του οικισμού ως αρχαιολογικού χώρου. Όπως και στα διατηρητέα σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή άμεσου κινδύνου είναι δυνατή η εκτέλεση εργασιών αποκατάστασης βλάβης χωρίς την παραπάνω άδεια μετά από ενημέρωση της Υπηρεσίας, η οποία διατηρεί το δικαίωμα διακοπής τους με σήμα της. Η άδεια αυτή εκδίδεται πριν από οποιαδήποτε αντίστοιχη άλλης υπηρεσίας αναφορικά με την εκτέλεση του έργου μέσα σε εξήντα (60) μέρες από την υποβολή της σχετικής αίτησης, υπό την ποινή ακυρότητας.

Όπως διαπιστώνουμε οι χρήσεις γης και όλες οι δραστηριότητες εντός οικισμών που έχουν κηρυχθεί ως αρχαιολογικοί χώροι επιτρέπονται από τις αρμόδιες αρχαιολογικές

υπηρεσίες μόνο αν συνάδουν με τον χαρακτήρα και τη δομή του συνόλου⁸⁹. Πριν από την έκδοση της απόφασης χαρακτηρισμού για υφιστάμενες δραστηριότητες αρμοδιότητας άλλου υπουργείου (λιμένες - Εμπορικής Ναυτιλίας, στρατιωτικές εγκαταστάσεις - Υπουργείο Εθνικής Άμυνας) προκειμένου να καθοριστούν οι προϋποθέσεις και οι δυνατότητες συνέχισης της λειτουργίας τους απαιτείται η γνώμη του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού. Η γνώμη αυτή οφείλει να διατυπωθεί μέσα σε δύο (2) μήνες από την αποστολή του σχετικού ερωτήματος. Αν παρέλθει άπρακτη η παραπάνω προθεσμία η απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού εκδίδεται χωρίς αυτή τη γνώμη. Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 6 μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους που είναι ενεργοί οικισμοί καθορίζονται με Π.Δ. που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, ΠΕΧΩΔΕ, και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού (για παράδειγμα Μακεδονίας - Θράκης και Αιγαίου για τις περιοχές ευθύνης τους) ειδικές ρυθμίσεις, όσον αφορά τους όρους δόμησης, τις χρήσεις γης και τους περιορισμούς της ιδιοκτησίας.

Οι ρυθμίσεις του νόμου για τους αρχαιολογικούς χώρους εφαρμόζονται και για τους ιστορικούς τόπους. Συγκεκριμένα με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου, εκτάσεις (συμπεριλαμβανομένων και οικισμών) ή σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης χαρακτηρίζονται ως **ιστορικοί τόποι**.

Οι αρχαιολογικοί χώροι και οι ιστορικοί τόποι μπορούν να οριστούν και προσωρινά. Για παράδειγμα εάν εντός των περιοχών που πρόκειται να καλύψουν τα υπό εκπόνηση Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) ή Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) ή άλλα χωρικά σχέδια δεν έχουν οριοθετηθεί αρχαιολογικοί χώροι ή ιστορικοί τόποι, αυτοί οριοθετούνται προσωρινά βάσει σχεδιαγράμματος τουλάχιστον 1:2000, που καταρτίζεται από τη Υπηρεσία με επαρκή επιστημονικά στοιχεία και ιδίως ευρήματα που πιθανολογούν την ύπαρξη μνημείων και εγκρίνεται από τον Υπουργό Πολιτισμού. Η σχετική πράξη περιέρχεται στην αρμόδια διοικητική αρχή μέσα σε έξι (6) μήνες από την περιέλευση στην Υπηρεσία του σχετικού ερωτήματος και ισχύει μέχρις ότου εκδοθεί η απόφαση της κήρυξης.

Σε περίπτωση που δεν έχει γίνει καθορισμός των ορίων νομίμως υφιστάμενου οικισμού, ο οποίος είναι απαραίτητος για τον καθορισμό ζωνών, ο Υπουργός Πολιτισμού ζητεί από το αρμόδιο για την οριοθέτηση όργανο, συναποστέλλοντας και σχετικό διάγραμμα, να προβεί κατ' απόλυτη προτεραιότητα στην οριοθέτησή του κατά το μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο. Ταυτόχρονα με Κ.Υ.Α. οι Υπουργοί Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ τον οριοθετούν προσωρινά

⁸⁹ Για παράδειγμα η εκμετάλλευση λατομείου, ο πορισμός οικοδομικών υλικών, η διενέργεια μεταλλευτικών ερευνών και η εκμετάλλευση μεταλλείων και ο καθορισμός λατομικών περιοχών, η εγκατάσταση ή λειτουργία βιομηχανικής, βιοτεχνικής ή εμπορικής επιχείρησης, η επιχείρηση οποιουδήποτε τεχνικού ή άλλου έργου επιτρέπεται μόνο με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνωμοδότηση του αρμόδιου Συμβουλίου.

και ρυθμίζουν κάθε σχετικό θέμα, όπως η αναστολή οικοδομικών εργασιών και η έκδοση οικοδομικών αδειών.

Ανακεφαλαιώνοντας βάσει των ισχυουσών διατάξεων η αρμοδιότητα κήρυξης οικισμού ως παραδοσιακού έχει μεταβιβαστεί από το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ στα χωρικά υπουργεία. Παρατηρείται όμως συχνά το φαινόμενο της διπλής ή και τριπλής κήρυξης. Το Υπουργείο Πολιτισμού δηλαδή διατηρεί το δικαίωμα χαρακτηρισμού ενός οικισμού ως αρχαιολογικού χώρου, ιστορικού τόπου ή και τα δύο μαζί με σκοπό να θεσπίσει αυστηρότερο καθεστώς προστασίας. Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 73, παρ. 12, του Ν. 3028/2002 σε περίπτωση εκτάσεων με πολλαπλούς χαρακτηρισμούς, εφόσον δηλαδή οικισμοί έχουν κηρυχθεί και ως παραδοσιακοί και ως αρχαιολογικοί χώροι ή ιστορικοί τόποι, υπερισχύουν οι διατάξεις του Αρχαιολογικού Νόμου. Αυτόματα λοιπόν και ανάλογα με τη γεωγραφική περιφέρεια δημιουργείται συναρμοδιότητα τριών τουλάχιστον φορέων (ΥΠ.ΠΟ., ΠΕΧΩΔΕ, Υπουργεία Μακεδονίας – Θράκης ή Αιγαίου)⁹⁰. Ο δε πολίτης αναγκάζεται να απευθυνθεί σε διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, οι οποίες λειτουργούν βάσει διαφορετικού θεσμικού πλαισίου και διαδικασιών.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ερμούπολης Σύρου. Βάσει του Π.Δ. 594/1978 η πρωτεύουσα του νησιού **Ερμούπολη** μαζί με την Άνω Σύρο χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί οικισμοί. Με το διάταγμα αυτό τίθενται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και χρήσης γης, οι οποίοι εν συντομία αναφέρθηκαν προηγουμένως. Στη συνέχεια η αρμοδιότητα για την προστασία του συγκεκριμένου οικισμού μεταβιβάζεται στο τότε Υπουργείο Αιγαίου, το οποίο με τη σειρά του εκδίδει το **Π.Δ. 345/1989** με το οποίο τροποποιούνται οι όροι του προηγούμενου διατάγματος προς το αυστηρότερο (έχει ήδη γίνει συνοπτική αναφορά). Το Υπουργείο Πολιτισμού θεωρώντας προφανώς τις σχετικές ρυθμίσεις ανεπαρκείς εκδίδει την **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/45448/1271**⁹¹. Βάσει αυτής μετά από εισήγηση της αρμόδιας Διεύθυνσης Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Αττικής και την κατά πλειοψηφία γνωμοδότηση του Κ.Σ.Ν.Μ. συγκεκριμένο τμήμα της Ερμούπολης (ορίζεται με διάγραμμα) χαρακτηρίζεται ως ιστορικός τόπος, καθώς «*αποτελεί σημαντικό δείγμα της αστικοποίησης της νεώτερης Ελλάδας, διασώζει μεγάλο αριθμό κτισμάτων που είναι χαρακτηριστικά και αντιπροσωπευτικά της βιομηχανικής,*

⁹⁰ Η συναρμοδιότητα αυτή εκτείνεται και σε άλλα υπουργεία όπως το Εμπορικής Ναυτιλίας και το Εθνικής Άμυνας, εφόσον εμπλέκονται υφιστάμενες δραστηριότητες του τομέα ευθύνης τους (στην περίπτωση βέβαια του πρώτου τα θέματα αυτά φαίνεται να αντιμετωπίζονται με την συγχώνευσή του με το Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής).

⁹¹ **ΦΕΚ Β 930/17.07.2006**

εμπορικής, ναυτιλιακής, διοικητικής, εκπαιδευτικής, και πολιτικής ιστορίας της και αποτελεί μοναδικό πολεοδομικό σύνολο».

Με αυτήν την απόφαση δημιουργείται αυτόματα συναρμοδιότητα τριών υπουργείων για το συγκεκριμένο τμήμα του οικισμού, το οποίο εκτός από παραδοσιακός οικισμός χαρακτηρίστηκε και ως ιστορικός τόπος. Εφαρμόζονται λοιπόν τόσο οι διατάξεις τόσο του Γ.Ο.Κ., τις οποίες ακολουθούν το ΥΠΕΧΩΔΕ και το Υπουργείο Αιγαίου, όσο και οι διατάξεις του Ν. 3028/2002, τις οποίες ακολουθεί το Υπουργείο Πολιτισμού και κατισχύουν των υπολοίπων. Σε μία υποθετική λοιπόν περίπτωση, κατά την οποία ένας πολίτης αιτείται την έκδοση οικοδομικής άδειας για την ανέγερση νέου κτιρίου ή επισκευής υφισταμένου θα πρέπει να απευθυνθεί σε τρεις διαφορετικές υπηρεσίες υποβάλλοντας τεκμηριωμένη μελέτη. Η έγκριση της μίας υπηρεσίας δεν συνεπάγεται την αυτόματη έγκριση και της άλλης. Για παράδειγμα η μελέτη του ενδιαφερόμενου μπορεί να λάβει την έγκριση από το ΥΠΕΧΩΔΕ και το Υπουργείο Αιγαίου και να απορριφθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο κατά κανόνα είναι αυστηρότερο (χωρίς όμως να ορίζει καθαρά στην σχετική απόφαση όρους και περιορισμούς δόμησης). Αν συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας κατά κανόνα καταστρατηγείται και το αίτημα του πολίτη δεν διεκπεραιώνεται εντός 50 ημερών διαπιστώνουμε, ότι το διοικητικό και οικονομικό φορτίο, το οποίο καλείται να σηκώσει, είναι δυσβάστακτο δημιουργώντας εκ μέρους του έλλειμμα εμπιστοσύνης προς τη Διοίκηση.

Σε αυτό το σημείο ολοκληρώνεται η περιγραφή των διυπουργικών σχέσεων που διαμορφώνονται στα πλαίσια της δημόσιας πολιτικής προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Στο επόμενο κεφάλαιο μετά από μία σύντομη συναγωγή ορισμένων συμπερασμάτων θα διατυπωθούν συγκεκριμένες προτάσεις με σκοπό τον αποτελεσματικότερο συντονισμό της δράσης των συναρμόδιων φορέων και τη βελτίωση της μεταξύ τους συνεργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως διαπιστώσαμε και προηγουμένως παρατηρείται μία σύγχυση και επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ διάφορων υπουργείων στον τόσο σημαντικό για τη χώρα μας τομέα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Όσον αφορά τα διατηρητέα κτίρια ή μνημεία και τους παραδοσιακούς οικισμούς αρμόδια είναι τα Υπουργεία Πολιτισμού, ΠΕΧΩΔΕ, Μακεδονίας – Θράκης και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. Οι κεντρικές ή οι περιφερειακές υπηρεσίες των συγκεκριμένων διοικητικών μονάδων συχνά προβαίνουν στην έκδοση διοικητικών πράξεων χωρίς καμία προηγούμενη συνεργασία με τις αντίστοιχες των συναρμόδιων φορέων. Αποτελούν σύνηθες φαινόμενο οι διπλές κηρύξεις διατηρητέων κτιρίων και οι πολλαπλοί χαρακτηρισμοί οικισμών ως παραδοσιακών, αρχαιολογικών χώρων ή και ιστορικών τόπων ταυτόχρονα. Τη δραστηριότητα μάλιστα των συναρμόδιων υπουργείων διέπει ξεχωριστό νομικό καθεστώς, το οποίο θεσπίζει με τη σειρά του διαφορετικές διοικητικές διαδικασίες, όρους και περιορισμούς δόμησης. Το Υπουργείο Πολιτισμού ακολουθεί τον Αρχαιολογικό Νόμο και τα υπόλοιπα τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου στον πολίτη, ο οποίος δεν γνωρίζει σε ποια υπηρεσία πρέπει να απευθυνθεί και ποια δικαιολογητικά πρέπει να υποβάλλει. Έχουμε ήδη αναφέρει τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζει ο ιδιοκτήτης ακινήτου εντός οικισμού των Κυκλάδων, ο οποίος έχει ταυτόχρονα χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός και ιστορικός τόπος.

Οι διοικητικές διαδικασίες που ακολουθούνται είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες και χρονοβόρες. Για τις αποφάσεις χαρακτηρισμού απαιτείται Υπουργική Απόφαση, η έκδοση της οποίας δεν υπάρχει στις προθεσμίες που προβλέπει ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας. Όσον αφορά τα διατηρητέα η ανώτατη προθεσμία που έχουν θεσπίσει τα Υπουργεία Πολιτισμού και ΥΠΕΧΩΔΕ είναι το ένα (1) έτος. Η προθεσμία όμως αυτή είναι ενδεικτική, καθώς οι δύο φορείς δεν έχουν καθορίσει ειδικές προθεσμίες, οι οποίες να τους εξαιρούν από τις διατάξεις του Ν. 2690/1999, με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση των διατάξεών του. Αντίθετα τα Υπουργεία Μακεδονίας – Θράκης και Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (πρώην Αιγαίου) έχουν ορίσει ειδικές προθεσμίες, οι οποίες όμως είναι ιδιαίτερα εκτενείς (6 μήνες έως ένα έτος) λόγω της πολυπλοκότητας των υποθέσεων. Η κατάσταση δεν πρόκειται να βελτιωθεί στο εγγύς μέλλον, καθώς πολλές αρμόδιες υπηρεσίες αντιμετωπίζουν

προβλήματα έλλειψης πόρων και υποστελέχωσης. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε, ότι το Τμήμα Διατηρητέων του Υπουργείου Αιγαίου για όλη τη γεωγραφική περιφέρεια ευθύνης του διαθέτει δύο υπαλλήλους ενώ το Τμήμα ΠΕΧΩΔΕ στο Μακεδονίας – Θράκης τρεις. Τα πράγματα δεν είναι καλύτερα στο ΥΠΕΧΩΔΕ, όπου η οικεία οργανική μονάδα (Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών) υποβιβάστηκε από το επίπεδο Διεύθυνσης (Γ7) σε επίπεδο τμήματος με αποτέλεσμα, ενώ προηγουμένως απασχολούσε δύναμη 200 υπαλλήλων περίπου, αυτή τη στιγμή να διαθέτει μόλις είκοσι.

Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα προβλήματα οικονομικής φύσεως. Όπως ήδη διαπιστώσαμε τα έξοδα συντήρησης, προστασίας, ανάδειξης, επισκευής ή ολικής ανακατασκευής ενός διατηρητέου ή ενός κτιρίου εντός παραδοσιακού οικισμού επιβαρύνουν σχεδόν αποκλειστικά τον ιδιοκτήτη. Αν μάλιστα συνυπολογίσουμε, ότι απαιτούνται εξειδικευμένες εργασίες με ακριβά και δυσεύρετα οικοδομικά υλικά τότε διαπιστώνουμε ότι το συνολικό κόστος καθίσταται υπέρογκο. Οι αρμόδιες υπηρεσίες συχνά δηλώνουν αδυναμία να αναλάβουν έστω και μέρος των δαπανών. Τα κίνητρα που έχουν θεσπιστεί προς τους ιδιοκτήτες κρίνονται ιδιαίτερα ανεπαρκή, καθώς προκρίνουν την έμμεση και όχι την άμεση οικονομική ενίσχυση⁹². Οι λιγοστές άμεσες χρηματοδοτήσεις που προβλέπονται για τα διατηρητέα βασίζονται σε ιδιαίτερα χρονοβόρες και πολύπλοκες διαδικασίες με αβέβαια κατάληξη. Για να πάρουμε μία εικόνα πόσο ανεπαρκή είναι τα κίνητρα ας υπολογίσουμε ότι για την αποκατάσταση ενός διατηρητέου στην οδό Μουσών, στην Άνω Πόλη της Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησίας ΥΠ.ΠΟ., απαιτήθηκαν με το νέο νόμισμα σχεδόν 200.000 € με το ανώτερο δάνειο για τον πολίτη να φθάνει μόλις στα μισά [ΥΠ.ΠΟ, 2002 : 101-105]. Το διοικητικό κίνητρο από την άλλη πλευρά της ΜΣΔ πρόσφατα κρίθηκε από το ΣτΕ αντισυνταγματικό δημιουργώντας το ενδεχόμενο ομαδικών προσφυγών έναντι του Ελληνικού Δημοσίου ακόμα και ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Ανεφάρμοστα είναι και τα κίνητρα που προβλέπει ο Αρχαιολογικός Νόμος. Για παράδειγμα το άρθρο 9 ορίζει ότι σε περίπτωση ουσιωδών περιορισμών στους όρους δόμησης, για τους οποίους δεν προβλέπεται αποζημίωση ή μεταφορά του συντελεστή, μπορεί να καταβάλλεται μη χρηματική αποζημίωση στον ιδιοκτήτη, το είδος της οποίας θα καθοριστεί με προεδρικό διάταγμα μετά από πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ. Το προεδρικό διάταγμα δεν έχει εκδοθεί ακόμα. Αντίθετα είναι συχνό το φαινόμενο δέσμευσης μίας ιδιοκτησίας χωρίς την καταβολή της

⁹² Προβλέπονται για παράδειγμα εκπτώσεις φόρου στις περιπτώσεις κληρονομιών ή γονικών παροχών αντί έκπτωση των δαπανών από το συνολικό φορολογητέο εισόδημα. Τα δε δάνεια που δίδονται από την Τράπεζα της Ελλάδας είναι χαμηλά και έντοκα.

νόμιμης αποζημίωσης. Ως αποτέλεσμα πολλές υποθέσεις ακολουθούν τη δικαστική οδό επιβαρύνοντας ακόμα περισσότερο τον πολίτη. Επιπροσθέτως στο άρθρο 48 τονίζεται, ότι με Π.Δ. μετά από πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ είναι δυνατόν να οριστούν οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις για τη επιχορήγηση ή την παροχή κινήτρων για τους ιδιοκτήτες διατηρητέων μνημείων, εντός η εκτός παραδοσιακών οικισμών. Ούτε αυτό το διάταγμα έχει εκδοθεί. Το Υπουργείο Πολιτισμού επίσης έχει σχεδόν σταματήσει τις απαλλοτριώσεις λόγω οικονομικής στενότητας. Στη περίπτωση των ελάχιστων που πραγματοποιούνται, προκρίνονται τα αρχαία από τα νεότερα μνημεία. Δεν εφαρμόζεται επίσης η σχετική πρόβλεψη που υπάρχει στον Αρχαιολογικό Νόμο να αναλαμβάνει το Δημόσιο η οι ΟΤΑ τη συνολική δαπάνη αποκατάστασης μνημείου που θα κριθεί επισκέψιμο από το κοινό πάλι λόγω οικονομικών δυσχερειών. Στο ΥΠΕΧΩΔΕ η κατάσταση δεν είναι καλύτερη, καθώς είναι ανύπαρκτες σχεδόν οι απαλλοτριώσεις με δαπάνες του Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ. Όσον αφορά την πρόβλεψη αποζημίωσης του ιδιοκτήτη με πόρους του Ταμείου για εργασίες σε διατηρητέο η κτίριο εντός παραδοσιακού οικισμού, οι οποίες διακόπτονται μετά την απόφαση χαρακτηρισμού, επειδή αντιβαίνουν τους όρους κήρυξης, ακόμα δεν έχει εφαρμοστεί. Αποτέλεσμα βέβαια όλων των παραπάνω είναι η αδυναμία διαμόρφωσης και υλοποίησης μίας συνεκτικής και συγκροτημένης δημόσιας πολιτικής.

Έχοντας να αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσκολίες οι περισσότεροι πολίτες αδιαφορούν για τα ακίνητα που βρίσκονται στην κυριότητά τους. Συχνά με υπαίτιες ενέργειές τους προσπαθούν να τα καταστήσουν ετοιμόρροπα και κατεδαφιστέα ελπίζοντας σε ενδεχόμενο αποχαρκτηρισμό τους⁹³. Σε αυτό το σημείο θα έπρεπε να καυτηριάσουμε τη στάση αρκετών ιδιοκτητών διατηρητέων, εντός η εκτός παραδοσιακών οικισμών, φυσικών η νομικών προσώπων, οι οποίοι προτιμούν να τα καταστρέψουν παρά να υποβληθούν έστω και στην ελάχιστη οικονομική επιβάρυνση για την προστασία τους. Προτιμούν αντίθετα την κατασκευή οικοδομών, τουλάχιστον αμφιβόλου αισθητικής. Επιδεικνύεται με αυτό τον τρόπο πρωτοφανή ασέβεια και αδιαφορία σε ένα σημαντικό κεφάλαιο της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, το οποίο μπορεί να αποτελέσει μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και ένα εντυπωσιακό έλλειμμα παιδείας σε συνδυασμό με ένα κοντόφθαλμο οπορτουνισμό και ωχαδελφισμό. Είναι εμφανής η αντίθεση των συμπολιτών μας με πολλούς Βρετανούς ομολόγους τους, που θεωρούν

⁹³ Ο Αρχαιολογικός Νόμος δίνει τη δυνατότητα σε ιδιοκτήτη διατηρητέου, το οποίο κατεδαφίστηκε με υπαιτιότητά του, να οικοδομήσει στο εν λόγω οικοπέδο με τον όρο η κατασκευή να έχει την ίδια ωφέλιμη επιφάνεια με το προηγούμενο κτίριο. Με δεδομένη την αντίστοιχη επιθυμία πολλών ιδιοκτητών ίσως η σχετική ρύθμιση να μην εξασφαλίζει την αποτελεσματική προστασία των μνημείων και να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιδιώκει.

καθήκον τους τη προστασία και προβολή της αρχιτεκτονικής τους κληρονομιάς ακόμη και με δική τους δαπάνη⁹⁴.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες συχνά αδυνατούν να εφαρμόσουν το ομολογουμένως αυστηρό νομοθετικό καθεστώς. Για παράδειγμα σύμφωνα με τον Ν. 3028/2002, εφόσον ο ιδιοκτήτης ενός διατηρητέου αδρανεί, τότε η αρμόδια υπηρεσία μπορεί να εκτελέσει τα απαραίτητα έργα αποκατάστασης καταλογίζοντας του τη σχετική δαπάνη. Η ρύθμιση αυτή πρακτικά είναι ανεφάρμοστη, καθώς οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού δεν έχουν τους κατάλληλους ελεγκτικούς μηχανισμούς, λόγω υποστελέχωσης, με αποτέλεσμα να είναι ιδιαίτερα δύσκολο να θεμελιωθεί νομικά η ευθύνη του ιδιοκτήτη. Σε περιπτώσεις επίσης όπου απαιτούνται επείγουσες εργασίες αποκατάστασης ετοιμόρροπων κτιρίων, αυτές προβλέπεται να τις αναλαμβάνει η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού. Στην πράξη, εκτός από ελάχιστες ιδιαίτερα σημαντικές περιπτώσεις, οι τεχνικές υπηρεσίες αδυνατούν να επέμβουν λόγω έλλειψης πόρων και εξειδικευμένου προσωπικού. Η συγκρότηση δε και λειτουργία της επιτροπής του άρθρου 41 είναι τόσο χρονοβόρα, ώστε συχνά ακυρώνει ουσιαστικά την όλη διαδικασία (καταργεί το κτίριο πριν την υπουργική απόφαση).

Ανάλογα προβλήματα παρουσιάζονται και στους παραδοσιακούς οικισμούς. Η ευθύνη για την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας, όσον αφορά τους όρους και περιορισμούς δόμησης και τις χρήσεις γης, ανήκει στις πολεοδομικές υπηρεσίες των κατά τόπους νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων. Δυστυχώς η αποκέντρωση ορισμένων αρμοδιοτήτων από το ΥΠΕΧΩΔΕ προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν συνοδεύτηκε από την ανάλογη ενίσχυση των τελευταίων με εξειδικευμένο προσωπικό και πόρους. Τα πελατειακά δίκτυα, τα οποία κυριαρχούν στις τοπικές κοινωνίες και οι έντονες οικιστικές πιέσεις οδηγούν αφενός στην εμφάνιση πολλών φαινομένων διαπλοκής και διαφθοράς στις Πολεοδομικές υπηρεσίες και αφετέρου στη δημιουργία ενός αισθήματος ανομίας στον πολίτη. Και πάλι αποτέλεσμα είναι η πλημμελής και επιλεκτική πολλές φορές εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου προστασίας των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων.

Τέλος η αχίλλειος πέτρα του όλου συστήματος προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών βρίσκεται στην κορυφή της διοικητικής πυραμίδας. Όπως διαπιστώσαμε για όλες τις πράξεις χαρακτηρισμού απαιτείται υπουργική απόφαση, η οποία έχει τη δυνατότητα να τροποποιεί σημαντικά τις γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων Συμβουλίων. Πέραν του χρονοβόρου των υποθέσεων πρέπει να αναλογιστούμε τον πολιτικό χαρακτήρα

⁹⁴ Εδώ βέβαια πρέπει να σημειώσουμε ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο η οικονομική ενίσχυση της πολιτείας προς τους ιδιοκτήτες των λεγόμενων listed buildings (διατηρητέα) είναι σημαντικά υψηλότερη και σε ορισμένες περιπτώσεις καλύπτει το σύνολο της δαπάνης [Ι. Κωστάκη, 2007 : 11].

του Υπουργικού αξιώματος. Ορισμένες φορές πελατειακές λογικές, μικροπολιτικά κριτήρια και μία οικονομίστικη λογική περί ανάπτυξης βαραίνουν περισσότερο από την ανάγκη προστασίας της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, ουσιαστικά της μόνης βαριάς βιομηχανίας μας.

5.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως σκοπός της συγκεκριμένης υποενότητας είναι η διατύπωση προτάσεων, οι οποίες υπό προϋποθέσεις θα μπορούσαν να διευκολύνουν το διϋπουργικό συντονισμό και να διαμορφώσουν μία σφαιρικότερη και αποτελεσματικότερη προσέγγιση του ζητήματος της προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών εκ μέρους των συναρμόδιων φορέων. Ενδεικτικά προτείνονται τα εξής:

- Η αρχιτεκτονική κληρονομιά ανήκει στα χωρικά πολιτιστικά αγαθά. Τα διατηρητέα κτίρια και οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν δημιουργίες του ανθρώπου, οι οποίες συνδέονται άμεσα με το χώρο. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να διαμορφωθεί αποτελεσματική πολιτική προστασίας τους αν δεν ολοκληρωθεί ο χωρικός σχεδιασμός στο κορυφαίο επίπεδο με τη θέσπιση και δημοσίευση των Γενικών Χωροταξικών Σχεδίων. Ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελείται από ένα σύνολο γενικών αρχών και κατευθύνσεων ανάπτυξης και οργάνωσης του ευρύτερου χώρου της ελληνικής επικράτειας. Μεταξύ των σημαντικότερων στόχων του είναι η διατήρηση των πολιτιστικών αποθεμάτων και η ανάδειξη και προβολή των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και **πολιτιστικών** πλεονεκτημάτων της χώρας. Η δε επίτευξη αυτών πραγματοποιείται βάσει συγκεκριμένων κατευθυντηρίων αρχών μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει η συστηματική προστασία, αποκατάσταση, διατήρηση και ανάδειξη των περιοχών, οικισμών και τοπίων που διαθέτουν στοιχεία **πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς**.

Η νομοθετική και διοικητική δραστηριότητα των επιμέρους συναρμόδιων υπουργείων οφείλει να εναρμονίζεται με τις βασικές αρχές και κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού. Ιδιαίτερα τα Υπουργεία Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ

οφείλουν να συνεργαστούν στενότερα εντός των οργάνων που έχουν οριστεί βάσει του Ν. 2742/1999 για την εκπόνηση, εφαρμογή και παρακολούθηση των σχετικών Γενικών Σχεδίων⁹⁵ (Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, 2002 : 103-108).

- Ο κατακερματισμός των δομών και η διοικητική πολυδιάσπαση δεν ευνοεί το διυπουργικό συντονισμό. Αυτή την στιγμή στον τομέα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δραστηριοποιούνται τέσσερα υπουργεία (Πολιτισμού, ΠΕΧΩΔΕ, Μακεδονίας – Θράκης, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής). Όσον αφορά τα δύο χωρικά υπουργεία οι λόγοι σύστασής τους είναι καθαρά συμβολικοί και πολιτικοί, οι οποίοι δεν επαρκούν για να αντισταθμίσουν τα σοβαρά προβλήματα συναρμοδιότητας και επικαλύψεων που δημιουργεί η ύπαρξή τους (Βαρελίδης, 1990 : 15). Μία λύση θα ήταν η **κατάργησή των Υπουργείων Μακεδονίας – Θράκης και Αιγαίου** και η ανάθεση των αρμοδιοτήτων τους στις περιφέρειες με ταυτόχρονη ενίσχυση των τελευταίων με εξειδικευμένο προσωπικό και πόρους.
- Η προτεινόμενη συγκέντρωση των πολεοδομικών αρμοδιοτήτων σε κεντρικό επίπεδο πάλι στο ΥΠΕΧΩΔΕ επαναφέρει τη συζήτηση σχετικά με τη δημιουργία ξεχωριστού **Υπουργείου Περιβάλλοντος**, όπως συμβαίνει στην πλειοψηφία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁶. Ο νέος φορέας θα συγκεντρώνει όλες τις αρμοδιότητες σχετικά με την περιβαλλοντική πολιτική και την χωροταξική και οικιστική ανάπτυξη στο πρότυπο του παλαιότερου Υπουργείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ). Το γεγονός αυτό κρίνεται αναγκαίο, καθώς στο ΥΠΕΧΩΔΕ συγκεντρώνονται αντικρουόμενες αρμοδιότητες όπως τα δημόσια έργα (με τη μεγαλύτερη χρηματοδότηση) και η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, τομείς με διαφορετική φιλοσοφία όσον αφορά την έννοια της ανάπτυξης.

⁹⁵ Τα όργανα αυτά είναι η **Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής** και το **Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Ανάπτυξης** [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, 2002 : 106-108].

⁹⁶ Εννοείται ότι οι λέξεις που επιλέγονται για την ονομασία των συγκεκριμένων φορέων ποικίλουν ανάλογα με το κράτος μέλος. Συνολικά υπάρχουν οι εξής ονομασίες: 1) **Υπουργείο Περιβάλλοντος**: Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Λεττονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Σλοβακία, Σουηδία, Τσεχία, Φινλανδία 2) **Περιβάλλοντος και Χωροταξίας**: Ιταλία, Σλοβενία, Ολλανδία 3) **Γεωργίας, Δασών και Περιβάλλοντος**: Αυστρία 4) **Δημόσιες Ασφάλειες, Τροφίμων και Περιβάλλοντος**: Βέλγιο 5) **Περιβάλλοντος, Τροφίμων και Υπαίθρου**: Μ. Βρετανία 6) **Περιβάλλοντος και Υδάτινων Πόρων**: Βουλγαρία, Ουγγαρία 7) **Οικολογίας, Ανάπτυξης και Χωροταξίας**: Γαλλία 8) **Περιβάλλοντος, Προστασίας της Φύσης και Πυρηνικής Ασφάλειας**: Γερμανία 9) **Περιβάλλοντος, Κληρονομιάς και Τοπικής Αυτοδιοίκησης**: Ιρλανδία 10) **Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος**: Κύπρος 11) **Υπαίθρου και Περιβάλλοντος**: Μάλτα 12) **Χωροταξίας, Περιφερειακής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος**: Πορτογαλία 13) **Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης**: Ρουμανία. Για την Ελλάδα θα μπορούσαν επίσης να επιλεγούν ονομασίες όπως Υπουργείο Βιώσιμης Ανάπτυξης, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Χωροταξίας κ.ο.κ. [Κ. Καλλέργης, 2007 : 22].

Ο νέος φορέας θα αναλάβει και την προστασία των διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών βάσει της ισχύουσας πολεοδομικής νομοθεσίας σε όλη την επικράτεια. Μία τέτοια λύση θα διευκόλυνε το διϋπουργικό συντονισμό με το Υπουργείο Πολιτισμού. Φυσικά τα καθήκοντα αυτά δεν μπορεί να τα επιτελέσει το υποστελεχωμένο σήμερα Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών. Απαραίτητη είναι η ανασύσταση Διεύθυνσης με το ίδιο αντικείμενο, όπως η παλαιότερη Γ7, με ταυτόχρονη βέβαια ενίσχυση σε πόρους και υπαλλήλους.

- Όσον αφορά την καλύτερη συνεργασία μεταξύ των Υπουργείων Πολιτισμού και ΥΠΕΧΩΔΕ έχουν προταθεί διάφορες λύσεις. Μία από αυτές είναι και η σύσταση **Ενιαίου Φορέα**, ως ημιαυτόνομου νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου για παράδειγμα, ο οποίος μιμούμενος τις **εκτελεστικές υπηρεσίες (agencies)** των Ηνωμένων Πολιτειών ή της Μ. Βρετανίας ή τις **υπηρεσίες ειδικής αποστολής**, θα είχε την ευθύνη για τη εκπόνηση, υλοποίηση και εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στο συγκεκριμένο τομέα (προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς) εντός θεσμικού πλαισίου που θα καθόριζαν τα συναρμόδια υπουργεία [Chandler, 2003, σελ. 61-62]. Το προσωπικό θα αποτελούνταν από αποσπασμένους υπαλλήλους των Υπουργείων Πολιτισμού και ΥΠΕΧΩΔΕ, όπως συνέβη με την **Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθηνών (Ε.Α.Χ.Α.)**. Παράδειγμα τέτοιου φορέα στην Μεγάλη Βρετανία είναι ο **English Heritage**, συναρμόδιος με το αντίστοιχο Υπουργείο (Τμήμα Πολιτισμού, Επικοινωνίας και Αθλητισμού – DCMS), όσον αφορά την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και με ευρύτατη ελευθερία δράσης [Ι. Κωστάκη, όπ. παρ. : 5]. Σε περίπτωση δημιουργίας ενός τέτοιου φορέα εντός του ελληνικού πολιτικοδιοικητικού μηχανισμού το ζητούμενο είναι η έκταση των εξουσιών που θα του παραχωρηθούν από τα αρμόδια Υπουργεία. Πρέπει δηλαδή να είναι αποφασιστικά αρμόδιος, όσον αφορά τις κηρύξεις και τους χαρακτηρισμούς διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών.

Καθώς η δημιουργία ενός ενιαίου φορέα φαντάζει ιδιαίτερα φιλόδοξη για τα υφιστάμενα δεδομένα λειτουργίας της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης μπορούν να προταθούν και άλλες εναλλακτικές λύσεις. Μία από αυτές είναι η σύσταση **μειζόνων κύκλων ή τομέων κυβερνητικής πολιτικής** με σκοπό το συντονισμό της δράσης των συναρμόδιων Υπουργείων. Για παράδειγμα θα μπορούσε να δημιουργηθεί **Κύκλος Ποιότητας Ζωής (Κ.Π.Ζ.)** ή ειδικότερα **Κύκλος Προστασίας της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς** είτε σε επίπεδο υπουργού είτε σε

επίπεδο στελεχών της διοικητικής ιεραρχίας με ευρύτατες συμβουλευτικές και σχεδιαστικές αρμοδιότητες. Άλλη λύση θα μπορούσε να είναι **οι κοινές συνεδριάσεις μεταξύ των γνωμοδοτικών Συμβουλίων των Υπουργείων** (Κ.Α.Σ ή Κ.Σ.Ν.Μ. με Κ.Σ.Χ.Ο.Π. και Τοπικά Συμβούλια με Ε.Π.Α.Ε. ή Σ.Χ.Ο.Π.). Τέλος θα μπορούσαν να συσταθούν **διϋπουργικές επιτροπές**, οι οποίες θα συγκέντρωναν τις γνωμοδοτικές αρμοδιότητες των Συμβουλίων, θα στελεχώνονταν από υπαλλήλους των κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών των συναρμόδιων υπουργείων μαζί με εκπροσώπους των Περιφερειών και θα λειτουργούσαν υπό την ευθύνη ενός συγκεκριμένου φορέα (για παράδειγμα του Υπουργείου Πολιτισμού). Αντί ο πολίτης να απευθύνεται σε τρεις διαφορετικές υπηρεσίες για την έγκριση μίας μελέτης θα μπορούσε να την υποβάλλει απευθείας στην συγκεκριμένη επιτροπή. Το συγκεκριμένο συλλογικό όργανο θα λειτουργούσε επίσημα με την τήρηση πρακτικών και θα κατέληγε σε κοινό πόρισμα, το οποίο θα συντόμιζε στην πράξη τη δραστηριότητα των συναρμόδιων υπηρεσιών. Στη συνέχεια η γνωμοδότηση αυτή θα παραπεμπόταν προς υπογραφή στους αρμόδιους υπουργούς για την έκδοση κοινής υπουργικής απόφασης. Το διοικητικό φορτίο του πολίτη θα μπορούσε να μετριαστεί με την θεσμοθετημένη υποχρέωση των επιτροπών να γνωμοδοτήσουν εντός των χρονικών προθεσμιών που θεσπίζει ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας.

Ανεξάρτητα πάντως από το φορέα προστασίας η ίδια η σύνθετη φύση του ζητήματος της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς απαιτεί μία σφαιρικότερη προσέγγιση. Στην κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να συνεισφέρει η **διεπιστημονική στελέχωση** των υπηρεσιών των αρμόδιων υπουργείων με κλάδους διαφόρων ειδικοτήτων (περισσότεροι αρχιτέκτονες και πολιτικοί μηχανικοί στο ΥΠ.ΠΟ⁹⁷, περισσότεροι αρχαιολόγοι, ιστορικοί τέχνης, δασολόγοι, χωροτάκτες – πολεοδόμοι ή περιβαλλοντολόγοι στο ΥΠΕΧΩΔΕ). Χρήσιμη θα ήταν επίσης η καθιέρωση ειδικών σεμιναρίων επιμόρφωσης των υπαλλήλων των συναρμόδιων υπηρεσιών από το **ΙΝ.ΕΠ.**

- Στον τομέα της προστασίας των διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών θα μπορούσαν να συμβάλλουν αποτελεσματικά και οι φορείς της καθ' ύλην και κατά τόπον Αυτοδιοίκησης (**Πανεπιστήμια, Δήμοι και Κοινότητες**) σε στενή

⁹⁷ Η ενίσχυση των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και η διεπιστημονική στελέχωσή του αποτελεί πάγιο αίτημα του **Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων (Σ.Ε.Α.)**. Διαχρονικό επίσης αίτημα αποτελεί και η ενίσχυση του προσωπικού των περιφερειακών υπηρεσιών του Υπουργείου, ιδιαίτερα των Εφορειών Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και Νεωτέρων Μνημείων [ΥΠ.ΠΟ, 1984 : 470-474].

συνεργασία πάντα με τα συναρμόδια Υπουργεία. Χαρακτηριστικά θα αναφέρουμε δύο παραδείγματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως πρότυπα: α) Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα **E.C. Pharos**, στο οποίο συμμετέχουν τέσσερα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, στα οποία έχει ανατεθεί ως case study η αποκατάσταση και ανάδειξη ενός πέτρινου φάρου στη χώρα τους. Ως συντονιστής από ελληνικής πλευράς συμμετέχει το **Εργαστήριο Δομικών Υλικών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης**, το οποίο έχει αναλάβει την μελέτη, αποκατάσταση και προβολή του Φάρου του Μεγάλου Εμβόλου στο Αγγελοχώρι Θεσσαλονίκης. Ως γνωστόν οι φάροι αποτελούν ξεχωριστό κομμάτι της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, ενώ 25 από αυτούς έχουν ήδη χαρακτηριστεί από το ΥΠ.ΠΟ ως διατηρητέα μνημεία [Γ. Μυρτσιώτη, 2007 : 14] β) Το πρόγραμμα «Πρόσοψη» του Δήμου Αθηναίων για την ανάπλαση προσόψεων κτιρίων, το οποίο εγκαινιάστηκε πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες και συνεχίζει να υλοποιείται με εντυπωσιακά αποτελέσματα⁹⁸.

- Απαραίτητη είναι η **απλούστευση των διαδικασιών και η κωδικοποίηση της νομοθεσίας**. Για παράδειγμα οι υπηρεσίες των συναρμόδιων Υπουργείων θα μπορούσαν να εφαρμόσουν τις ισχύουσες προθεσμίες που θέτει ο Κώδικας **Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999)** για την ταχύτερη διεκπεραίωση των υποθέσεων των πολιτών. Σε περίπτωση που αδυνατούν λόγω της πολυπλοκότητας των υποθέσεων έχουν το δικαίωμα να θεσπίσουν ειδικές προθεσμίες κατ'εξαίρεση, οι οποίες όμως θα ορίζουν με σαφήνεια ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο. Θα μπορούσε επίσης να εφαρμοστεί, όπως στην Μεγάλη Βρετανία, η **διαβαθμισμένη**

⁹⁸ Στο πρόγραμμα «Πρόσοψη», το οποίο υλοποιείται από την Αναπτυξιακή Εταιρεία του Δήμου και επιδοτεί εργασίες ανάπλασης προσόψεων κτιρίων, **μπορούν να υπαχθούν και διατηρητέα**. Στην περίπτωση αυτή το μέγιστο ποσό επιδότησης φθάνει τα 1800 €, ενώ σε περίπτωση που απαιτείται να αναπλαστούν δύο όψεις του κτίσματος το ποσό ανεβαίνει στα 2500 €. Επιδοτούνται επίσης οι εργασίες αντικατάστασης κεραιών λήψης τηλεοπτικού σήματος με μία κεντρική κεραία με το ποσό των 350 €. Η τεχνική έκθεση για την υλοποίηση της ανάπλασης πραγματοποιείται δωρεάν από το δήμο (κυμαίνεται μεταξύ 1000 και 3000 €). Η απόφαση έγκρισης της τεχνικής έκθεσης εκδίδεται εντός δέκα (10) ημερών από την υποβολή του πλήρους φακέλου της υπόθεσης και αποτελεί έγκριση εργασιών μικρής κλίμακας για την ανάπλαση της πρόσοψης του κτιρίου, οπότε δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας από την πολεοδομία και έχει ισχύ 6 μηνών. Αν δεν ολοκληρωθούν οι εργασίες αποκατάστασης εντός της συγκεκριμένης προθεσμίας χάνεται το δικαίωμα επιδότησης.

Με την **Υ.Α. υπ'αριθμ. 27124 (ΦΕΚ Β 1358/01.08.2007)** του ΥΠΕΧΩΔΕ δίνεται η ευκαιρία για ανάλογες παρεμβάσεις σε όλη τη χώρα. Πιο αναλυτικά σημαντικά αστικά κέντρα, **παραδοσιακοί οικισμοί ή τμήματα αυτών** και περιοχές γύρω από αρχαιολογικούς χώρους ή με σημαντικό αριθμό διατηρητέων κτιρίων μπορεί να κηρυχθούν ως **περιοχές «αισθητικής αναβάθμισης»** με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και γνωμοδότηση του Κ.Σ.Χ.Ο.Π. Η συγκεκριμένη υπουργική απόφαση αφορά ιδιωτικά κτίρια και βάσει αυτής επιδοτούνται συγκεκριμένες εργασίες ανάπλασης της πρόσοψης, όπως η μετακίνηση δορυφορικών κεραιών, η αποξήλωση παράνομων διαφημιστικών και επαγγελματικών πινακίδων, η αντικατάσταση των ατομικών κεραιών και η φύτευση δένδρων και θάμνων. Ως όψη ενός κτιρίου θεωρείται η πλευρά του που εφάπτεται όμορων ιδιοκτησιών και είναι ορατή από κοινόχρηστο χώρο [Καθημερινή, 2007 : 5].

προστασία των μνημείων και οικισμών βάσει μίας αξιολογικής κλίμακας ανάλογης με τη σπουδαιότητά τους. Με αυτό τον τρόπο διαφοροποιείται τόσο ο βαθμός προστασίας, όσο και ο αρμόδιος φορέας ή η πηγή χρηματοδότησης. Το υφιστάμενο θεσμικό καθεστώς στην Ελλάδα, το οποίο εφαρμόζεται ανεξαιρέτως σε όλα τα διατηρητέα και τους παραδοσιακούς οικισμούς χωρίς διαφοροποιήσεις ή συνυπολογισμό των ιδιαιτεροτήτων της κάθε περίπτωσης έχει περισσότερο αρνητικά παρά θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα η αξιολογική τους διαβάθμιση καθιστά πιο ευέλικτο και αποτελεσματικό το σύστημα προστασίας (οικονομική ενίσχυση του ιδιοκτήτη μνημείου ανάλογα με την κλίμακα σπουδαιότητας)

- Αναγκαία κρίνεται **η ενίσχυση της χρηματοδότησης των αρμόδιων φορέων**. Σε περίπτωση αδυναμίας του κρατικού προϋπολογισμού θα μπορούσε να αυξηθεί το ποσοστό, το οποίο αποδίδεται στο **Τ.Α.Π.Α.** από τα τυχερά παιχνίδια στο 10%. Η χρηματοδότηση αυτή θα μπορούσε να επεκταθεί και στο αντίστοιχο ταμείο του ΥΠΕΧΩΔΕ, το **Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ**⁹⁹. Στην ίδια κατεύθυνση θα κινούνταν επίσης η αποδέσμευση των πόρων των συγκεκριμένων ταμείων από την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των υπουργείων [Συνήγορος του Πολίτη, 2007]
- Σε μία εποχή ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η δημιουργία **Ενιαίου Εθνικού Ψηφιακού Αρχείου Μνημείων** για την ηλεκτρονική καταγραφή, αρχειοθέτηση και ταξινόμηση των στοιχείων της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς με παράλληλη επικαιροποίηση των δεδομένων του. Ήδη το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει ολοκληρώσει το εθνικό αρχείο διατηρητέων και παραδοσιακών οικισμών του πεδίου ευθύνης του, ενώ σε εξέλιξη είναι το αντίστοιχο πρόγραμμα του Υπουργείου Πολιτισμού. Το ψηφιακό αρχείο μνημείων ενισχύει τη διαφάνεια, διευκολύνει τη διυπουργική συνεργασία, διασφαλίζει τη θεσμική μνήμη της Διοίκησης και αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο προστασίας των συγκεκριμένων πολιτιστικών αγαθών από τις αυθαιρέσιες ιδιωτών και τις παραλείψεις των αρμόδιων υπηρεσιών.
- Λόγω των ιδιαίτερα υψηλών οικονομικών υποχρεώσεων που καλούνται να αναλάβουν οι ιδιοκτήτες διατηρητέων ή κτιρίων εντός παραδοσιακών οικισμών ιδιαίτερα αποτελεσματικός θα μπορούσε να **αποβεί ο εμπλουτισμός των οικονομικών και διοικητικών κινήτρων**. Πιο αναλυτικά θα μπορούσαν να

⁹⁹ Στη Μεγάλη Βρετανία το ποσοστό των κερδών του National Lottery, οργανισμού αντίστοιχου του ελληνικού Ο.Π.Α.Π., το οποίο ενισχύει τον πολιτισμό φθάνει στο 28%! [Ι. Κωστάκη, όπ. παρ. : 5]

κατοχυρωθούν νομοθετικά τα εξής: α) άμεση και όχι έμμεση οικονομική ενίσχυση των ιδιοκτητών ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση¹⁰⁰ β) κάλυψη μεγαλύτερου τμήματος των δαπανών επισκευής, συντήρησης και αποκατάστασης με ενίσχυση της χρηματοδότησης μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων γ) θέσπιση επενδυτικών κινήτρων (λ.χ. χρηματοδότηση των εργασιών μετατροπής διατηρητέων κτιρίων σε παραδοσιακούς ξενώνες μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου)¹⁰¹

- Σε μία χώρα, όπως η Ελλάδα, με ιδιαίτερα πλούσια πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μονόδρομο η **προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού**. Η διαφημιστική προβολή των παραδοσιακών οικισμών με την ταυτόχρονη δημιουργία των απαραίτητων και κατάλληλων υποδομών (ήπιας μορφής ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, οδικά δίκτυα) και η επανάχρηση και επανένταξη των διατηρητέων κτιρίων στον πολεοδομικό ιστό και την σύγχρονη οικονομική και κοινωνική ζωή θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών και παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης (ενίσχυση του Α.Ε.Π., μείωση της ανεργίας, μεγαλύτερος βαθμός κοινωνικής ευημερίας)¹⁰².

¹⁰⁰ Η **Π.ΟΜ.ΙΔ.Α.** (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων) ζητά συγκεκριμένα τα εξής: μηδενικό Φ.Π.Α. επί όλων των εργασιών σε διατηρητέα, εξαίρεση από το Φόρο Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας (ΦΜΑΠ), μεταρρύθμιση και ενεργοποίηση του θεσμού της Μεταφοράς Συντελεστή Δόμησης, μείωση των δημοτικών τελών, επαναφορά του μειωμένου συντελεστή 0,6% για τον υπολογισμό της αντικειμενικής αξίας των κτιρίων, έκπτωση των δαπανών επισκευής από το συνολικό φορολογητέο εισόδημα

¹⁰¹ Ως παράδειγμα προς μίμηση μπορούν να αποτελέσουν οι ιδιαίτερα πρωτοποριακές ρυθμίσεις για τα ελληνικά δεδομένα του **Ν. 3201/2003** για τα νησιά που υπάγονται στην **αρμοδιότητα του Υπουργείου Αιγαίου**. Βάσει αυτού θεσπίζονται ισχυρά κίνητρα για την μερική ή ολική κατεδάφιση κτιρίων εντός προστατευμένων περιοχών (παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικοί τόποι, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους) με σκοπό την ανάπλαση ή την συνολική αναβάθμισή τους, ούτως ώστε να εναρμονιστούν με το φυσικό ή δομημένο περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται. Τα κίνητρα αυτά πιο αναλυτικά είναι τα εξής: α) **Χρηματική αποζημίωση** για την ολική ή μερική κατεδάφιση κτιρίου. Η αποζημίωση είναι **ίση προς την αντικειμενική αξία** του κατεδαφιζόμενου κτιρίου, στην οποία συνυπολογίζεται, μόνον όταν η κατεδάφιση είναι μερική, και η αντίστοιχη αξία του οικοπέδου. Η ανωτέρω αξία υπολογίζεται και **προσαυξάνεται κατά ποσοστό 50%**. β) Για τις επιχειρήσεις **οι δαπάνες κατεδάφισης, ανάπλασης και αναβάθμισης των κτισμάτων θεωρούνται επενδυτικές δαπάνες** και υπάγονται στις διατάξεις του **Ν. 2601/1998** (και των ακόλουθων Αναπτυξιακών Νόμων). Για τις δαπάνες αυτές παρέχεται στην επιχείρηση φορολογική απαλλαγή σε ποσοστό 100%, η οποία εμφανίζεται στα βιβλία της σε λογαριασμό αφορολόγητου αποθεματικού. Σε περίπτωση υπαγωγής της επιχείρησης στις διατάξεις του Ν. 2601/1998 **η επιχορήγηση προσαυξάνεται κατά 10%**.

¹⁰² Ο Αναπτυξιακός Νόμος **Ν. 3299/2004 (ΦΕΚ Α 261/23.12.2004)** ήδη προβλέπει συγκεκριμένα κίνητρα για την μετατροπή διατηρητέων κτισμάτων σε παραδοσιακούς ξενώνες και τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεών τους, όπως επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης και φοροαπαλλαγές. Ιδιαίτερα σημαντικό επίσης ήταν το **πρόγραμμα αξιοποίησης και ανάπλασης των παραδοσιακών οικισμών**, το οποίο υλοποίησε ο **Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.)** την περίοδο 1975-1990. Βάσει αυτού οι υπηρεσίες του Οργανισμού αποκτούσαν με επικαρπία την κυριότητα ενός αριθμού κτιρίων εντός κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών, τα αναστήλωναν και στη συνέχεια τα απέδιδαν στους ιδιοκτήτες τους είτε ως πρώτη κατοικία είτε ως πρότυπα τουριστικά καταλύματα. Το πρόγραμμα αυτό, το οποίο εντασσόταν σε μία γενικότερη προσπάθεια αναζωογόνησης του ελληνικού τουρισμού δυστυχώς δεν εφαρμόζεται πλέον [Α. Τζίνα – Χατζοπούλου, όπ. παρ. : 41].

- Θα μπορούσε να αποκτήσει ουσιαστικό περιεχόμενο **ο θεσμός της κοινωνικής διαβούλευσης** σε όλα τα στάδια διαμόρφωση της πολιτικής προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Σύμφωνα με το εκ των άνω (top-down) μοντέλο εφαρμογής των αποφάσεων, το οποίο ακολουθείται στη χώρα μας μέχρι σήμερα, η συμμετοχή του πολίτη εξαντλείται στην υποχρέωση της Διοίκησης για δημοσιοποίηση της σχετικής ρύθμισης. Αντίθετα μία πιο ουσιαστική ανάμιξη των πολιτών εξασφαλίζει τη μέγιστη δυνατή συναίνεση των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων, απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική υλοποίηση και εφαρμογή της [Χριστοφιλόπουλος, 2005, σελ. 143-146]¹⁰³.
- Η ενεργός συμμετοχή του πολίτη στην προστασία των πολιτιστικών αγαθών είναι κυρίως ζήτημα παιδείας. Η ευαισθητοποίηση του κοινού θα μπορούσε να αποτελέσει στόχο ενός ευρύτερου προγράμματος ανάπτυξης της **πολιτιστικής παιδείας** μέσω ειδικών μαθημάτων στα πλαίσια της δημόσιας εκπαίδευσης και ενημερωτικών προγραμμάτων αναφορικά με ζητήματα που αφορούν την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και τα οφέλη από την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Τα προγράμματα αυτά θα μπορούσαν να οργανώσουν τόσο τα κεντρικά Υπουργεία όσο και οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

¹⁰³ Ως πρότυπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί η θεσμοθετημένη κατοχύρωση της κοινωνικής διαβούλευσης στα πλαίσια των Σ.Ο.Α.Π. Συγκεκριμένα σε περίπτωση κίνησης της προβλεπόμενης διαδικασίας ο αρμόδιος δήμος ή κοινότητα ενημερώνει σχετικά με την πρόταση εκπόνησης του Σχεδίου τους πολίτες και τις Μ.Κ.Ο. της περιοχής με κάθε μέσο (ανακοινώσεις στον Τύπο, ανοικτές συγκεντρώσεις). Φροντίζει επίσης για τη συστηματική και οργανωμένη καταγραφή των απόψεών τους με απογραφές ή έγγραφα από αναγνωρισμένες συλλογικές οργανώσεις. Στην δε τελική απόφαση γίνεται αναφορά στις διαδικασίες δημοσιότητας που τηρήθηκαν, όπως και στις διατυπωθείσες γνώμες των πολιτών.

Και σε αυτή τη διαδικασία όμως πρέπει να σημειώσουμε, ότι η συμμετοχή των πολιτών έχει καθαρά συμβουλευτικό χαρακτήρα. Εξαντλείται δηλαδή στην διατύπωση γνώμης σχετικά με μία πρόταση χωρίς δικαίωμα συμμετοχής στη διαμόρφωση της. Το συγκεκριμένο μοντέλο πάντως αποτελεί ένα βήμα προόδου [Δημ. Γ. Χριστοφιλόπουλος, 2002 : 148-149].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανυπόγραφο άρθρο**, (2007), «Νέο πρόγραμμα για «λίφτινγκ» σε προσόψεις κτιρίων», Εφημερίδα Καθημερινή, 08/08/2007.
- Βαβάση Ε.** (2007), «Διατηρητέα Κτίσματα – Ακίνητα: Ιστορική Αναδρομή και η Διεθνής Εμπειρία, *Διατηρητέα Κτίσματα – Ακίνητα. Πολιτικές του Κράτους στους Ιδιοκτήτες. Η Διεθνής Εμπειρία*, (Βαβάση. Ε, Νίτσου Α., Πανουτσόπουλος Ν.), Ομαδική εργασία Ε.Σ.Δ.Δ., Αθήνα.
- Βαρελίδης Ν.** (1990), *Ζητήματα τυπικής οργάνωσης στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση - Δομές και ανθρώπινο δυναμικό*, Σημειώσεις Εργασίας, Αθήνα.
- Δεκλερής Μ.** (1989), *Διοίκηση συστημάτων*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Ελεύτερος Τύπος** (2007), *Διατηρητέα - Σύγχρονη Ελληνική Αρχιτεκτονική* (επιμ. Ν. Καλογήρου), εκδ. Μαλλιάρη – Παιδείας, Αθήνα.
- Ευαγγελίδου Μ.** (2007), «Περί στρατηγικών αναπλάσεων», ΙΝ.ΕΠ. Σεμινάριο *Αρχιτεκτονική Κληρονομιά – Ιστορικά Κέντρα Πόλεων*, Αθήνα.
- Καλλέργης Κ.** (2007), «Η Ελλάδα καινοτομεί σε Υπουργεία», Εφημερίδα Καθημερινή, 05/08/2007.
- Κωστάκη Ι.** (2007), «Η προστασία και διαχείριση των διατηρητέων κτιρίων και ιστορικών κέντρων στην Μ. Βρετανία», ΙΝ.ΕΠ. Σεμινάριο *Αρχιτεκτονική Κληρονομιά – Ιστορικά Κέντρα Πόλεων*, Αθήνα.
- Μακρουδημήτρης Α.** (1992), *Η Οργάνωση της Κυβέρνησης. Ζητήματα Συνοχής και Διαφοροποίησης*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Μακρουδημήτρης Α.** (2006), *Δημόσια Διοίκηση. Στοιχεία διοικητικής οργάνωσης*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Μυρτσιώτη Γ.** (2007), *Αποκατάσταση και ανάδειξη των φάρων*, Εφημερίδα Καθημερινή, 13/10/2007.
- Παπαπετρόπουλος Α.** (2004), «Παραδοσιακοί οικισμοί και πολιτιστικό περιβάλλον. Διοικητική πρακτική και νομολογία», Συνέδριο Ευρωπαϊκού Κέντρου Δημοσίου Δικαίου *Η Πολιτιστική Κληρονομιά και το Δίκαιο*, (επιμ. Ε. Τροβά), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Παπαπετρόπουλος Δ.** (2006), *Νόμος 3028/2002 για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Ρόζος Ν.** (1998), *Προβλήματα Προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στο Νομό Κυκλάδων*, Νόμος και Φύση, τόμος 3, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

- Σκουρής Π. – Τροβά Ε.** (2003), *Προστασία Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς* (Ν. 3028/2002), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Σπανού Κ.** (1988), «Η διαμόρφωση των Υπουργείων. Μια θεωρητική προσέγγιση», *Διοικητική Μεταρρύθμιση*, τεύχος 35, Αθήνα.
- Σπανού Κ.** (2000), *Οργάνωση και Λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης*, Σημειώσεις Παραδόσεων, Αθήνα.
- Σπανού Κ.** (2001), *Ελληνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Σπανού Κ.** (2001), «Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική», *Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα*, (επιμ. Επ. Π. Σπηλιωτόπουλος – Α. Μακρυδημήτρης), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.
- Συνήγορος του Πολίτη** (2007), *Βασικοί άξονες συζήτησης για τις ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις*, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα.
- Τζίκα – Χατζοπούλου Α.** (2000), *Πολεοδομικό Δίκαιο*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα.
- ΥΠ.ΠΟ** – 4^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.
- ΥΠ.ΠΟ** – Έκτακτο Συνέδριο Συλλόγου Αρχαιολόγων για τον Οργανισμό της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (1984), *Έργο και Λειτουργία μιας Υπηρεσίας για την Προστασία των Μνημείων σήμερα*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.
- Χορομίδης Κ.** (2004), «Προστασία της ιδιοκτησίας σε ακίνητα, αρχαία και μνημεία. (Απαλλοτρίωση και περιορισμοί ιδιοκτησίας)», Συνέδριο Ευρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου *Η Πολιτιστική Κληρονομιά και το Δίκαιο*, (επιμ. Ε. Τροβά), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Χριστοφιλόπουλος Δ.** (2002), *Πολιτιστικό Περιβάλλον, Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Χριστοφιλόπουλος Δ.** (2002), *Προστασία Πολιτιστικών Αγαθών*, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Anderson J.** (2003), *Public Policymaking*, ed. Houghton Mifflin.
- Chandler J. A.** (2003), *Δημόσια Διοίκηση. Συγκριτική Ανάλυση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Chevallier J.** (1993), *Διοικητική Επιστήμη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- **Ν.Δ. 17/7/1923 (ΦΕΚ Α 228/16.08.1923)** «Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών» .
- **Π.Δ. 13/22-4-1929** «Περί επικίνδυνων οικοδομών».
- **ΝΔ 8/1973 (ΦΕΚ Α 124/09.06.1973)** «Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού»
- **Ν. 360/1976 (ΦΕΚ Α 151/22.06.1976)** «Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος».
- **Ν. 622/1977 (ΦΕΚ Α 171/20.06.1977)** «Περί εισπράξεως υπό του Δημοσίου Ταμείου των δια την έκδοσιν οικοδομικών αδειών καταβαλλομένων φόρων, τελών, εισφορών και κρατήσεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων»
- **Π.Δ. 594/1978 (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)** «Περί χαρακτηρισμού ως Παραδοσιακών Οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών»
- **Ν. 880/1979 (ΦΕΚ Α 58/22.03.1979)** «Περί καθορισμού του ανωτάτου ορίου συντελεστή δόμησης και ετέρων τινών διαρρυθμίσεων της πολεοδομικής νομοθεσίας».
- **Π.Δ. 12/1980 (ΦΕΚ Δ 617/08.11.1980)** «Περί χαρακτηρισμού ως διατηρητέων, κτιρίων κειμένων εντός της περιοχής Πλάκας του ρυμοτομικού σχεδίου Αθηνών»
- **Ν. 1126/1981 (ΦΕΚ Α 32/10.02.1981)** «Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23^{ην} Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης διεθνούς Σύμβασης δια την προστασίαν της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς»
- **Ν. 1337/1983 (ΦΕΚ Α 33/14.03.1983)** «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις».
- **Υ.Α. 75724/1151 (ΦΕΚ Β 767/30.12.1983)** «Κωδικοποίηση – τροποποίηση και συμπλήρωση συλλογικών οργάνων Γνωμοδοτικής Αποφασιστικής αρμοδιότητας Υπουργείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος σε ενιαίο κείμενο»
- **Ν. 1577/1985 (ΦΕΚ Α 210/18.12.1985)** «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός».
- **Π.Δ. 1/1986 (ΦΕΚ Α 1/15.01.1986)** «Καθορισμός αρμοδιοτήτων Υπουργείου Αιγαίου».
- **Π.Δ. 358/1986 (ΦΕΚ Α 158/10.10.1986)** «Καθορισμός αρμοδιοτήτων Υπουργείου Βόρειας Ελλάδας».
- **Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ Α 160/18.10.1986)** «Για την προστασία του περιβάλλοντος»
- **Ν. 1772/1988 (ΦΕΚ Α 91/17.05.1988)** «Τροποποίηση διατάξεων του ν. 1577.1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» και άλλες σχετικές διατάξεις»

- **Π.Δ. 345/1989 (ΦΕΚ Δ 345/02.06.1989)** «Καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης των οικοπέδων των οικισμών του νομού Κυκλάδων, που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί με το από 19.10.1978 (ΦΕΚ 594/Δ) π.δ/γμα»
- **N. 1892/1990 (ΦΕΚ Α 101/31.07.1990)** «Για τον εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις».
- **N. 2039/1992 (ΦΕΚ Α 61/13.04.1992)** «Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης».
- **N. 2300/1995 (ΦΕΚ Α 69/12.04.1995)** «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και άλλες διατάξεις».
- **N. 2508/1997 (ΦΕΚ Α 124/13.06.1997)** «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις».
- **Π.Δ. 327/1998 (ΦΕΚ Α 221/29.09.1998)** «Σύσταση Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΣΧΟΠ) και Συμβουλίου Μελετών (Σ.Μ.) στο Υπουργείο Αιγαίου»
- **Π.Δ. 329 (ΦΕΚ Α 222/29.09.1998)** «Σύσταση Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος στο Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης»
- **N. 2690/1999 (ΦΕΚ Α 45/09.03.1999)** «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις»
- **ΦΕΚ Δ 580/27.07.1999** «Βασικός Κώδικας Πολεοδομικής Νομοθεσίας»
- **N. 2742/1999 (ΦΕΚ Α 207/07.10.1999)** «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»
- **N. 2831/2000 (ΦΕΚ Α 140/13.06.2000)** «Τροποποίηση των διατάξεων του ν. 1577/1985 και άλλες πολεοδομικές διατάξεις».
- **Π.Δ. 326/2000 (ΦΕΚ Α 267/08.12.2000)** «Συμπλήρωση του ΠΔ 1/1986 “Περί του καθορισμού αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Αιγαίου”»
- **Π.Δ. 47/2001 (ΦΕΚ Α 33/22.02.2001)** «Τροποποίηση – Συμπλήρωση του Π.Δ. 327/1998 “Σύσταση Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (Σ.Χ.Ο.Π.) και Συμβουλίου Μελετών (Σ.Μ.) στο Υπουργείο Αιγαίου”»
- **N. 2882/2001 (ΦΕΚ Α 17/06.02.2001)** «Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων».
- **N. 2971/2001 (ΦΕΚ Α 285/19.12.2001)** «Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις».
- **N. 3028/2002 (ΦΕΚ Α 153/28.06.2002)** «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς».
- **N. 3044/2002 (ΦΕΚ Α 197/27.08.2002)** «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας ΥΠΕΧΩΔΕ».

- **Π.Δ. 920/2002 (ΦΕΚ Δ 920/23.10.2002)** «Καθορισμός ορίων, ορισμός τομέων και ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης των παραδοσιακών οικισμών Χώρας Φολεγάνδρου και Καραβοστάση της νήσου Φολεγάνδρου του Νομού Κυκλάδων»
- **Ν. 3201/2003 (ΦΕΚ Α 282/09.12.2003)** «Αποκατάσταση, προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των νησιών που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Αιγαίου»
- **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/14/3698/20.01.2004** «Οργάνωση και Λειτουργία των Συμβουλίων του Ν. 3028/2002 στο Υπουργείο Πολιτισμού»
- **Υ.Α. ΔΔΟ/Φ.145. 10/01/8443 (ΦΕΚ Β 1327/31.08.2004)** «Εξαιρέσεις στην προθεσμία του άρθρου 6 του Ν. 3242/2004 για τη διεκπεραίωση υποθέσεων στο Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής»
- **Υ.Α. 6048 (ΦΕΚ Β 1329/31.08.2004)** «Εξαιρέσεις από την προθεσμία διεκπεραίωσης υποθέσεων πολιτών του άρθρου 6 Ν. 3242/2004 αρμοδιότητας Υπουργείου Μακεδονίας – Θράκης»
- **Ν. 3299/2004 (ΦΕΚ Α 261/23.12.2004)** «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση»
- **Π.Δ. 63/2005 (ΦΕΚ Α 98/28.04.2005)** «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά Όργανα»
- **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/45448/1721 (ΦΕΚ Β 930/17.07.2006)** «Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου της πόλης της Ερμούπολης Σύρου Νομ. Κυκλάδων»
- **Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/105421/2962 (ΦΕΚ Α.Α.Π. 221/29.12.2006)** «Χαρακτηρισμός ως μνημείου του κτιρίου στη γωνία των οδών Μνησικλέους 9 και Διογένους, στην Πλάκα, στην Αθήνα, φερόμενης ιδιοκτησίας της Εταιρείας «Τουριστική, Οικιστική, Γεωργική και Εμπορική Α.Ε.»
- **Υ.Α. 27124 (ΦΕΚ Β 1358/01.08.2007)** «Διαδικασία και κριτήρια κήρυξης περιοχών αισθητικής αναβάθμισης, πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων έργων αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος με ενίσχυση δράσεων αστικής ανάπλασης όψεων των ιδιωτικών κτιρίων που συνορεύουν με κοινόχρηστους χώρους και καθορισμός προϋποθέσεων ορίων επιχορήγησης και επιλέξιμων δαπανών για την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών».

ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

1. Συμβούλιο της Ευρώπης

- ❖ Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (Γρανάδα, 1985)

2. UNESCO

- ❖ Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (Παρίσι, 1972)

3. Ευρωπαϊκή Ένωση

- ❖ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Maastricht, 1992)
- ❖ Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (**L 175/40/05.07.1985**) σχετικά με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων προβολής, ανάδειξης και συντήρησης των διατηρητέων μνημείων μέσω καινοτόμων δράσεων και πρωτοβουλιών της Επιτροπής
- ❖ Οδηγία 97/11/ΕΚ (**ΕΕ L 073/14.03.1997**) σχετικά με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων προβολής, ανάδειξης και συντήρησης των διατηρητέων μνημείων μέσω καινοτόμων δράσεων και πρωτοβουλιών της Επιτροπής
- ❖ Αποφάσεις αρ.508/2000/ΕΚ και 626/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος Πολιτισμός 2000-2006 διαθέσιμες στο <http://europa.eu/scadplus/leg/el>
- ❖ Απόφαση αρ.1903/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος Πολιτισμός 2000-2007 (L 378/22) διαθέσιμη στο <http://europa.eu/scadplus/leg/el>
- ❖ Απόφαση αρ. Α6-0260/07.09.2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου και των νησιωτικών περιοχών.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- ✓ Δομική Πληροφορική: <http://www.domiki.gr>.
- ✓ Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς: <http://www.ellinikietairia.gr>.

- ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτισμός «2000-2006» στην Ελλάδα:
http://ep.culture.gr/pol/g_pageindex.aspx.
- ✓ Η Καθημερινή: <http://www.kathimerini.gr/>
- ✓ Πανελλήνιος Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων (Π.ΟΜ.ΙΔ.Α.):
<http://www.pomida.gr>.
- ✓ 6^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο «Διατήρηση και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ευρώπης»:
www.europa.eu/culture/InformationSocietyTechnologies
- ✓ Συνήγορος του Πολίτη: <http://www.synigoros.gr>.
- ✓ Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής: <http://www.ypai.gr/>
- ✓ Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης: <http://www.mathra.gr>
- ✓ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων:
<http://www.minenv.gr>
- ✓ Υπουργείο Πολιτισμού: <http://www.yppo.gr> / www.culture.gr.
- ✓ Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης – Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού:
<http://www.gnto.gr>.
- ✓ UNESCO: <http://www.unesco.org>
- ✓ www.buildings.gr.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- Κατάλογος παραδοσιακών οικισμών
- Νομοθετικά κείμενα
- Αποφάσεις κηρύξεων
- Φωτογραφίες διατηρητέων κτιρίων και παραδοσιακών οικισμών

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ¹⁰⁴

Νομός Αιτωλοακαρνανίας

Επάνω Σίσιον, Δήμος Ναυπάκτου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Ναύπακτος, Δήμος Ναυπάκτου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Πεντάλοφος, Δήμος Πενταλόφου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Ανατολικής Αττικής

Κηφισιά (τμήμα πόλης), Δήμος Κηφισιάς (ΦΕΚ Δ/19.03.1982)

Κηφισιά (τμήμα πόλης), Δήμος Κηφισιάς (ΦΕΚ Δ 1035/16.10.1987)

Νομός Αργολίδας

Άργος, Δήμος Άργους (ΦΕΚ Δ 401/20.08.1982)

Καρυά, Δήμος Λυρκείας (ΦΕΚ Δ 388/25.07.1990)

Μανδρακιά, Δήμος Ερμιόνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Ναύπλιο (τμήμα πόλης), Δήμος Ναυπλίου (ΦΕΚ Δ 38/26.01.1989)

Σκοτεινά, Δήμος Πέτρας (ΦΕΚ Δ 167/07.03.1986)

Νομός Αρκαδίας

Αβδανίται, Δήμος Κουλουκίωνων (ΦΕΚ 728 Δ/01/01.1995)

Άγιος Ανδρέας, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Άγιος Πέτρος, Δήμος Υδρούσας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1998)

Άγιος Πέτρος, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Αλωνίσταινα, Δήμος Φαλάνθου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Ατσίλοχος, Δήμος Γόρτυνος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Βαλτέτσι, Δήμος Βαλτετσίου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Βλαχοκερασέα, Δήμος Σκυρίτιδος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Βλαχορράπτης, Δήμος Γόρτυνος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Βυτίνα, Δήμος Βυτίνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)

Βλόγγος, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Βυζίκιον, Δήμος Τροπαίων (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Δημητσάνα, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Δυρράχιο, Δήμος Φαλαισίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Ζάτουνα, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Ζιγοβίτσι, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Ίσαρης, Δήμος Μεγαλούπολης (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Καρδάρας, Δήμος Λεβιδίου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Καρύταινα, Δήμος Γόρτυνος (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

¹⁰⁴ Στον πίνακα αυτόν εμφανίζονται από αριστερά προς τα δεξιά ο οικισμός που έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακός, το όνομα του δήμου στον οποίο ανήκει και τα σχετικά ΦΕΚ. Ο κατάλογος αντλήθηκε από την ιστοσελίδα www.buildings.gr. Δυστυχώς δεν είναι επικαιροποιημένα τα στοιχεία, όσον αφορά τις γεωγραφικές περιφέρειες που υπάρχουν στο Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης.

Καστάνιτσα, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Κάτω Δολιανά, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Κερασιά, Δήμος Σκυρίτιδας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Κοντοβάζαινα, Δήμος Κοντοβαζαίνης (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Κοσμάς, Δήμου Κοσμά (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Κουνούπια, Δήμου Λεωνιδίου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Λαγκάδια, Δήμου Λαγκαδίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λάστα, Δήμος Βυτίνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Λεοντάρι, Δήμος Φαλαισίας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Λευκοχώρι, Δήμος Λαγκαδίων (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Μαγουλιανά, Δήμος Βυτίνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Μελισσόπετρα, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Παράλιο Άστρος, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Παράλογγοι, Δήμος Κοντοβαζαίνης (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πέρα Μελανά, Δήμος Απόλλωνος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πιάνα, Δήμος Φαλάνθου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πλάτανος, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πουλίθρα, Δήμος Λεωνιδίου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πραγματευτής, Δήμος Λεωνιδίου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πραστός, Δήμος Βόρειας Κυνουρίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πυργάκι, Δήμος Βυτίνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Ράδος, Δήμος Δημητσάνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Σαπουνακαίικα, Δήμος Απόλλωνος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Στεμνίτσα, Δήμος Τρικολώνων (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Τυρός, Δήμος Απόλλωνος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Χρυσοβίτσι, Δήμος Φαλάνθου (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)

Νομός Αχαΐας

Αγρίδι, Δήμος Κλείτορος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Βαλτετσίνικο, Δήμος Κλείτορος (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1978)
 Πάτρα (τμήμα πόλης), Δήμος Πατρέων (ΦΕΚ Δ 364/30.07.1982, ΦΕΚ Δ 499/16.05.1996)

Νομός Βοιωτίας

Αράχωβα, Δήμος Αράχωβας (ΦΕΚ Δ 460/05.09.1978)
 Αράχωβα, Δήμος Λεβαδέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λαγκάδα, Δήμος Λεύκτρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Γρεβενών

Άβδελας, Δήμος Γεροποτάμου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Δίπορο, Δήμος Βεντζίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλλονή, Δήμος Κοσμά του Αιτωλού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Δράμας

Παγονέρι, Δήμος Κάτω Νευροκοπίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Περιθώρι, Δήμος Κάτω Νευροκοπίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Δωδεκανήσου

Αγαθονήσι, Δήμος Αγαθονησίου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Αγία Μαρίνα Λέρου, Δήμος Λέρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Αλίμια, Δήμος Χάλκης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άλινδα, Δήμος Λέρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Αργινώντα, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Άργος, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Αρκοί, Δήμος Πάτμου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002, ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άρνιθα, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Αστυπάλαια, Δήμος Αστυπάλαιας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Ασκληπιείο, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Αυλώνα, Δήμος Ολύμπου (Καρπάθου) (ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
Βάγιες και Βάρη, Δήμος Πεταλουδίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Βαθύς, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ 694/08.12.1980)
Βόθυνοι, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Γέρας, Δήμος Τήλου (ΦΕΚ Δ 803/19.09.2002)
Εμπορειός, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Εμπορειός, Δήμος Νισύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 237/26.03.2002)
Εμπορειός, Δήμος Σύμης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Επάνω Καλαμών, Δήμος Πεταλούδων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κάλυμνος, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Καμάρι, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Κάσος, Δήμος Κάσου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Κατταβιά, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κοσκινού, Δήμος Καλλιθέας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κυοτάρι, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Λάκκιον, Δήμος Λέρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Λειψοί, Δήμος Λειψίων (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Λεύκος και Γυαλού Χωράφι, Δήμος Καρπάθου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
Λιβιάδια, Δήμος Τήλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 803/19.09.2002)
Λιβιάδι, Δήμος Αστυπάλαιας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 367/17.04.2003)
Μανδράκι, Δήμος Νισύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 237/26.03.2002)
Μάρλας, Δήμος Πανόρμου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
Λίνδος, Δήμος Λινδίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεγάλο Χωριό, Δήμος Τήλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 803/19.09.2002)
Μεγίστη, Δήμος Μεγίστης (Καστελλόριζο) (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002, ΦΕΚ Δ 1163/21.10.2003)
Μεσαναγρός, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεσοχώρι, Δήμος Καρπάθου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
Μικρό Χωριό, Δήμος Τήλου (ΦΕΚ Δ 803/19.09.2002)
Μικρό Χωριό, Δήμος Αγαθονησίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μυρτέαι, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Νικία, Δήμος Νισύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 237/26.03.2002)
Νίσυρος, Δήμος Νισύρου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Όλυμπος, Δήμος Ολύμπου (Καρπάθου) (ΦΕΚ Δ 830/26.09.2002)
Παλαιό Πυλί, Δήμος Δικαίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πανορμίτης, Δήμος Σύμης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πάνορμος, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Παρθένιο, Δήμος Λέρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Πάτμος, Δήμος Πάτμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πεδίον, Δήμος Σύμης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πευκοί, Δήμος Λινδίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Προφήτης Ηλίας, Δήμος Καμείρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Προφιτιά, Δήμος Νότιας Ρόδου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σιανά, Δήμος Ατταβύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σκαλιά, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 694/08.12.1980)
Σύμη, Δήμος Σύμης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τέλενδος, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Τήλος, Δήμος Τήλου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Τρίστομο Αυλώνα (Καρπάθου) (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
Φοινίκι, Δήμος Καρπάθου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
Χάλκη, Δήμος Νημπορειού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 362/08.05.2002, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Χώρα, Δήμος Αστυπάλαιας (ΦΕΚ Δ 367/17.04.2003)
Χωρίον, Δήμος Χάλκης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ψέριμος, Δήμος Καλυμνίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Ψίνθος, Δήμος Καλλιθέας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Έβρου

Μεταξάδες, Δήμος Μεταξάδων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παλιούρι, Δήμος Μεταξάδων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σαμοθράκη, Δήμος Σαμοθράκης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Εύβοιας

Σκύρος, Δήμος Σκύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Ευρυτανίας

Δομιανοί, Δήμος Κτημενίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Καρπενήσι, Δήμος Καρπενησίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 588/23.12.1982, ΦΕΚ Δ 14, 11.02.1986)
Φιδάκια, Δήμος Καρπενησίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φουρνά, Δήμος Φουρνών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Ηλείας

Ταξιάρχες, Δήμος Ζαχάρω (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Ηρακλείου

Ηράκλειο, Δήμος Ηρακλείου (ΦΕΚ Δ 58/28.01.1982)
Κουτουλουφάρι, Δήμος Χερσονήσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μάταλα, Δήμος Τυμπακίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεγάλο Χωριό, Δήμος Χερσονήσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πισκοπιανό, Δήμος Χερσονήσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πρινιάς, Δήμος Αστερουσίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Θεσπρωτίας

Γιρομέρι, Δήμος Φιλιατών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Καμίτσανη, Δήμος Φιλιατών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μαργαριτί, Δήμος Μαργαριτίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παραμυθιά, Δήμος Παραμυθιάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 441/20.08.1981)
Πλαίσιο, Δήμος Παραμυθιάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σαγιάδα, Δήμος Σαγιάδας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σύβοτα, Δήμος Απολλωνίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φανερωμένη, Δήμος Φιλιατών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φοινίκι, Δήμος Φιλιατών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Θεσσαλονίκης

Άνω Πόλη, Δήμος Θεσσαλονίκης (ΦΕΚ Δ 197/02.04.1979)
Ρεντίνα, Δήμος Ρεντίνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Ιωαννίνων

Άγιος Ματθαίος, Δήμος Μελιτειέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άνω και Κάτω Βίτσα, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Αρίστη, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Βίκος, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Βοτονόσι, Δήμος Μετσόβου (ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Βραδέτο, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Γανάδιον, Δήμος Κόνιτσας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Δικόρυφο, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Δίλοφο, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Ελάτη, Δήμος Βυτίνας (ΦΕΚ Δ 908/13.11.1998)
Ελάτη και Μπούλτζι, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Ελαφότοπος, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Ιωάννινα, Δήμος Ιωαννιτών (ΦΕΚ Δ 48/22.02.1985, ΦΕΚ Δ 605/02.10.1989)
Καλαριτάι, Δήμος Καλαριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Καλουτάς, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Καπέσοβο, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Κάτω Πεδινά, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Κήποι, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Κόνιτσα (τμήμα πόλης), Δήμος Κόνιτσας (ΦΕΚ Δ 24/26.01.2000)
Κουγκούλι, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Λιγνιάδες, Δήμος Περάματος (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Μανασσής, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Μεσοβούνι, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Μικρό Πάπιγκο, Κοινότητα Παπίγκου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μέτσοβο, Δήμος Μετσόβου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Μονοδένδρι, Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Νεγάδες, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Νήσος Ιωαννίνων, Κοινότητα Νήσου Ιωαννίνων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πάπιγκο, Κοινότητα Παπίγκου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Ραφταιναίοι, Δήμος Πραμανιτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σιράκο, Δήμος Σιράκου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σκαμνέλλι, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Τσεπέλοβο, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)
Φραγκιάδες, Δήμος Τύμφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 615/01.11.1979)

Νομός Καβάλας

Αλυκή, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Δωμάτια, Δήμος Πιερέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κάστρο, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κεχροκάμπος, Δήμος Ορεινού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κήπια, Δήμος Ελευθερούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κρυονέρι, Δήμος Ορεινού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μακρυχώρι, Δήμος Ορεινού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μαρίαι, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μελισσοκομείο, Δήμος Πιερέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεσορόπη, Δήμος Πιερέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μουσθένη, Δήμος Πιερέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παλαιοχώρι, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παλιά Καβάλα, Δήμος Καβάλας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παναγιά Τρικερίου, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πλαταμώνας, Δήμος Ορεινού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ποτάμια, Δήμος Ορεινού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ποδοχώρι, Δήμος Ορφανού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ποτάμια, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πρίνος, Δήμος Θάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πυργοχώρι, Δήμος Πιερέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Χρυσόκαστρο, Δήμος Ελευθερούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Καρδίτσας

Καρνά Αργιθέας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Νομός Καστοριάς

Καστοριά (τμήμα πόλης), Δήμος Καστοριάς (ΦΕΚ Δ 195/01.06.1983, 21.11.1983)

Νομός Κέρκυρας

Άγιοι Δέκα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άγιος Μάρκος, Δήμος Φαιάκων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άγιος Προκόπιος, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άγιος Στέφανος, Δήμος Θιναλίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άγραφοι, Δήμος Εσπερίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Άνω Γαρόννα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Άργυράδες, Δήμος Κορισιών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Αυλιώτες, Δήμος Εσπερίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Αχινός, Δήμος Εσπερίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Αχινός, Δήμος Εχιναίων (ΦΕΚ Δ 160/27.02.1987)
 Βαρυπατάδες, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βιρός, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βλαχάτικα, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βλαχοπουλάτικα, Δήμος Παξών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Γαρδελάδες, Δήμος Παλαιοκαστριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Γαστούρι, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Γιαννάδες, Δήμος Παρελίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Γιμάρι, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Δουκάδες, Δήμος Παλαιοκαστριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Εβρόπουλοι, Δήμος Κερκυραίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καβαλλούριο, Δήμος Εσπερίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλάμι, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλαφατιώνες, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καμάρα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καστελλάνοι, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κατσιμάτικα, Δήμος Παξών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κάτω Γαρούνα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κέντρωμα, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κέρκυρα (παλαιά πόλη), Δήμος Κερκυραίων (ΦΕΚ Δ 274/05.05.1980)
 Κοκκόμυλας, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κομιανάτα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κουραμάδες, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κρέμιθας, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κυνοπιάστες, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κυπριανάδες, Δήμος Θιναλίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λάκωνες, Δήμος Παλαιοκαστριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λιαπάδες, Δήμος Παλαιοκαστριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λουκάτα, Δήμος Αχιλλείων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μαγαζιά, Δήμος Παξών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μέγγουλας, Δήμος Κασσωπαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Νύμφες, Δήμος Θιναλίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πέλεκας, Δήμος Παρελίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Περουλάδες, Δήμος Εσπερίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ποταμός, Δήμος Κερκυραίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πρινύλας, Δήμος Αγίου Γεωργίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Σιναράδες, Δήμος Παρελίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Σκριπέρι, Δήμος Παλαιοκαστριτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Χλομός, Δήμος Μελιτειέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Χωρεπίσκοποι, Δήμος Αγίου Γεωργίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Κεφαλονιάς

Άσος, Δήμος Ερισού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βαθύ Ιθάκης, Δήμος Ιθάκης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Φισκάρδο, Δήμος Ερισού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Κοζάνης

Σιάτιστα, Δήμος Σιάτιστας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Κυκλάδων

Αγάπη, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αγιά, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αγία Μαρίνα, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Άγιος Γεώργιος, Δήμος Ηράκλειας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αγκάρια, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αηδόνια, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αιγιάλη, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Ακρωτήριο, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αλαμάννια, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αμονάκιος, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αμοργός, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

Ανάφη, Δήμος Ανάφης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)

Άνδρος, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Αντίπαρος, Δήμος Αντιπάρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Άνω Κουφονήσι, Δήμος Κουφονησίων (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

Άνω Μερά, Δήμος Μυκόνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Άνω Ποταμιά, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Άνω Σαγκριό, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Άνω Σύρος, Δήμος Άνω Σύρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Απειραθός και Απύρανος, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Αποικιά, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Απολλωνία, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Άρναδος, Δήμος Τήνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Αρτεμών, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Βαθύ, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βεναρδάτος, Δήμος Πανόρμου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βίβλος, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βόθων, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βουρναίο, Δήμος Κέας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βουρναϊκή, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βραχόνος, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Βόλαξ, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Γαλανάδων, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Γαλάνη, Δήμος Σερίφου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Γλιναδών, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Δαμαριώνας, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

Δονούσα, Δήμος Δονούσας (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

Δρυοπίδα, Δήμος Κύθνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Δύο Χωριά, Δήμος Τήνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Εμπορειό, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Έξω Βουνί, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Έξω Γωνιά, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Επισκοπείο, Δήμος Άνω Σύρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Επισκοπείο, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Επισκοπή Γωνιάς, Δήμου Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ερμούπολη, Δήμος Ερμούπολεως (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ημεροβίγλι, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ηράκλεια, Δήμος Ηράκλειας (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
 Θήρα, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Θηρασιά, Δήμος Οίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Θολάρια, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Θόλος, Δήμος Οίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ίος, Δήμος Ιητών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Στερνιά, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Στέρνιο, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Καλλονή, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάμπος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάμπου, Δήμος Ιητών (ΦΕΚ Δ 587/16.10.1981)
 Καραβοστάση, Δήμος Φολεγάνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988, ΦΕΚ Δ 920/23.10.2002)
 Καρδιανή, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καρτεράδος, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάστρο, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κατακαλαίοι, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κατάπολα, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάτω Κλείσμα, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάτω Πετάλι, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάτω Ποταμιά, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κάτω Σαγκριό, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κέα, Δήμος Κέας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κένταρχος, Δήμος Σερίφου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κεραμωτή, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κέχρος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κιμώλος, Δήμος Κιμώλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
 Κινίδαρως, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κλήμα, Δήμος Μήλου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κορησσία, Δήμος Κέας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κόρθιο, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κορωνίς, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κόρωνος, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κούμαρος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κουρουνοχώρι, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κρόκος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Κτίκαδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κύθνος, Δήμος Κύθνου (ΦΕΚ Δ 931/24.10.2002)
 Κώμη, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κώστος, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λαμύρα, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Λεύκες, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λιβιάδια, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Λουτρά, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Λουτρά, Δήμος Κύθνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μαράθι, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μάρμαρα, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μάρπησσα και Τσίπιδος, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Μεγαλοχώρι, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μέλιδα, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μένητες, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μέσα Βουνί, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μέσα Χωριό, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μεσαθούριο, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μεσαριά, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μεσαριά, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μέση, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μέση Ποταμιά, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μεσσαριά, Δήμος Μήλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μονή, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μουντάδος, Δήμου Τήνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μουσιώνας, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μπατσι, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 605/20.11.1978)
 Μπατσι, Δήμος Υδρούσας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μπερδεμιάρος, Δήμος Τήνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μύκονος, Δήμος Νάξου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μυλοπόταμος, Δήμος Κέας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Μυρσίνη, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Νάουσα, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ξινάρα, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ξυλοκερατίδιο, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Όρμος Αρμένης, Δήμος Οίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Όρμος Γερμανώλη, Δήμος Ιητών (ΦΕΚ Δ 587/16.10.1981)
 Οία, Δήμος Οίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Παλαιόκαστρο, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Παλαιόπολη, Δήμος Υδρούσας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Παναγία Τρικερίου, Δήμος Σερίφου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Πάνορμος, Δήμος Πανόρμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Παρχιοπή, Δήμος Άνω Σύρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Παροιτιά, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πέρα Χωριό, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Περάστρα, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πίσω Μεριά, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Πλαγιά, Δήμος Κέας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Πλατιά, Δήμος Μυκόνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πλατιά, Δήμος Πανόρμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ποσειδωνία, Δήμος Ποσειδωνίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ποταμιά, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ποταμός, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Προόδρομος, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πύργος Δυρού, Δήμος Θήρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ραχίδιο, Δήμος Αμοργού (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Ρόγον, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Σέριφος (Χώρα), Δήμος Σερίφου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Σίκινος, Δήμος Σικίνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
 Σκάλαδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Σμαρδάκι, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Σταυρός, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Στενή, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)

Στενιαί, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Στραπουρίαι, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Σχοινοῦσα, Δήμος Σχοινοῦσης (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
 Ταραμπάδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Τζάδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Τριάνταρος, Δήμος Τήνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Τριπόταμος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Τρυπητή, Δήμος Μήλου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Υψηλά, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φαλατάδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φάλλικα, Δήμος Άνδρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φάρος, Δήμος Σίφνου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φιλότιο, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φοινικιά, Δήμος Οίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Φολέγανδρος, Δήμος Φολεγάνδρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002, ΦΕΚ Δ 920/23.10.2002)
 Φουρκοβούνι, Δήμος Μήλου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Χάλκειο, Δήμος Δρυμαλίας (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Χατζιράδος, Δήμος Εξωμβούργου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Χρούσα, Δήμος Άνω Σύρου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Χώναι, Δήμος Κορθίου (ΦΕΚ Δ 504/14.07.1988)
 Χώρα, Δήμος Κύθνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Χώρα, Δήμος Πάρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Λακωνίας

Αγερανός, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Άγιος Αθανάσιος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Άγιος Γεώργιος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Άλικά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Άγιος Νικόλαος, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Αντρογυάλι, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Άνω Μπουλαριοί, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Άνω Γαρδενίτσα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Αργιλιά, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Αερόπολη, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Αρφιγία, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Αστέριο και τα Σόλα, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Αχιλλειον, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βάθεια, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 447/30.08.1979)
 Βαμβακιά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Βαχός, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Βελούσι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Γέρμα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Γιλέζη και Γιλέζος (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Γονέα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Διμαρίστια, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Δροσπηγή, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Δρυ, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Δρύαλος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Δρυμός, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Ελαία, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Έξω Νύμφιο, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Έρημος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Καινούργια Χώρα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλονιοί, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλόπυργος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καλός, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Καραβάς, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Καρέα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Καρύνια, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Καρυούπολη, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καστανιά, Δήμος Σμυνούντος (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κάτω Γαρδενίτσα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κάτω Καρέα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κάτω Μπουλαριοί, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Καφιόνα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κελεφά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κεριά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κεχριάνικα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κηπούλα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κίττα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κοραχιάτικα, Δήμος Βοΐων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κορογιάνικα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κοτράφι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κουλούμι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κουνός, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κουτρέλα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κρουονέρι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Κυπάρισσος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λάγεια, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 447/30.08.1979)
 Λάκκος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Λεοντάκης, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λιμένι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Λουκάδικα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μαλλιαρή Συκιά, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μάραθος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μέζαπος, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Μέσα Χώρα και Μέσα Νύφη (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μίνα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μονεμβασιά, Δήμος Μονεμβασιάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μουντανίστικα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μπρίκι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Νικάνδρειο, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Νόμια, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Οίτυλο, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Ολύμπιαι, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
 Ομαλαί, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Παγκιά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Παλαιοχώρα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πάλιρος, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Παχιάνικα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Πιόντες, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πολεμίτα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πολύχραβος, Δήμος Γυθείου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πύρριχος, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
Ριγανοχώρα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σκαλτσσιάνικα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σπίρα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σταύριο, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σωτήρας και Κουσκούνι, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τσιγκαλιά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τσόπανας, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τριανταφυλιά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 912/16.11.1998)
Φλομοχώρι, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φραγκουλιάς, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Χαριά, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Χαρούδα, Δήμος Οιτύλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Χιμάρα, Δήμος Ανατολικής Μάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Λάρισας

Αμπελάκια, Δήμος Αμπελακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ανατολή, Δήμος Λακωνικής (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κρανέα, Δήμος Κάτω Ολύμπου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεγαλόβρουσο, Δήμος Αγιάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Όλυμπος, Δήμος Ολύμπου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μεταξοχώρι, Δήμος Αγιάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τέμπη, Δήμος Αμπελακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Λασιθίου

Άγιος Αθανάσιος, Δήμος Μακρύ Γιαλού (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)
Βάϊ, Δήμος Ιεράπετρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Βραχάσι, Δήμος Νεάπολης (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)
Επάνω Ελούντα, Δήμος Αγίου Νικολάου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ετιά, Δήμος Λεύκης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Καστέλλι, Δήμος Νεάπολης (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)
Κάτω Ζάκρος, Δήμος Ιτάνου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κριτσά, Δήμος Αγίου Νικολάου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Λίμνες, Δήμος Αγίου Νικολάου (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)
Μακρυγιαλός, Δήμος Μακρυγιαλού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μίλατος, Δήμος Νεάπολης (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)
Πλάκα, Δήμος Αγίου Νικολάου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φουρνή, Δήμος Νεάπολης (ΦΕΚ Δ 581/06.08.1998)

Νομός Λέσβου

Αγία Μαρίνα, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)
Αγιάσος, Δήμος Αγιάσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 367/17.04.2003)
Άγιος Ευστράτιος, Δήμος Λέσβου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Ασώματος, Δήμος Ευεργετοπούλας, (ΦΕΚ Δ 367/17.04.2003)
Αφάλλωνας, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)

Βασιλικά, Δήμος Πολιχνίτου (ΦΕΚ Δ 208/19.03.2002)
Βατούσα, Δήμος Πολιχνίτου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Βρίσα, Δήμος Πολιχνίτου (ΦΕΚ Δ 208/19.03.2002)
Λισβόρι, Δήμος Πολιχνίτου (ΦΕΚ Δ 208/19.03.2002)
Μήθυμνα, Δήμος Μήθυμνας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Μόρια, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)
Μυτιλήνη (τμήμα πόλης) (ΦΕΚ Δ 537/06.10.1979, ΦΕΚ Δ 731/31.12.1985)
Πάμφιλα, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)
Παναγιούλα, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)
Πέτρα, Δήμος Πέτρας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πληγώνι, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)
Πολίχνιτος, Δήμος Πολιχνίτου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 208/19.03.2002)
Συκαμινέα, Δήμος Μήθυμνας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ταξιάρχες, Δήμος Μυτιλήνης (ΦΕΚ Δ 366/17.04.2003)

Νομός Λευκάδας

Άγιος Νικήτας, Δήμος Λευκάδας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Μαγνησίας

Άγιος Δημήτριος, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αγία Κυριακή, Δήμος Τρικεριού (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αγία Παρρασκευή, Δήμος Βόλου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άγιος Βλάσιος, Δήμος Αρτέμιδας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άγιος Γεώργιος, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άγιος Ιωάννης, Δήμος Σούρπης (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άγιος Λαυρέντιος, Δήμος Αρτέμιδας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άγιος Ονούφριος, Δήμος Ιωλκού (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αγριά, Δήμος Αγριάς (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άλλη Μεριά, Δήμος Πορταριάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αλόνησος, Δήμου Αλοννήσου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ανακάσια, Δήμος Ιωλκού (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Ανήλιο, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άνω Βόλος, Δήμος Ιωλκού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άνω Γατζέα, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άνω Λεχωνά, Δήμος Αρτέμιδας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αργαλαστή, Δήμος Αργαλαστής (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Αφέτες, Δήμος Αφετών (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Άφυσσος, Δήμος Αφετών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Βένετο, Δήμος Κεραμιδίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Βυζίτσα, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Γλαφυρές, Δήμος Νέας Ιωνίας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
Δράκεια, Δήμος Αγριάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)

Ζαγορά, Δήμος Ζαγοράς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Καλά Νερά, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Καλαμάκι, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κάλαμος, Δήμος Αργαλαστής (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 423/20.06.1995)
 Καλαμωτή, Δήμος Μαστιχωρίου (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
 Κανάλια, Δήμος Κάρλας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 423/20.06.1995)
 Κατηγιώργης, Δήμος Πορταριάς (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κατηχώρι, Δήμος Πορταριάς (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κάτω Γατζέα, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κάτω Λεχωνά, Δήμος Αρτέμιδας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κεραμίδι, Δήμος Κεραμιδίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κεραισιά, Δήμος Κάρλας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κισσός, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Κοροπή, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Λαμπινού, Δήμος Αφειτών (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Λαύκος, Δήμος Σηπιάδος (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Λεφονάστρο, Δήμος Αργαλαστής (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Λύρη, Δήμος Σηπιάδος (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μακρυνίτσα, Δήμος Μακρυνίτσας Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μακρυνάχη, Δήμος Ζαγοράς (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μελισσιάτσια, Δήμος Νέας Ιωνίας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μετόχι, Δήμος Αργαλαστής (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μηλιές, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μηλίνα, Δήμος Σηπιάδος (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Μούρεσι, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Νεοχώρι, Δήμος Αφειτών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Νταμουχάρι, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Ξουριχτι, Δήμος Μουρεσίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Ξυνόβρυση, Δήμος Αργαλαστής (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Παναγία Τρικερίου (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Πινακάτες, Δήμος Μηλέων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Πλατανιάς, Δήμος Σηπιάδος (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Πλατανίδια, Δήμος Αρτέμιδας (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Πορταριά, Δήμος Πορταριάς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Πούριο, Δήμος Ζαγοράς (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Προμύρι, Δήμος Σηπιάδος (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Σκόπελος, Δήμος Σκοπέλου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Σταγιάτες, Δήμος Πορταριάς (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)
 Σύκη, Δήμος Αφειτών (ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980)
 Τρικέρι, Δήμος Τρικερίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997)

Τσαγκαράδα, Δήμος Μουρεσίου (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997**)
Χορευτό, Δήμος Ζαγοράς (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997**)
Χόρτο, Δήμος Αργαλαστής (**ΦΕΚ Δ 374/04.07.1980, ΦΕΚ Δ 383/15.06.1997**)

Νομός Μεσσηνίας

Ελληνόπυργος, Δήμος Ιθώμης (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Θαλάμες και Κουτηφάρι, Δήμος Λεύκτρου (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Καλαμάτα (τμήμα πόλης) (**ΦΕΚ Δ 821/16.11.1988**)
Μυστράκι, Δήμος Κορώνης (**ΦΕΚ Δ 127/10.03.2000**)

Νομός Ξάνθης

Κάτω Καρυόφυτο, Δήμος Σταυρούπολης (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)

Νομός Πειραιώς

Αίγινα, Δήμος Αίγινας (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Ακτή Πρωτοψάλτη (Καστέλλα), Δήμος Πειραιώς (**ΦΕΚ Δ 385/20.07.1979**)
Αρωνιάδικα, Δήμος Κυθήρων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Καστρισιάνικα, Δήμος Κυθήρων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Κύθηρα, Δήμος Κυθήρων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Μυλοπόταμος, Δήμος Κυθήρων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Πειραιάς (τμήμα πόλης) (**ΦΕΚ Δ 410/27.08.1982**)
Σπέτσες, Δήμος Σπετσών (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Υδρα, Δήμος Υδρας (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)

Νομός Πέλλας

Άγιος Αθανάσιος, Δήμος Βεγορίτιδος (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Αετοχώρι, Δήμος Εξαπλατάνου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Αρχάγγελος, Δήμος Εξαπλατάνου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Γαρέφι, Δήμος Αριδαίας (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Κρωμνή, Δήμος Κύρρου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Λαγκάδια, Δήμος Εξαπλατάνου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Νότια, Δήμος Εξαπλατάνου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Παλαιά Ξανθόγεια, Δήμος Βεγορίτιδος (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)
Περίκλεια, Δήμος Εξαπλατάνου (**ΦΕΚ Δ 810/15.11.1999**)

Νομός Πιερίας

Παντελεήμων, Δήμος Ανατολικού Ολύμπου (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 167/07.03.1986**)
Πόροι, Δήμος Ανατολικού Ολύμπου (**ΦΕΚ Δ 167/07.03.1986**)
Σκοτίνη, Δήμος Ανατολικού Ολύμπου (**ΦΕΚ Δ 167/07.03.1986**)

Νομός Πρεβέζας

Αγιά, Δήμος Πάργας (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Πάργα, Δήμος Πάργας (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Πρεβέζα (τμήμα πόλης), Δήμος Πρεβέζης (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Χρυσογιάλι και Βάλτος, Δήμος Πάργας (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)

Νομός Ρεθύμνης

Αγία Ειρήνη, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άγιος Γεώργιος Ρεθύμνης, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άγιος Ιωάννης, Δήμος Κουλουκίωνων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άγιος Κωνσταντίνος, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άγιος Μάμας, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άλφα, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αμάρι, Δήμος Συρβίτου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άμνατος, Δήμος Αρκαδίου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αμπελάκι, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Άνω Τρίποδο, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αποδούλου, Δήμος Κουρητών (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αργυρούπολη, Δήμος Λαππαίων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αρμένιοι, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Αρχοντική, Δήμος Λαππαίων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Βεδερόι, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Βεργιανά, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Βεσίνι, Δήμος Παΐων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Γάλλος, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Γαράζον, Δήμος Κουλουκίωνων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Γιαννούδι, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Δαμάβολος, Δήμος Κουλουκίωνων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Δαφνέδες, Δήμος Κουλουκίωνων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Δάφνη, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Ελεύθερνα, Δήμος Αρκαδίου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Επισκοπή, Δήμος Κουλουκίωνων (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Ζουρίδι, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καλαμάς, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καλανδαρέ, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καλόγερος, Δήμος Συρβίτου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καπεδιανά, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καρέ, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καστέλας, Δήμος Ρεθύμνης (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καστρί, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Κάτω Πόρος, Δήμος Λαππαίων (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Καψαλιανά, Δήμος Αρκαδίου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Κεραμές, Δήμος Λάμπης (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Κρασούνας, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Κουσπάδες, Δήμος Κορισιών (**ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978**)
Κυριάννα, Δήμος Αρκαδίου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)
Λάγκα, Δήμος Γεροποτάμου (**ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995**)

Μαργαρίτες, Δήμος Γεροποτάμου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μαρουλάς, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μεγάλο Μετόχι, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μέλαμπες, Δήμος Λάμπης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μελιδόνη, Δήμος Λάμπης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μικρό Μετόχι, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μοναστηράκι, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μούντρος, Δήμος Συρβίτου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μουρτζανά, Δήμος Κουλουκίωνων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μπάλιο, Δήμος Γεροποτάμου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μύλοι, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Μύρθιος, Δήμος Φοίνικα (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Ομαλά, Δήμος Κουλουκίωνων (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Πίκρης, Δήμος Αρκαδίου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Πλευριανά, Δήμος Γεροποτάμου (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Πρασιές, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Πρίνες, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Ρέθυμνο (τμήμα πόλης), Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 30/14.02.1985)
 Ρουσσοσπίτιο, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Σαϊτούρες, Δήμος Νικηφόρου Φωκά (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Σταυρωμένος, Δήμος Γεροποτάμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Φούρφουρας, Δήμος Κουρητών (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)
 Χρονομοναστήρι, Δήμος Ρεθύμνης (ΦΕΚ Δ 728/01.01.1995)

Νομός Ροδόπης

Βάκος και Βακούφο, Δήμος Μαρωνείας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μαρωνεία, Δήμος Μαρωνείας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μαυρομμάτι, Δήμος Νέου Σιδηροχωρίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μίσχος και Τσελεπί, Δήμος Σωστού (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Σάμου

Ακαμάτρα, Δήμος Ευδήλου (Ικαρίας) (ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
 Λαγνάδα, Δήμος Ραχών (Ικαρίας) (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
 Θύμαινα, Δήμος Σάμου (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
 Κοκιάρι, Δήμος Βαθέος (ΦΕΚ Δ 510/12.09.1980)
 Πεζί, Δήμος Ραχών (Ικαρίας) (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 961/12.09.2002)
 Φούρνοι, Δήμος Φούρνων Κορσέων (Σάμου) (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

Νομός Σερρών

Αλιστράτη, Δήμος Αλιστράτης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Εμμανουήλ Παππάς, Δήμος Εμμανουήλ Παππά (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ηλιοκώμη, Δήμος Κορμίστας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Κορμίστα, Δήμος Κορμίστας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Μικρό Σούλι, Δήμος Ροδολίβους (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Πρώτη, Δήμος Πρώτης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
 Ροδόλιβος, Δήμος Ροδολίβους (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Τρικάλων

Ανθούσα, Δήμος Ασπροποτάμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Τρίκαλα (τμήμα πόλης), Δήμος Τρικκαίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978,
ΦΕΚ Δ 201/05.04.1979)
Χαλίτσι, Δήμος Ασπροποτάμου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Φλώρινας

Νυμφαίο, Δήμος Νυμφαίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ψαράδες, Δήμου Πρεσπών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Φωκίδας

Αλεποχώρι, Δήμος Τριταίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Γαλαξίδι, Δήμος Γαλαξιδίου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Δελφοί, Δήμος Δελφών (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Χαλκιδικής

Παλαιόκαστρο, Δήμος Πολυγύρου (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Παρθενώνας, Δήμος Σιθωνίας (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Χανίων

Αγία Ρούμελη, Δήμος Σφακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Κομιτάδες, Δήμος Σφακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Λουτρό, Δήμος Σφακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ομαλός, Δήμος Μουσούρων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Πάτημα, Δήμος Γεωργιούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Σκαλωτή, Δήμος Σφακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Φυλακή, Δήμος Γεωργιούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Χώρα Σφακίων, Δήμος Σφακίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)

Νομός Χίου

Άγιο Γάλα, Δήμος Αμάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Άγιος Γεώργιος Συκούσης, Δήμος Καμποχώρων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978)
Ανάβατος, Δήμος Ομηρούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Αρμόλια, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Αυγώνυμα, Δήμος Ομηρούπολης (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Βέσσα, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Βουνός, Δήμος Ιωνίας (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Διεύχα, Δήμος Αμάνης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Έλατα, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Έξω Δίδυμα, Δήμος Ιωνίας (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Ζυφιάς, Δήμος Καμποχώρων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Καμπιά, Δήμος Καρδαμύλων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Κατάβαση, Δήμος Αμάνης (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)

Κέραμος, Δήμος Καρδαμύλων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Κόμπος (τμήμα δήμου Χίου) (ΦΕΚ Δ 33/17.01.1992)
Λίθιο, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Μεστά, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Οινούσσες, Δήμος Οινουσσών (ΦΕΚ Δ 381/27.05.1999, ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)
Όλυμποι, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Παρμπαραιά, Δήμος Αμάνης (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Πατριά, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Πίραμα, Δήμος Αμάνης (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Πυργί, Δήμος Μαστιχωρίων (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Σιδηρούντα, Δήμος Ομηρούπολης (ΦΕΚ Δ 594/13.11.1978, ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Τρύπες, Δήμου Αμάνης (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Χάλκειο, Δήμου Καμποχώρων (ΦΕΚ Δ 189/02.03.1988)
Ψαρά, Δήμων Ψαρών (ΦΕΚ Δ 402/17.05.2002)

ακινήτου μέσα στο οποίο διατηρείται ακίνητο αρχαίο, οφείλει να συνεργάζεται με την Υπηρεσία και να ακολουθεί τις υποδείξεις της για τη διατήρηση, την ανάδειξη και εν γένει την προστασία του μνημείου. Οφείλει επίσης να επιτρέπει την περιοδική ή έκτακτη επιθεώρηση του μνημείου από την Υπηρεσία μετά από έγγραφη ειδοποίηση και να ειδοποιεί χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την Υπηρεσία για κάθε γεγονός που μπορεί να το θέσει σε κίνδυνο.

2. Ο κύριος ή ο νομέας μνημείου υποχρεούται να μεριμνά για την άμεση εκτέλεση των εργασιών συντήρησης, στερέωσης ή προστασίας ετοιμόρροπου μνημείου χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, με δική του δαπάνη και υπό την εποπτεία και τις υποδείξεις της Υπηρεσίας σύμφωνα και με τις διατάξεις των άρθρων 40 και 41. Αν ο κύριος ή ο νομέας αδρανή, την ίδια υποχρέωση έχει ο κάτοχος, ο οποίος μπορεί να αναχθεί κατά του κυρίου ή του νομέα. Αν η Υπηρεσία κρίνει ότι καθυστερεί η εκτέλεση των εργασιών συντήρησης ή στερέωσης για οποιονδήποτε λόγο ή ότι αυτές είναι ανεπαρκείς, μπορεί να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, διατηρώντας τη δυνατότητα να καταλογίζει το σύνολο ή μέρος της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υποχρέων κατά τις σχετικές περιπτώσεις δημοσίων εσόδων διατάξεις. Το Δημόσιο ή οι Ο.Τ.Α. υποχρεούνται να καλύπτουν το σύνολο ή μέρος των δαπανών συντήρησης, στερέωσης ή άλλης εργασίας προστασίας μνημείου που δεν τους ανήκει, εφόσον αυτές αφορούν μνημείο που κρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου ότι πρέπει να καταστεί επισκέψιμο για το κοινό και υπερβαίνουν ένα εύλογο ποσό, ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος δεν είναι υπαίτιος για τη φθορά που το μνημείο έχει υποστεί και η οικονομική κατάσταση του υποχρέου δεν του επιτρέπει να καταβάλει τη δαπάνη. Στην περίπτωση αυτή ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος του μνημείου οφείλει να επιτρέψει την πρόσβαση του κοινού σε αυτό υπό προϋποθέσεις και για χρονικό διάστημα που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

3. Ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος ακινήτου μνημείου ή ακινήτου μέσα στο οποίο διατηρείται αρχαίο οφείλουν να διευκολύνουν τη φωτογράφιση και τη μελέτη από την Υπηρεσία ή από ειδικούς επιστήμονες στους οποίους έχει χορηγηθεί σχετική άδεια από την Υπηρεσία.

4. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αναλόγως και ως προς τους δικαιούχους άλλων εμπραγμάτων δικαιωμάτων.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟ

ΧΩΡΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Άρθρο 12

Οριοθέτηση αρχαιολογικών χώρων

1. Οι αρχαιολογικοί χώροι κηρύσσονται και οριοθετούνται ή αναοριοθετούνται με βάση τα δεδομένα αρχαιολογικής έρευνας πεδίου και απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, συνοδεύεται από τοπογραφικό διάγραμμα και δημοσιεύεται μαζί με αυτό στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Εάν εντός των περιοχών που πρόκειται να καλύψουν υπό εκπόνηση Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) ή Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) ή άλλα σχέδια χωρικών ρυθμίσεων, δεν έ-

χουν οριοθετηθεί αρχαιολογικοί χώροι, αυτοί οριοθετούνται προσωρινά, βάσει σχεδιαγράμματος κλίμακας τουλάχιστον 1:2.000 που καταρτίζεται από την Υπηρεσία, με βάση επαρκή επιστημονικά στοιχεία και ιδίως ευρήματα που πιθανολογούν την ύπαρξη μνημείων και το οποίο εγκρίνεται από τον Υπουργό Πολιτισμού με απόφασή του που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η σχετική πράξη με το σχεδιάγραμμα περιέχεται στην οικεία αρχή μέσα σε έξι (6) μήνες από την περιέλευση στην Υπηρεσία του σχετικού ερωτήματος και ισχύει μέχρις ότου εκδοθεί η απόφαση της παραγράφου 1.

3. Εάν δεν έχει γίνει καθαρισμός ορίων νομίμως υφιστάμενων οικισμών, ο οποίος είναι αναγκαίος για την εφαρμογή των άρθρων 13, 14, 16 και 17, ο Υπουργός Πολιτισμού ζητεί από το αρμόδιο για την οριοθέτηση του οικισμού όργανο, συναποστέλλοντας και σχετικό διάγραμμα, να προβεί κατ' απόλυτη προτεραιότητα στην οριοθέτησή του κατά το μέτρο που τούτο είναι αναγκαίο για την εφαρμογή των ανωτέρω άρθρων. Μέχρις ότου αυτό συντελεσθεί, με κοινή τους απόφαση, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, οι Υπουργοί Πολιτισμού και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων τον οριοθετούν προσωρινώς κατά το ανωτέρω μέτρο και ρυθμίζουν κάθε θέμα που αφορά την προστασία του μέρους του αρχαιολογικού χώρου που εμπίπτει στα προσωρινά του όρια, όπως η αναστολή οικοδομικών εργασιών και έκδοσης οικοδομικών αδειών ή οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες.

4. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 έως 6 του άρθρου 10 εφαρμόζονται αναλόγως και για τους αρχαιολογικούς χώρους. Πριν από την έκδοση της απόφασης της παραγράφου 1, απαιτείται η γνώμη του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού για υφιστάμενες δραστηριότητες της αρμοδιότητάς του, προκειμένου να καθορισθούν οι δυνατότητες και οι προϋποθέσεις συνέχισης της λειτουργίας τους στο πλαίσιο του άρθρου 10. Η γνώμη αυτή διατυπώνεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την αποστολή του σχετικού ερωτήματος. Εάν παρέλθει άπρακτη η παραπάνω προθεσμία, η απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού εκδίδεται χωρίς τη γνώμη αυτή.

Άρθρο 13

Αρχαιολογικοί χώροι εκτός οικισμών Ζώνες προστασίας

1. Στους χερσαίους αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται εκτός σχεδίου πόλεως ή εκτός ορίων νομίμως υφισταμένων οικισμών, η άσκηση γεωργίας, κτηνοτροφίας, θήρας ή άλλων συναφών δραστηριοτήτων, καθώς και η οικοδομική δραστηριότητα είναι δυνατή μετά από άδεια, που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Οι όροι άσκησης γεωργίας, κτηνοτροφίας, θήρας ή άλλων συναφών δραστηριοτήτων μπορεί να τίθενται και κανονιστικά με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού.

2. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου και η οποία διατυπώνεται ύστερα από την πραγματοποίηση αυτοψίας, από κλιμάκιο μελών του ή επιτροπή που συγκροτείται από μέλη του και ειδικούς επιστήμονες, συνοδεύεται από σχετικό διάγραμμα και δημοσιεύεται μαζί με αυτό στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, είναι δυνατόν να καθορίζεται μέσα στους χώρους της προηγούμενης παρα-

γράφου περιοχή στην οποία απαγορεύεται παντελώς η δόμηση (Ζώνη Προστασίας Α'). Στην περιοχή αυτή μπορεί να επιτρέπεται με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, μόνο η κατασκευή κτισμάτων ή προσθηκών σε υπάρχοντα κτίρια που είναι αναγκαία για την ανάδειξη των μνημείων ή χώρων καθώς και για την εξυπηρέτηση της χρήσης τους. Με την απόφαση αυτή καθορίζεται και η θέση του κτίσματος στην περιοχή ή το μέρος του κτιρίου στο οποίο γίνεται η προσθήκη. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου και η οποία διατυπώνεται ύστερα από την πραγματοποίηση αυτοψίας από μέλη του ή επιτροπή που ορίζεται από αυτό, συνοδεύεται από σχετικό διάγραμμα και δημοσιεύεται μαζί με αυτό στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, είναι δυνατόν να καθορίζεται μέσα στους χώρους της παραγράφου 1, εάν είναι εκτεταμένοι, περιοχή σε μέρος ή στο σύνολο της οποίας θα ισχύουν, δυνάμει της κοινής απόφασης του επόμενου εδαφίου, ειδικές ρυθμίσεις ως προς τους όρους δόμησης ή τις χρήσεις γης ή τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες ή και όλους τους πιο πάνω περιορισμούς (Ζώνη Προστασίας Β'). Με κοινή απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη των οικείων γνωμοδοτικών οργάνων, καθορίζονται στη συνέχεια οι ειδικοί όροι δόμησης, οι χρήσεις γης, οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες, καθώς και η δυνατότητα και οι προϋποθέσεις συνέχισης της λειτουργίας υφιστάμενων νόμιμων δραστηριοτήτων. Η κοινή αυτή απόφαση εκδίδεται μέσα σε τρεις (3) μήνες από την αποστολή του σχεδίου από το Υπουργείο Πολιτισμού στα συναρμόδια Υπουργεία.

3. Τα όρια των ζωνών προστασίας μπορεί να ανακαθορίζονται με την ίδια διαδικασία με βάση τα δεδομένα της αρχαιολογικής έρευνας και τις συνθήκες προστασίας των αρχαιολογικών χώρων ή μνημείων. Ακίνητα, στα οποία υπάρχουν ορατά αρχαία και εντάσσονται σε Ζώνη Προστασίας Α', απαλλοτριώνονται εάν εμπίπτουν στην παρ. 3 του άρθρου 19.

Άρθρο 14

Αρχαιολογικοί χώροι σε οικισμούς Οικισμοί που αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους

1. Στους αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως ή των ορίων νομίμως υφιστάμενων ενεργών οικισμών είναι δυνατόν να καθορίζονται ζώνες προστασίας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13. Σε μη ενεργούς οικισμούς ή σε τμήματά τους που βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως ή των ορίων νομίμως υφιστάμενων ενεργών οικισμών και αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους, υπό την επιφύλαξη του προηγούμενου εδαφίου, απαγορεύεται η ανέγερση νέων κτιρίων και επιτρέπεται η αποκατάσταση ερειπωμένων κτισμάτων, καθώς και η κατεδάφιση εκείνων που έχουν χαρακτηριστεί ετοιμόρροπα υπό τους όρους των περιπτώσεων β' και γ' αντιστοίχως της παραγράφου 2 του παρόντος. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται σε αυτούς οι υπόλοιπες διατάξεις των παραγράφων 2, 3, 4 και 5 του παρόντος.

2. Στους ενεργούς οικισμούς ή σε τμήματά τους που αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύονται οι επεμβάσεις που αλλοιώνουν το χαρακτήρα και τον πολεοδομικό ιστό ή διαταράσσουν τη σχέση μεταξύ των κτιρίων

και των υπαίθριων χώρων. Επιτρέπεται μετά από άδεια που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη των οικείου γνωμοδοτικού οργάνου:

α) η ανέγερση νέων κτισμάτων, εφόσον συνάδουν από πλευράς όγκου, δομικών υλικών και λειτουργίας με το χαρακτήρα του οικισμού,

β) η αποκατάσταση ερειπωμένων κτισμάτων, εφόσον τεκμηριώνεται η αρχική τους μορφή,

γ) η κατεδάφιση υφιστάμενων κτισμάτων, εφόσον δεν αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του συνόλου ή χαρακτηρισθούν ετοιμόρροπα κατά τις διατάξεις του άρθρου 41,

δ) η εκτέλεση οποιουδήποτε έργου στα υφιστάμενα κτίσματα, στους ιδιωτικούς ακάλυπτους χώρους και τους κοινόχρηστους χώρους, λαμβανομένου πάντα υπόψη του χαρακτήρα του οικισμού ως αρχαιολογικού χώρου,

ε) η χρήση κτίσματος ή και των ελεύθερων χώρων του, εάν εναρμονίζεται με το χαρακτήρα και τη δομή τους.

3. Σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή άμεσου κινδύνου είναι δυνατή η εκτέλεση εργασιών αποκατάστασης βλάβης χωρίς την παραπάνω άδεια μετά από ενημέρωση της Υπηρεσίας, η οποία μπορεί να διακόψει τις εργασίες με σήμα της.

4. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο απαιτούμενη άδεια εκδίδεται πριν από όλες τις άλλες άδειες άλλων αρχών που αφορούν στην εκτέλεση του έργου, σε κάθε περίπτωση μέσα σε εξήντα (60) ημέρες από την υποβολή της σχετικής αίτησης, τα δε στοιχεία της αναγράφονται με ποινή ακυρότητας σε αυτές. Η άδεια αλλαγής της χρήσης εκδίδεται μέσα σε δέκα (10) ημέρες.

5. Στους παραπάνω αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύονται δραστηριότητες, καθώς και χρήσεις των κτισμάτων, των ελεύθερων χώρων τους και των κοινόχρηστων χώρων, οι οποίες δεν εναρμονίζονται με το χαρακτήρα και τη δομή των επί μέρους κτισμάτων ή χώρων ή του συνόλου. Για τον καθορισμό της χρήσης κτίσματος ή ελεύθερου χώρου αυτού ή κοινόχρηστου χώρου χορηγείται άδεια με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

6. Μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους που είναι ενεργοί οικισμοί καθορίζονται, με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Πολιτισμού και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του τυχόν άλλου κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού, ειδικές ρυθμίσεις όσον αφορά τους περιορισμούς της ιδιοκτησίας, τις χρήσεις γης ή κτιρίων, τους όρους δόμησης ή τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες.

Άρθρο 15

Ενάλιοι αρχαιολογικοί χώροι

1. Στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύεται η αλιεία, η αγκυροβολία και η υποβρύχια δραστηριότητα με αναπνευστικές συσκευές, εκτός αν έχει χορηγηθεί άδεια του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

2. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και του τυχόν συναρμόδιου Υπουργού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου καθορίζονται οι όροι άσκησης των δραστηριοτήτων αυτών στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους.

3. Με όμοια απόφαση ορίζονται οι όροι άσκησης της υποβρύχιας δραστηριότητας με αναπνευστικές συσκευές,

βαθυσκάφη ή άλλα μέσα επισκόπησης του βυθού σε θαλάσσιες περιοχές, λίμνες και ποταμούς, για λόγους προστασίας της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

4. Γύρω από ενάλια μνημεία και γύρω από αρχαιολογικούς χώρους είναι δυνατόν να ορίζεται περιοχή στην οποία δεν επιτρέπονται οι παραπάνω δραστηριότητες χωρίς προηγούμενη άδεια (Ζώνη Προστασίας), που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

5. Απαγορεύεται η εκτέλεση κάθε μορφής λιμενικού έργου χωρίς προηγούμενη άδεια, που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Η άδεια αυτή προηγείται από όλες τις άδειες που αφορούν στην εκτέλεση του έργου και τα στοιχεία της αναγράφονται με ποινή ακυρότητας στις υπόλοιπες άδειες που απαιτούνται.

Άρθρο 16

Ιστορικοί τόποι

Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, συνοδεύεται από διάγραμμα οριοθέτησης και δημοσιεύεται μαζί με αυτό στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτάσεις ή σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης σύμφωνα με τις ειδικότερες διακρίσεις του εδαφίου δ' του άρθρου 2 χαρακτηρίζονται ιστορικοί τόποι. Στους ιστορικούς τόπους εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15.

Άρθρο 17

Ζώνες Προστασίας γύρω από μνημεία

1. Γύρω από μνημεία μπορεί να καθορίζεται Ζώνη Προστασίας Α', σύμφωνα με το άρθρο 13.

2. Ο καθορισμός χώρου, σε περιοχή εκτός σχεδίου πόλεως ή νομίμως υφισταμένων οικισμών, ως Ζώνης Α', συνεπάγεται την αναγκαστική απαλλοτρίωσή του, εάν αναιρείται η κατά προορισμό χρήση του.

3. Γύρω από μνημεία μπορεί να καθορίζεται επίσης Ζώνη Προστασίας Β', σύμφωνα με το άρθρο 13.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ - ΣΤΕΡΗΣΗ ΧΡΗΣΗΣ

Άρθρο 18

Απαλλοτριώσεις

1. Το Δημόσιο μπορεί να προβαίνει με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, είτε στην ολική ή τη μερική απαλλοτρίωση είτε στην απευθείας εξαγορά μνημείου ή οποιουδήποτε ακινήτου μέσα στο οποίο υπάρχουν μνημεία, καθώς και παρακείμενων ακινήτων ή μνημείων, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την προστασία των μνημείων.

2. Με όμοια απόφαση, που εκδίδεται με την ίδια διαδικασία, είναι δυνατή είτε η ολική ή μερική απαλλοτρίωση είτε η απευθείας εξαγορά ακινήτου, εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την προστασία αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων ή για τη διενέργεια ανασκαφών. Η εξαγορά γίνεται κατά τη διαδικασία του άρθρου 2 του Ν. 2882/2001, στη δε επιτροπή του άρθρου 15 του ίδιου νόμου μετέχει αντί του εμπειρογνώμονα, υπάλληλος της Υ-

πηρεσίας στην περίπτωση που πρέπει να εκτιμηθεί η αξία μνημείου.

3. Τα ακίνητα μνημεία που βρίσκονται μέσα σε ακίνητα ιδιοκτησίας Ο.Τ.Α. άλλων Ν.Π.Δ.Δ., εκκλησιαστικών νομικών προσώπων διατηρούνται και προστατεύονται με ευθύνη της Υπηρεσίας χωρίς το Δημόσιο να υποχρεούται σε απαλλοτρίωση.

4. Η απαλλοτρίωση ή η απευθείας εξαγορά γίνεται υπέρ του Δημοσίου με δαπάνες αυτού ή άλλου νομικού ή φυσικού προσώπου.

5. Κατά της απόφασης της παραγράφου 1 χωρεί ένσταση εντός τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίησή της στον ενδιαφερόμενο, επί της οποίας αποφαίνεται ο Υπουργός Πολιτισμού, μετά από γνώμη του Συμβουλίου.

6. Η εισήγηση της Υπηρεσίας για ολική ή μερική απαλλοτρίωση ή απευθείας εξαγορά ακινήτου περιλαμβάνει την αιτιολογημένη απόρριψη άλλων λύσεων προστασίας των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων, καθώς και τις βασικές κατευθύνσεις για τον τρόπο διατήρησης και ανάδειξής τους μέσα στο προς απαλλοτρίωση ακίνητο.

7. Το ποσό της αποζημίωσης μπορεί να καταβάλλεται, εφόσον συναινεί ο ιδιοκτήτης, σε δόσεις ή σε ομόλογα ή σε είδος ή με άλλο είδους διακανονισμό, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού.

8. Εφόσον συναινεί ο ιδιοκτήτης, είναι δυνατή η ανταλλαγή ιδιωτικού ακινήτου με ακίνητο ίσης αξίας του Δημοσίου ή του Ο.Τ.Α. ή η αποζημίωση με άλλο νόμιμο τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές εκδίδεται κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού, η οποία εκτελείται με μέριμνα της Κτηματικής Εταιρείας Δημοσίου και είναι δυνατόν να καταβάλλεται τμήμα της τιμής του ακινήτου ή της αποζημίωσης που καθορίζεται. Η διάταξη της παραγράφου 7 εφαρμόζεται αναλόγως. Σε περίπτωση έκδοσης ομολόγων οι ειδικότεροι όροι και οι προϋποθέσεις έκδοσής τους θα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

9. Η ανεπιφύλακτη παραλαβή της αποζημίωσης σε είδος ή των ομολόγων ή της πρώτης δόσης ή του αντικειμένου του διακανονισμού κατά την παράγραφο 7 ή του τμήματος της αποζημίωσης κατά την παράγραφο 8, εξομοιώνεται με την έγγραφη συναίνεση.

Άρθρο 19

Αποζημίωση για τη στέρηση χρήσης ακινήτου

1. Για την προστασία μνημείων, αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων ή για τη διενέργεια ανασκαφών ο Υπουργός Πολιτισμού μπορεί να επιβάλλει προσωρινή ή οριστική στέρηση ή περιορισμό της χρήσης ακινήτου.

2. Σε περίπτωση ουσιάδους προσωρινού περιορισμού ή ουσιάδους προσωρινής στέρησης της κατά προορισμό χρήσης του όλου ακινήτου, καταβάλλεται αποζημίωση, η οποία υπολογίζεται με βάση τη μέση κατά προορισμό απόδοση του ακινήτου πριν τον περιορισμό ή τη στέρησης της χρήσης, λαμβανομένης υπόψη και της ιδιότητας του ακινήτου ως μνημείου, εφόσον αυτή συντρέχει.

3. Σε περίπτωση ουσιάδους οριστικού περιορισμού ή οριστικής στέρησης της κατά προορισμό χρήσης του όλου ακινήτου καταβάλλεται πλήρης αποζημίωση. Και στην περίπτωση αυτή λαμβάνεται υπόψη η ιδιότητα του ακινήτου ως μνημείου, εφόσον αυτή συντρέχει.

45. Βιοκλιματικά κτίρια είναι τα κτίρια που σχεδιάζονται λαμβάνοντας υπόψη την αξιοποίηση των θετικών παραμέτρων του κλίματος και χρησιμοποιούν συνδυασμό παθητικών ή ενεργητικών ηλιακών συστημάτων ή άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας και προστασία του περιβάλλοντος.

46. Ακίνητα ή στοιχεία αρχιτεκτονικής ή φυσικής κληρονομιάς είναι οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός οικισμών, κτίρια ή συγκροτήματα κτηρίων ή στοιχεία του άμεσου φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντός τους, ιδίως αυλές, κήποι, θωράσματα και κρήνες, στοιχεία πολεοδομικού εξοπλισμού αστικού ή αγροτικού ή δικτύων ιδίως πλατείες, κρήνες, διαβάτια, λιθόστρωτα και γέφυρες, τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ιστορικό, κοινωνικό, αρχιτεκτονικό, πολεοδομικό, επιστημονικό και αισθητικό ενδιαφέρον. Στα ακίνητα αγαθά φυσικής κληρονομιάς περιλαμβάνονται και χώροι, τόποι, τοπία ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί, ιδίως βράχια, λόφοι, ρεματιές και δενδροστοιχίες που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα αγαθά αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

47. Στέγη είναι η κατασκευή κάλυψης του κτιρίου, η οποία περιλαμβάνει τη φέρουσα κατασκευή και την επικάλυψη της και μπορεί να αποτελείται από επιφάνειες διαφόρων μορφών, κλίσεων και υλικών.»

Άρθρο 2 Τροποποίηση του άρθρου 3

Το άρθρο 3 του ν. 1577/1985 τροποποιείται ως εξής:

1. α. Τα δύο τελευταία εδάφια της παραγράφου 1 καταργούνται.

β. Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1, όπως διαμορφώθηκε από την προηγούμενη περίπτωση α' αντικαθίσταται ως εξής:

«Τυχόν ενστάσεις, από τον αιτούντα την έκδοση της άδειας οικοδομής κατά των αποφάσεων της υπηρεσίας, κρίνονται σε πρώτο και δεύτερο βαθμό από τις αντίστοιχες Ε.Π.Α.Ε. ή το κατά την επόμενη παράγραφο συνιστώμενο Ανώτατο Πολεοδομικό και Αρχιτεκτονικό Συμβούλιο (Α.Π.Α.Σ.), το οποίο κρίνει ενστάσεις κατά αποφάσεων της δευτεροβάθμιας Ε.Π.Α.Ε., όταν αποφασίζει σε πρώτο βαθμό.»

2. Στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 2 η φράση «από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία» αντικαθίσταται με τη φράση «από την αρμόδια Ε.Π.Α.Ε.»

3. Μετά την παράγραφο 2 προστίθεται παράγραφος 3 και οι παράγραφοι 3 και 4 αριθμούνται ως 4 και 5, ως εξής:

«3. Συνιστάται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων Ανώτατο Πολεοδομικό και Αρχιτεκτονικό Συμβούλιο (Α.Π.Α.Σ.), αποτελούμενο από το Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ως πρόεδρο, δύο εκπροσώπους του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, δύο εκπροσώπους του Υπουργείου Πολιτισμού, δύο εκπροσώπους από το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Ε.Μ.Π.), δύο εκπροσώπους του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.) και δύο εκπροσώπους του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών - Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων (Σ.Α.Δ.Α.Σ.-Π.Ε.Α.).

Το Α.Π.Α.Σ. έχει την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί και να εισηγείται στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων για θέματα που έχουν σχέση με τον αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό σχεδιασμό αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από σχετικό ερώτημα του Υπουργού. Επίσης γνωμοδοτεί για θέματα σχετικά με τις επιδόσεις / επιπτώσεις από την κατασκευή κάθε είδους τεχνικών έργων σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά ή πολιτισμικά περιοχές και οικισμούς της χώρας, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις. Στα πλαίσια των παραπάνω αρμοδιοτήτων, το Α.Π.Α.Σ. μπορεί να ζητά από τις αρμόδιες υπηρεσίες τα σχετικά στοιχεία και απόψεις.

Τα μέλη και οι αναπληρωτές τους πρέπει να είναι αρχιτέκτονες και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων μετά από πρόταση του οικείου φορέα.

Ο τρόπος λειτουργίας, η γραμματειακή υποστήριξη, η διάκριση της θτείας των μελών και κάθε άλλη λεπτομέρεια ρυθμίζονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων.»

4. Στο τέλος του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 3, η οποία αριθμείται ως 4 σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, προστίθενται τα εξής:

«Ειδικά για τις πρωτοβάθμιες Ε.Π.Α.Ε., ορίζεται μία ανά νομό. Για τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις των μητροπολιτικών περιοχών Αττικής και Θεσσαλονίκης μπορεί να συνιστώνται περισσότερες της μιας πρωτοβάθμιες Ε.Π.Α.Ε.»

Άρθρο 3 Αντικατάσταση του άρθρου 4

Το άρθρο 4 του ν. 1577/1985 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 4

Προστασία αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς

1. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή του κατά περίπτωση αρμοδίου Υπουργού, ύστερα από αιτιολογική έκθεση της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας του, γνώμη του αρμοδίου Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος ή του κατά περίπτωση αρμοδίου Συμβουλίου του αρμοδίου Υπουργείου και του Α.Π.Α.Σ. εάν ζητηθεί από τον Υπουργό και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας τους, μπορεί να χαρακτηρίζονται:

α) οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών, ως παραδοσιακά σύνολα, β) χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως χώροι, τόποι ή ζώνες προστασίας των παραδοσιακών συνόλων, όπως και αυτοτελείς φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα, εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία, και να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται χρήσεις, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, με την επιφύλαξη των διατάξεων του αρ-

θρου 9 του π.δ. 437/1985 «Καθορισμός και ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων» (ΦΕΚ 157 Α'). Αν η γνώμη του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου δεν περιέλθει στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου σε διάστημα δύο (2) μηνών από τη λήψη του σχετικού εγγράφου από αυτόν, το διάταγμα εκδίδεται και χωρίς τη γνωμοδότηση αυτή.

Ο χαρακτηρισμός σύμφωνα με την περίπτωση β', εφόσον δεν θεσπίζονται ειδικοί όροι, μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και χρήσεις γης, μπορεί να γίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. α) Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα, μεμονωμένα κτίρια ή τμήματα κτιρίων ή συγκροτήματα κτιρίων, ως και στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, όπως επίσης και στοιχεία του φυσικού ή και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου, όπως αυλές, κήποι, θυρώματα και κρήνες, καθώς και μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού (αστικού ή αγροτικού) εξοπλισμού ή δικτύων, όπως πλατείες, κρήνες, διαβατικά, λιθόστρωτα, γέφυρες που βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών, για το σκοπό που αναφέρεται στην προηγούμενη παράγραφο και να καθορίζονται ειδικοί όροι προστασίας και περιορισμοί δόμησης και χρήσης, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη.

Με όμοια απόφαση μπορεί να χαρακτηρίζεται ως διατηρητέα η χρήση ακινήτου με ή χωρίς κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών.

Η παραπάνω έκθεση αποστέλλεται στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία και στον οικείο δήμο ή κοινότητα, ο οποίος εντός πέντε (5) ημερών από τη λήψη της υποχρεούται να την αναρτήσει στο δημοτικό ή κοινοτικό κατάστημα. Για την ανάρτηση αυτή δημοσιεύεται από το δήμο ή κοινότητα σχετική πρόσκληση προς τους ενδιαφερόμενους σε μία τοπική εφημερίδα, αν εκδίδεται ή σε μία εφημερίδα της πρωτεύουσας του νομού. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να διατυπώσουν αντιρρήσεις προς την αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία δημοσίευσής της πρόσκλησης. Αν ο δήμος ή η κοινότητα δεν τηρήσει όσα αναφέρονται προηγουμένως, η περαιτέρω διαδικασία χαρακτηρισμού συνεχίζεται νόμιμα μετά την πάροδο ενός μήνα από την αποστολή της έκθεσης στο δήμο ή την κοινότητα. Η παραπάνω διαδικασία μπορεί να παραλείπεται εφόσον η έκθεση κοινοποιηθεί απευθείας στον ενδιαφερόμενο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση ο ενδιαφερόμενος μπορεί να διατυπώσει τις αντιρρήσεις του μέσα σε ένα μήνα από την κοινοποίηση της έκθεσης.

β) Από την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης για το χαρακτηρισμό κτιρίου ως διατηρητέου, απαγορεύεται κάθε επέμβαση στο εν λόγω κτίριο για χρονικό διάστημα ενός έτους ή μέχρι τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης ή τη γνωστοποίηση στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία για τη μη περαιτέρω προώθηση της σχετικής διαδικασίας χαρακτηρισμού.

Οικοδομικές εργασίες που εκτελούνται στο προς χα-

ρακτηρισμό κτίριο με οικοδομική άδεια που εκδόθηκε πριν από την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης, διακόπτονται.

Όταν ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη διαδικασία και το κτίριο κριθεί διατηρητέο, τότε το όποιο κόστος της οικοδομικής άδειας, καθώς και των εργασιών οι οποίες έχουν προηγηθεί της διακοπής και αντιβαίνουν στους όρους κήρυξης του κτιρίου ως διατηρητέου, επιβαρύνουν το Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών Πολεοδομικών Σχεδίων (Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ.). Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων καθορίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της διάταξης αυτής.

3. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ύστερα από γνωμοδότηση του Α.Π.Α.Σ., μπορεί να καθορίζονται:

α) κατηγορίες διατηρητέων και κριτήρια αξιολόγησης για την υπαγωγή των προς χαρακτηρισμό κτιρίων στις κατηγορίες αυτές,

β) ειδικότεροι όροι και περιορισμοί ως προς τις δυνατότητες επέμβασης επί των διατηρητέων κτιρίων κατά κατηγορία,

γ) μεταβατικές διατάξεις ως προς τις καθεστώδες των ήδη χαρακτηρισμένων κτιρίων ως διατηρητέων, σε σχέση με την κατάταξη σε κατηγορίες και τις δυνατότητες επέμβασης επί αυτών.

Με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, μετά από γνωμοδότηση του αρμόδιου Συμβουλίου, μπορεί να καθορίζονται επί μέρους περιοχές της χώρας και οικισμοί ή τμήματα αυτών, εντός των οποίων έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των ανωτέρω.

4. α) Αιτήσεις οικοδομικών αδειών για την ανέγερση οικοδομών ή προσθηκών σε υφιστάμενα κτίρια σε όμορα ακίνητα διατηρητέων κτιρίων παραπέμπονται υποχρεωτικώς στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε. της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας για έγκριση, με κριτήριο την προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του διατηρητέου κτιρίου.

β) Με τη διαδικασία που καθορίζεται στην παράγραφο 2 περίπτωση α' μπορεί να οριστούν ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης ή χρήσης κατά παρέκκλιση από κάθε γενική ή ειδική διάταξη και σε ακίνητα που είναι όμορα με τα διατηρητέα κτίρια ή σε ζώνες γύρω από αυτά, για την προστασία και ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων. Εφόσον με τους παραπάνω όρους και περιορισμούς δεν μπορεί να εξαντληθεί ο ισχύων συντελεστής δόμησης του υπόψη ομόρου ακινήτου ή αυτού που βρίσκεται μέσα στην παραπάνω ζώνη, για το ακίνητο αυτό εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη μεταφορά συντελεστή δόμησης, που ισχύουν για τα ακίνητα με διατηρητέα κτίρια.

5. α) Ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομίας ανακατασκευάζονται στην αρχική τους μορφή αν έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα ή έχει κινηθεί γι' αυτά η διαδικασία χαρακτηρισμού τους ως διατηρητέων με την κοινοποίηση στους ενδιαφερόμενους ή στον οικείο δήμο ή κοινότητα της αιτιολογικής έκθεσης χαρακτηρισμού και βρίσκονται σε κατάσταση επικινδύνου ετοιμορροπίας και επιβάλλεται η κατεδάφισή τους, εφόσον δεν υφίσταται η δυνατότητα άμεσης αποσόβησης του κινδύνου με ηπιότερα μέτρα, όπως αντιστηρίξεις, υποστηλώσεις, επισκευές, μερικές κατεδαφίσεις. Η ανακατασκευή γίνεται βάσει λεπτομερούς μελέτης αποτύπωσης και φωτογραφικής και κάθε άλλης δυνατής τεκμηρίωσης της υφιστάμενης κατάστασης που απαιτείται πριν από την υλοποίη-

ση των μέτρων που επιβάλλονται από το σχετικό πρωτόκολλο επικινδύνου ετοιμορροπίας και κατεδάφισης του κτιρίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του π.δ. 13/22.4.1929 (ΦΕΚ 153 Α') «περί επικινδύνων οικοδομών». Στη μελέτη αποτύπωσης προσδιορίζονται και όλα τα αρχιτεκτονικά μέλη ή τμήματα του κτιρίου που φέρουν γλυπτικό ή επίπλαστο διάκοσμο και τα οποία διασώζονται κατά την κατεδάφιση για να χρησιμοποιηθούν στην ίδια θέση ή ως πρότυπα στην ανακατασκευή του κτιρίου.

Η ανακατασκευή εγκρίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση Υπουργού, που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας του.

β) Διατηρητέα κτίρια τα οποία έχουν κατεδαφιστεί από γεγονότα που οφείλονται σε ανωτέρα βία, όπως σεισμό, πυρκαγιά, πλημμύρα ή κρίνονται κατεδαφιστέα με πρωτόκολλο επικινδύνως ετοιμορρόπου οικοδομής, επανακατασκευάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του προεδρικού διατάγματος της 15.4.1988 (ΦΕΚ 317 Δ').

γ) Οι διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 32 του ν. 1337/1983 έχουν εφαρμογή για τα διατηρητέα κτίρια που αναφέρονται στην παράγραφο 2α, καθώς και για τα κτίρια για τα οποία έχει κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο ή στον οικείο δήμο ή κοινότητα ή πολεοδομική υπηρεσία αιτιολογική έκθεση για το χαρακτηρισμό τους ως διατηρητέων.

Οι ίδιες διατάξεις έχουν εφαρμογή και για τα κτίρια εκείνα, για τα οποία εκδίδεται πρωτόκολλο επικινδύνως ετοιμορρόπου οικοδομής, μετά την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης χαρακτηρισμού τους ως διατηρητέων.

6. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να αναστέλλεται για χρονικό διάστημα έως ένα έτος, σε οικισμούς ή τμήματά τους, σε περιοχές εκτός οικισμών ή σε μεμονωμένα ακίνητα εντός ή εκτός οικισμών, η έκδοση οικοδομικών αδειών, κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης, προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων και διαμόρφωσης των κοινόχρηστων χώρων, ή να επιβάλλονται όροι για την εκτέλεση των εργασιών αυτών με σκοπό τη σύνταξη πολεοδομικής μελέτης ή και ειδικού κανονισμού δόμησης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αναστολή μπορεί να παραταθεί για ένα ακόμα έτος, εφόσον οι σχετικές μελέτες έχουν προοδεύσει σημαντικά και προκύπτει αυτό τεκμηριωμένα.

7. Αίτηση για κατεδάφιση, επισκευή ή προσθήκη σε κτίριο που κατά την κρίση της πολεοδομικής υπηρεσίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο, παρoπέμπονται στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε.. Η παραπομπή αυτή είναι υποχρεωτική αν το κτίριο βρίσκεται σε παραδοσιακό οικισμό. Αν η επιτροπή κρίνει ότι η επισκευή δεν θίγει το κτίριο ή ότι δεν συντρέχει λόγος να κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου, προωθείται η διαδικασία έκδοσης της οικοδομικής άδειας αν συντρέχουν και οι λοιπές νόμιμες προϋποθέσεις. Σε κάθε άλλη περίπτωση, με αιτιολογημένη έκθεση της Ε.Π.Α.Ε. αποστέλλεται στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου.

Στην περίπτωση αυτή η άδεια χορηγείται όταν γνωστοποιηθεί στην πολεοδομική υπηρεσία ότι το κτίριο δεν κρίνεται διατηρητέο ή αν παρέλθουν δώδεκα (12) μήνες από την κατάθεση του σχετικού φακέλου κατεδάφισης

στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου, χωρίς να εκδοθεί απόφαση χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου.

Ειδικότερα με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού και για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, μπορούν να καθορίζονται περιοχές εντός ή εκτός παραδοσιακών οικισμών εντός των οποίων αιτούμενες άδειες κατεδάφισης υποχρεωτικά παραπέμπονται στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε., μετά τη γνωμοδότηση της οποίας αποστέλλονται στην υπηρεσία που έχει την αρμοδιότητα χαρακτηρισμού και τηρείται η διαδικασία του προηγούμενου εδαφίου.»

Άρθρο 4

Τροποποίηση του άρθρου 6

Στο τέλος της παραγράφου 3 του άρθρου 6 του ν.1577/1985 προστίθενται τα εξής:

«εκτός αν από ειδικές διατάξεις προβλέπεται διαφορετική ρύθμιση.»

Άρθρο 5

Τροποποίηση του άρθρου 7

Το άρθρο 7 του ν.1577/1985 τροποποιείται ως εξής:

1. Η περίπτωση α' της παρ. 1Β αντικαθίσταται ως εξής:

«α) Σε ειδικά κτίρια, η επιφάνεια υπογείου ορόφου ή τμήματός του που χρησιμοποιείται για την εγκατάσταση ή διέλευση ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού, εφόσον το ελεύθερο ύψος του δεν υπερβαίνει τα 3,00 μ. μετρούμενο μεταξύ δαπέδου και οροφής.

Στα ειδικά κτίρια για τα οποία απαιτείται άδεια φορέα για τη λειτουργία τους, η επιφάνεια ορόφου ή τμήματος ορόφου, ελεύθερου ύψους μέχρι 2,20 μ., που χρησιμοποιείται ομοίως για την εγκατάσταση ή διέλευση ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού, που εγκρίνεται με απόφαση Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, μετά από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου.»

2. Η περίπτωση ε' της παραγράφου 1Β αντικαθίσταται ως εξής:

«ε) Εξώστες, ημιυπαίθριοι χώροι, αρχιτεκτονικά στοιχεία, προστεγνάσματα και σκιάστρα, όπως ορίζεται στο άρθρο 11.»

3. Η περίπτωση κ' της παραγράφου 1Β αριθμείται ως περίπτωση «ια'» και προστίθενται περιπτώσεις «ιβ' . ιγ' . ιδ' και ιε' » ως εξής:

«ιβ) Ο χώρος που βρίσκεται κάτω από κλειστούς ή ημιυπαίθριους χώρους χωρίς να είναι ο ίδιος κλειστός ή ημιυπαίθριος.

ιγ) Η επιφάνεια που καταλαμβάνεται για την προσθήκη εξωτερικής θερμομόνωσης σε κτίριο που υφίσταται πριν από τις 4.7.1979 (ημερομηνία δημοσίευσης του κανονισμού θερμομόνωσης ΦΕΚ 362 Δ') κτιρίου και κατασκευάζεται σύμφωνα με τους κανονισμούς που εκδίδονται σε εφαρμογή του άρθρου 26.

ιδ) Η επιφάνεια που καταλαμβάνεται για την προσθήκη παθητικών ηλιακών συστημάτων, της παραγράφου 6 του άρθρου 11 στις όψεις των κτιρίων που υφίστανται κατά τη δημοσίευση του παρόντος.

ιε) Η επιφάνεια του σεισμικού αρμού που προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις.»

Αθήνα, 5-6-2001

Αριθμ. Πρωτ.

ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/202 / 32519

Ταχ. Δ/ση : Ερμού 17
Ταχ. Κώδικας: 101 86
Πληροφορίες: Β. Αλεκτορίδου
Τηλέφωνο: 3232 611

ΚΟΙΝ: 1. Υπηρεσία Εθν. Τυπογραφείου
Τμήμα Δημοσιευτών Υλγης
(με την παράκληση να δημοσιευτεί
στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως
και να μας αποσταλεί το ΦΕΚ)
2. 4η Εφορεία Νεοτ. Μνημείων
Ηροδότην 17
540 09 Θεσσαλονίκη

ΘΕΜΑ: «Χαρακτηρισμός ως ιστορικών διατηρητέων
Μνημείων και έργων τέχνης του κτιρίου της
Παλαιάς Μεραρχίας και του διώροφου
βοηθητικού κτιρίου, ιδιοκτησίας Υπουργείου
Εθνικής Αμυνας, επί της Λεωφόρου Ηρώων του
Λήμνου Κομοτηνής, με τον περιβάλλοντα χώρο τους
στα όρια ιδιοκτησίας (σύμφωνα με το συν/νο τοπογρ.
διάγραμμα).

ΑΠΟΦΑΣΗ

Εχοντας υπόψη :

1. Τις διατάξεις α) Του Ν.1558/85 «Περί Κυβερνητικών Οργάνων που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 137/Α/26-7-85»,
β) Του άρθρου 52 του Ν.5351/32 «Περί Αρχαιοτήτων» όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 και 17 του Ν.Δ.216/1943 και ισχύει τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 παρ.5 του Ν.1337/1983 και
γ) του Ν.2039 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830»
δ) του Ν.2039 «Περί Κύρωσης της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης ΦΕΚ 61/Α/13-4-92»
ε) του Ν.Δ.941/77 «Περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ»
ζ) το Π.Δ.161/26-4-84 (ΦΕΚ 54/Α/30-4-84) «περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων των Υπουργείων ΥΠΠΕ-ΥΧΟΠ»
2. Την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/57631/21-11-97 (ΦΕΚ 1080/ΤΒ/5-12-97) με την οποία τροποποιείται η παρ.8 του άρθρου 6 της ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/49095/30-10-91 (ΦΕΚ 987/ΤΒ/28-11-91). «Μετάβαση αρμοδιοτήτων Υπουργού και δικαιώματος υπογραφής «Με εντολή Υπουργού» στους Γεν. Γραμματείς, Γεν. Διευθυντές και Προϊσταμένους των Δ/σεων, Τμημάτων και Γραφείων Κεντρικής Υπηρεσίας του ΥΠΠΟ.
3. Την εισήγηση της 4ης Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων και τα λοιπά στοιχεία του Φακέλου.
4. Την ομόφωνη γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων με αριθμό 2/17-1-02

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία και έργα τέχνης που χρειάζονται ειδική κρατική προστασία, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.1469/50, το κτίριο της Παλαιάς Μεραρχίας και το διώροφο βοηθητικό κτίριο ιδιοκτησίας Υπουργείου Εθνικής Αμυνας, επί της Λεωφόρου Ηρώων του Λήμνου Κομοτηνής με τον περιβάλλοντα χώρο τους στα όρια ιδιοκτησίας (σύμφωνα με το συνημμένο τοπογραφικό διάγραμμα), διότι είναι χαρακτηριστικά δείγματα δημοσίων κτιρίων με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία στις όψεις και στο εσωτερικό τους. Επίσης αποτελούν μαρτυρία της νεότερης ιστορίας της Θράκης και ειδικότερα της περιοχής της Κομοτηνής στις αρχές του 20ου αιώνα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τις μνήμες των κατοίκων της περιοχής.

Εσωτερική Διανομή

1. ΔΙΛΑΠ
2. ΔΠΚΑΝΜ
3. Β.Κουβέλη

Ο Υπουργός
Ευάγγελος Βενιζέλος

Παράδειγμα Απόφασης χαρακτηρισμού ιστορικών διατηρητέων μνημείων από το ΥΠ.ΠΟ

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

(3)

Περί χαρακτηρισμού ως διατηρητέων, κτιρίων κειμένων εντός της περιοχής Πλάκας του ρυμοτομικού σχεδίου 'Α-θηνών.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπ' όψιν:

1. Τας διατάξεις του από 17.7.1923 Ν. Δ/τος «περί σχεδίων πόλεων κλπ.», ως μεταγενεστέρως τροποποιήθηκαν και συνεκληρώθησαν και ειδικότερον του άρθρου 9 αυτού.

2. Τας διατάξεις του Ν. Δ/τος 8/1973 «περί ΓΟΚ» και ειδικότερον του άρθρου 79 (παρ. 6), ως αυτή αντικαταστάθη διά της παρ. 1 του άρθρου 4 του Νόμου 622/1977 «περί εισπράξεως υπό του Δημοσίου Ταμείου των διὰ τὴν ἐκδοσὶν οἰκοδομικῶν ἀδειῶν καταβαλλομένων φόρων κλπ.» (Φ.Ε.Κ. 171/Α'), ως και τῶν ἀρθρῶν 80, 118 ἕως 124 αὐτοῦ.

3. Τας διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 60 του Νόμου 947/1979 «περί οίκιστικῶν περιοχῶν».

4. Τας διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 2, 3 καὶ 7 τοῦ Νόμου 1032/1980 «περί συστάσεως Ὑπουργίου Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καὶ Περιβάλλοντος» (Φ.Ε.Κ. 57/Α').

5. Τὴν ἀπὸ 29.5.1980 εἰσήγησιν—αιτιολογικὴν ἐκθεσιν τῆς Διευθύνσεως Παραδοσιακῶν Οἰκισμῶν καὶ Περιβάλλοντος (Π7).

6. Τὴν ὑπ' ἀριθ. 479/1980, γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου Δημοσίων ἔργων (Τμήμα Οἰκισμῶν).

7. Τὴν ὑπ' ἀριθ. 987/1980 γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καὶ Περιβάλλοντος, ἀπεφασίζαμεν:

Ἄρθρον 1.

1. Χαρακτηρίζονται ὡς διατηρητέα τὰ κτίρια τὰ κείμενα ἐντὸς τῆς περιοχῆς Πλάκας τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου 'Αθηνῶν, τῆς περικλειομένης ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Διονυσίου 'Αρεοπαγίτου, τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας, τῶν ὁδῶν Σιμωνίδου, Φιλελλήνων, Ναυάρχου Νικοδήμου, Βουλῆς, Μητροπόλεως, τῆς πλατείας Μοναστηρίου, τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ, Ἀγίων Ἀσωμάτων, Ἀθριανοῦ, Εὐρυστακίου, τῶν ὁρίων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, τῶν ὁδῶν Διοσκούρων, Θεωρίας, διὰ μέσου τοῦ ἀρχαίου περιπάτου, τῶν ὁδῶν Στράτωνος, Θρασύλλου καὶ Διονυσίου 'Αρεοπαγίτου, ὡς ταῦτα σημειοῦνται δι' ἐνστάτου σκιαγραφήσεως καὶ ἐμφαίνονται δι' ἐρυθροῦ χρώματος εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ Οἰκισμοῦ θεωρημένον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Γ. 30282/1980 πράξεως αὐτοῦ σχετικὸν πρωτότυπον διάγραμμα ὑπὸ κλίμακα 1:1000, τοῦ ὁποῦ συντοπικὸν ἀντίτυπον δημοσιεύεται μετὰ τοῦ παρόντος.

2. Ὡς διατηρητέον καθορίζεται τὸ ἀρχικὸν ἐκάστοτε κτίριον, ὡς καὶ αἱ ἐναρμολόμεναι πρὸς τοῦτο μεταγενέστεραι προσθήκαι, ὅχι ὅμως καὶ τὰ πάσης φύσεως καθ' ὕψος ἢ κατ' ἐκτασιν ὑφιστάμενα προκτίσματα, τὰ ὁποῖα ἀλλοιώνουν τὸ ἀρχικὸν κτίριον. Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἀλλοιούντων τὸ ἀρχικὸν κτίριον καὶ δυναμένων νὰ ἀφαιρεθοῦν προκτισμάτων

πραγματοποιεῖται ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνασκήσεως Ἀρχιτεκτονικοῦ Ἐλέγχου (Ε.Ε.Α.Ε.).

Ἄρθρον 2.

Εἰς τὰ χαρακτηριζόμενα ὡς διατηρητέα ὡς ἄνω κτίρια ἀπαγορεύεται πᾶσα ἀσπίρσις, ἀλλοίωσις ἢ καταστροφὴ τῶν ἐπὶ μέρους ἀρχιτεκτονικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν διακοσμητικῶν στοιχείων τῶν, ὅσον καὶ τοῦ κτιρίου ἐν τῇ συνόλῳ.

Ἄρθρον 3.

Ἐπιτρέπεται ἡ ἐπισκευή, ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῶν ἐγκαταστάσεων, ἡ στατικὴ ἐνίσχυσις καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις τῶν διὰ τοῦ παρόντος χαρακτηριζομένων ὡς διατηρητέων κτιρίων, ἐφ' ὅσον δὲν ἀλλοιοῦται ὁ γενικὸς ἀρχιτεκτονικὸς χαρακτήρ τοῦ κτιρίου καὶ δὲν θίγονται τὰ εἰς τὸ προηγουμένον ἄρθρον ἀναφερόμενα διατηρητέα στοιχεῖα αὐτοῦ.

Ἐπιτρέπεται ἡ κατασκευὴ προσθήκης ἐλάσσονος κλίμακος, ἐφ' ὅσον κριθῇ ἀπαραίτητος διὰ τὴν λειτουργικὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ διατηρητέου κτιρίου, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἱσχύων συντελεστὴς δομήσεως ἐπὶρρεῖ μείζονα ταύτης προσθήκην.

Ὡσαύτως δύναται νὰ ἐπιτραπῇ, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐνασκήσεως Ἀρχιτεκτονικοῦ Ἐλέγχου, ἡ κατασκευὴ ἐτέρου κτιρίου, εἰς τὸ αὐτὸ οἰκόμενον, ἀνευ υπερβάσεως τοῦ συντελεστοῦ δομήσεως, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν παρεξάπτεται τὸ διατηρητέον κτίριον καὶ τὸν περιβάλλοντα αὐτὸ χώρον.

Ἄρθρον 4.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ἐργασίας ἐκ τῶν περιγραφομένων εἰς τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον 3, ὡς καὶ ἐξωτερικῶν χρωματισμῶν καὶ οἰαδήποτε ἐργασίας ἐπισκευῆς ἐπὶ τῶν ὀψων τῶν κτιρίων, ἀπαιτεῖται ἐκδοσις οἰκοδομικῆς ἀδείας, μετὰ ἐγκρίσιν τῆς Ε.Ε.Α.Ε., συνοδευομένης ὑπὸ πρακτικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφονται λεπτομέρως αἱ ἐκτελεσθόμεναι ἐργασίαι.

Ἄρθρον 5.

1. Οἰαδήποτε ἐπέμβασις εἰς κτίριον κατὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος τυγχάνει αὐθαίρετος ὑποκειμένη εἰς τὰς περὶ αὐθαιρέτων διατάξεις.

Εἰς περίπτωσιν ἐκτέλεσεως οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ άρθρου 2 τοῦ παρόντος ἐπιβάλλεται, ἢ ἀποκατάστασις τοῦ κτιρίου εἰς τὴν ἀρχικὴν του μορφήν.

2. Εἰς τοὺς παρατάτας τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος πέραν τῶν ὡς ἄνω προβλεπομένων ἐπιβάλλεται ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 60 (παρ. 1) τοῦ Ν. 947/1979 διοικητικὴ ποινὴ τοῦ προστίμου.

Εἰς τὸν Ὑπουργὸν Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καὶ Περιβάλλοντος, ἀναθέτομεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1980

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΥΤΑΣ

13163

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 930

17 Ιουλίου 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου της πόλης της Ερμούπολης Σύρου Νομ. Κυκλάδων..... 1
- Παράταση - τροποποίηση απαγόρευσης κυνηγιού όλων των Θηραμάτων για δέκα (10) χρόνια στη θέση «Νήσος» Δημ. Διαμ. Πιτσιδίων Δήμου Τυμπακίου Ν. Ηρακλείου εμβαδού 3.880 στρεμ..... 2

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Αριθμ. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/ 45448/1271 (1)
- Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου της πόλης της Ερμούπολης Σύρου Νομ. Κυκλάδων.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:

α) του άρθρου 90 του Κώδικα νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (ΦΕΚ 98 Α').

β) του ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Φ.Ε.Κ. 153/Α/28.6.2002).

γ) του ν. 2039/1992 «περί Κύρωσης της Σύμβασης για την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης» (Φ.Ε.Κ. 61/Α/13.4.1992).

δ) του π.δ. 191/2003 (ΦΕΚ 146/Α/13.6.2003) «Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού».

2. Την υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΠΟΝΥΣ/15/3696/20.1.2004 υπουργική απόφαση «Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων του Υπουργού Πολιτισμού στις Περιφερειακές...» (ΦΕΚ 70/Β/20.1.2004) καθώς και την υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΠΟΝΥΣ/14/3698/20.1.2004 υπουργική απόφαση «Οργάνωση

και λειτουργία των Συμβουλίων του ν. 3028/2002» (ΦΕΚ 70/Β/20.1.2004).

3. Την υπ' αριθμ. Α/Φ31/14325/1042ΠΕ/3.5.1976 υπουργική απόφαση που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 709/Β/28.5.1976 και με την οποία χαρακτηρίστηκε η Ερμούπολη Σύρου ως τόπος που χρήζει «ειδική κρατική προστασία» σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 1469/1950.

4. Την εισήγηση της Διεύθυνσης Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων Αττικής και το Πόρισμα της Επιτροπής του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων που συστάθηκε μετά την από 16.11.2005 ομόφωνη γνωμοδότηση του Συμβουλίου και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου.

5. Την κατά πλειοψηφία γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων με αριθμό Πρακτικού 16/24.5.2006 (Θέμα 1ο), αποφασίζουμε:

Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικό τόπο, σύμφωνα με το άρθρο 16 του ν. 3028/2002, το τμήμα της πόλης της Ερμούπολης Σύρου, όπως ορίζεται από τα δύο μονογραμμένα από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου τοπογραφικά διαγράμματα «Π2/1» και «Π2/2», διότι αποτελεί σημαντικό δείγμα της αστικοποίησης της νεώτερης Ελλάδος, διασώζει μεγάλο αριθμό κτισμάτων που είναι χαρακτηριστικά και αντιπροσωπευτικά της βιομηχανικής, εμπορικής, ναυτιλιακής, διοικητικής, εκπαιδευτικής και πολιτικής ιστορίας της και αποτελεί μοναδικό πολεοδομικό σύνολο.

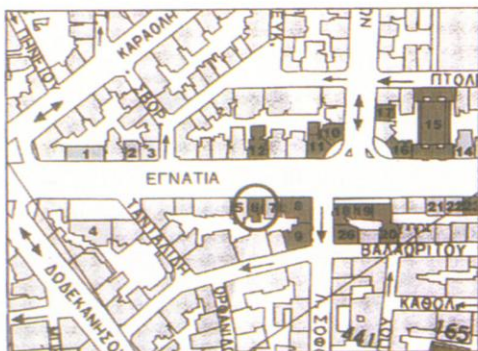
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 19 Ιουνίου 2006

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ

Απόφαση χαρακτηρισμού ως ιστορικού τόπου του οικισμού της Ερμούπολης Σύρου.

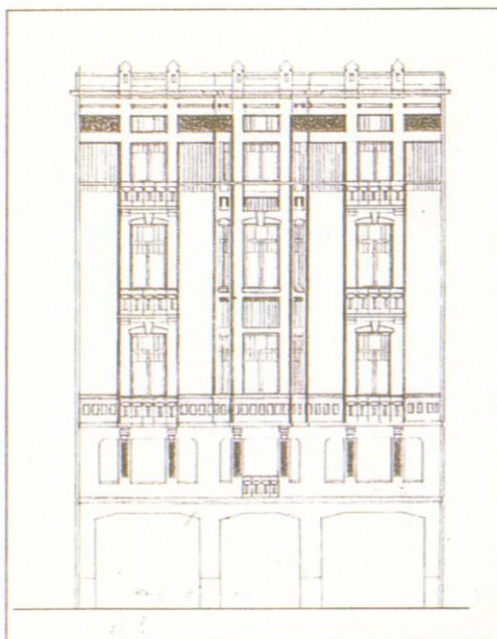

Αρχική Ιδιοκτησία: Άφροι Παπαμανώλη
 Οικοδομική άδεια: 1925
 Ο.Τ. Πυρκαϊούστου: 153/6
 Αρχιτέκτων - μηχανικός: Γ. Μανούσος
 Αρχική χρήση: Κτίριο κατοικιών με καταστήματα στο ισόγειο
 Προσθήκες - αλλαγές: Κατασκευάστηκε το 1926 ισόγειο με 3 ορόφους από τον ίδιο αρχιτέκτονα με νέο σχέδιο όψης
 Καθεστώδες προστασίας: Κηρυγμένο από το ΥΠΕΧΩΔΕ

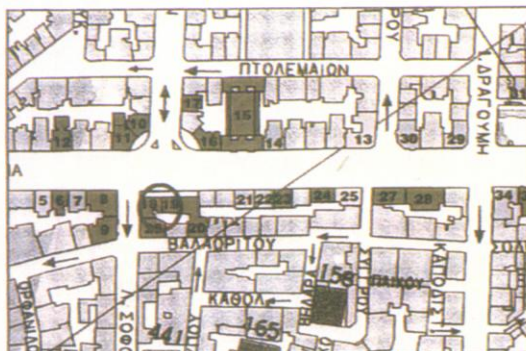
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:

Το κτίριο αποτελείται από υπόγειο, υπερυψωμένο ισόγειο και τρεις τυπικούς ορόφους. Είναι κατασκευασμένο με σκελετό από σπλισμένο σκυρόδεμα και τοίχους πληρώσεως από σιτοπλινθοδομή. Τα δάπεδα και τα κουφώματα είναι ξύλινα. Κατασκευάστηκε το 1926 σύμφωνα με τα σχέδια της τελικής αδείας (28/12/1925) και με βάση την τροποποιητική μελέτη για τη διαμόρφωση της όψης (13/8/1926). Με την τροποποίηση αυτή προστέθηκαν διακοσμητικές απολήξεις στην στέψη (στηθαίο), ενώ διαφοροποιήθηκε εν μέρει η διαμόρφωση των υπερθύρων και κυρίως η γεωμετρία της κεντρικής αρχιτεκτονικής προεξοχής (bow window). Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό δείγμα της αρχιτεκτονικής του art-deco. Χαρακτηρίζεται από την καθαρότητα και συμμετρία στη σύνθεση της όψης που τονίζεται με την κεντρική κατακόρυφη προεξοχή (bow window). Ιδιαίτερη διακοσμητική διάθεση εκδηλώνεται κυρίως στην περιοχή της στέψης. Η τυπολογική οργάνωση των τυπικών ορόφων ακολουθεί την κλασική διάταξη με κεντρική αίθουσα (προθάλαμο) και εκατέρωθεν δωμάτια. Στον επιμήκη άξονα η αίθουσα επεκτείνεται σε κεντρικό δωμάτιο που προβάλλει ελαφρώς από τον κύριο κορμό του κτιρίου και διαμορφώνει το bow window. Η αρχική του χρήση ήταν καταστήματα στο ισόγειο και τον ημιόροφο, και τυπικά διαμερίσματα κατοικιών, ένα σε κάθε στάθμη, στους τρεις ορόφους. Σήμερα διατηρεί την ίδια χρήση στο ισόγειο, ενώ στους ορόφους έχουν εγκατασταθεί γραφεία και καταστήματα. Διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση κυρίως η όψη η οποία εν μέρει επισκευάστηκε και χρωματίστηκε το 1997.

Παράδειγμα μητρώου αξιόλογου κτιρίου υπό χαρακτηρισμό από το ΥΠ.ΠΟ

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

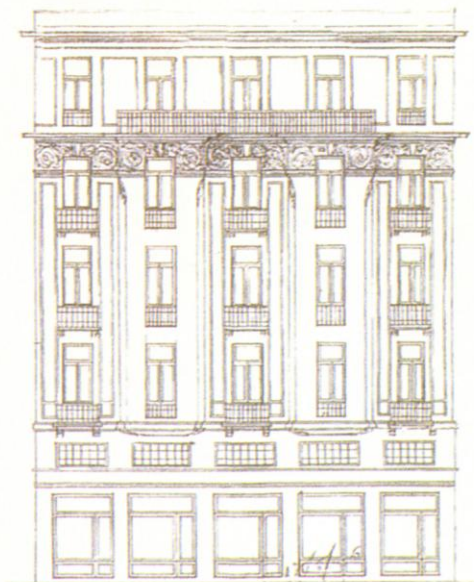
Αρχική ιδιοκτησία: Θ. Θεοδοσιάδης
Οικοδομική άδεια: 1924 ή 1926 δεν βρέθηκε το στέλεχος της άδειας
Ο.Τ. Πυρκαϊάστου: 150/1

Αρχιτέκτων - μηχανικός: Γ. Μανούσος

Αρχική χρήση: Κτίριο κατοικιών με καταστήματα στο ισόγειο

Προσθήκες - αλλαγές: Αρχικά υποβλήθηκε μελέτη που περιελάμβανε υπόγειο, υπερυψωμένο ισόγειο και 5 ορόφους (1924). Στην συνέχεια υποβλήθηκαν και ενεκρίθησαν σχέδια για 4 ορόφους. Ο τελευταίος όροφος δεν κατασκευάστηκε. Πραγματοποιήθηκε όμως μεταγενέστερη προσθήκη σε εσοχή, πιθανά αυθαίρετη.

Καθεστώς προστασίας: Κληρυγμένο από το ΥΠΕΧΩΔΕ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:

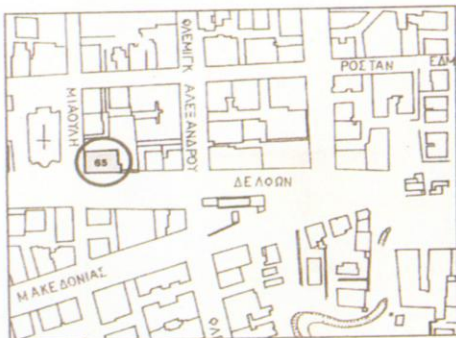
Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σημαντικό γωνιακό κτίσμα, που βρίσκεται στη συμβολή των οδών Εγνατία και Λεοντος Λοφου. Κατασκευάστηκε μετά το 1926, σύμφωνα (εν μέρει) με τα τελικά εγκεκριμένα σχέδια της μελέτης του μηχανικού Γ. Μανουσίου (20/8/26), που προβλέπε να κατασκευαστούν υπόγειο, ισόγειο και 4 ορόφοι. Ο τελευταίος όροφος δεν κατασκευάστηκε όπως προβλεπόταν. Αργότερα πραγματοποιήθηκε προσθήκη σε εσοχή. Το κτίριο είναι κατασκευασμένο με σκελετό από σπλισμένο σκυρόδεμα και τοίχους πληρώσεως από οπτοπλινθοδομή. Η αρχική του χρήση η οποία διατηρήθηκε έως σήμερα είναι εμπορικά καταστήματα στο ισόγειο και κατοικίες (δύο διαμερίσματα κατοικιών σε κάθε όροφο). Όλοι οι κύριοι χώροι των διαμερισμάτων είναι διατεταγμένοι σε σειρά σε όλο το μήκος των γωνιακών προσόψεων, ενώ το κεντρικό κλιμακοστάσιο και οι βοηθητικοί χώροι είναι χωροθετημένοι στο εσωτερικό της ιδιοκτησίας και φωτίζονται και αερίζονται δια μέσου του ακαλύπτου. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ελαφρές προεξοχές ορισμένων διαματίων από τον κύριο κορμό του κτιρίου που δημιουργούν την ογκοπλασία των όψεων. Από μορφολογική άποψη το κτίριο μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκλεκτικιστικού ρυθμού. Ενδιαφέροντα είναι επίσης τα επιμέρους διακοσμητικά χαρακτηριστικά στην περιοχή της στέψης, στη διαμόρφωση των υπερθύρων και στην διάταξη των εξωστών. Σήμερα το κτίριο διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση συντήρησης, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τις κύριες όψεις του, στις οποίες έγιναν τοπικές επισκευές και χρωματισμοί το 1997.

Παράδειγμα μητρώου αξιολόγου κτιρίου υπό χαρακτηρισμό από το ΥΠ.ΠΟ

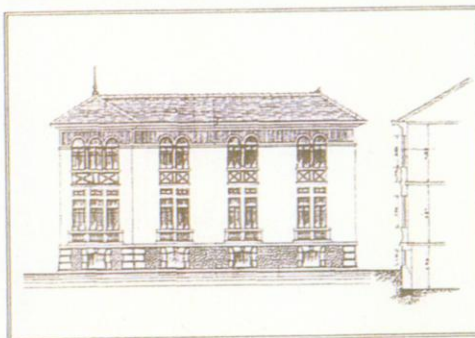
Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

A/A: **65**

Δελφών 62 7^ο Δημοτικό Σχολείο

Αρχική Ιδιοκτησία: Ματαλών και κατόπιν
Δ. Εφραίμογλου & Σ. Ελιέζερ
Οικοδομική άδεια: 1928
Αρχιτέκτων - μηχανικός: Ζακ Μωσσέ
Αρχική χρήση: Ιδιωτικό Εβραϊκό Σχολείο
(Σχολή Γκατένιο)
Προσθήκες - αλλαγές: Δεν υπήρξαν ση-
μαντικές αλλαγές στη διάρκεια της χρήσης
του
Καθεστώς προστασίας: Κηρυγμένο από το
ΥΠΠΟ (ΔΙΛΑΠ/Τ/2115/8.10.84
ΦΕΚ: 875/Β/17.12.84)

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:

Το κτίριο βρίσκεται στη συμβολή των οδών Μισαούλη και Δελφών. Πρόκειται για έν α περίπλοτο ορθογωνικό πλατυμέτωπο κτί-
σμα με ελαφρά προεξοχή στο βορειοδυτικό άκρο του. Οργανώνεται σε δύο κύριες στάθμες (υπερυψωμένο ισόγειο και όροφο)
και μια βοηθητική (ημιυπόγειο). Στεγάζεται με κεραμοσκεπή στέγη. Έχει δύο εισόδους, μία κύρια προς την αυλή και μία βοηθη-
τική από τη στενή του πλευρά. Οι αίθουσες διδασκαλίας και στους δύο ορόφους διατάσσονται από τις δύο πλευρές ενός κεντρι-
κού διαδρόμου που διατρέχει το μήκος του κτιρίου.

Η μορφολογία των αρκετά λιτών του όψεων ανήκει στο εκλεκτικιστικό ύφος της εποχής. Η ζώνη του υπογείου διαχωρίζεται α-
πό το υπόλοιπο κτίριο τόσο με την περιμετρική κορνίζα όσο και με τη διαφοροποίηση του υλικού (εμφανής λιθοδομή - επίχρι-
σμα). Τα ανοίγματα δίλοβα & τρίλοβα με διαχωριστικούς πεσσούς και κίονες διατάσσονται σε κατακόρυφες ζώνες. Κάτω από
τις ποδιές τους παρουσιάζεται εσοχή με μπαλούστρες που μιμούνται κιγκλιδώματα. Πάνω από τα οριζόντια υπέρθυρα του ι-
σογείου εμφανίζεται ανάγλυ-
φος φυτικός διάκοσμος. Τα
υπέρθυρα του ορόφου είναι
ημικυκλικά γεγονός που του
προσδίδει βυζαντινές αναφο-
ρές στην κατά τα άλλα κλασ-
σική οργάνωση (βάση, κο-
μός, στέψη). Η στέψη του
δεν είναι παρά ένα απλό γεί-
σο με μια αρκετά στενή σε ύ-
ψος ταινία με γεωμετρικά
διακοσμητικά ακριβώς κάτω
απ' αυτό.

Χάρη στην αδιάκοπη χρήση
του ως σχολείο και τη διαρκή
του συντήρηση το κτίριο βρί-
σκεται σε αρκετά καλή κατά-
σταση διατήρησης.

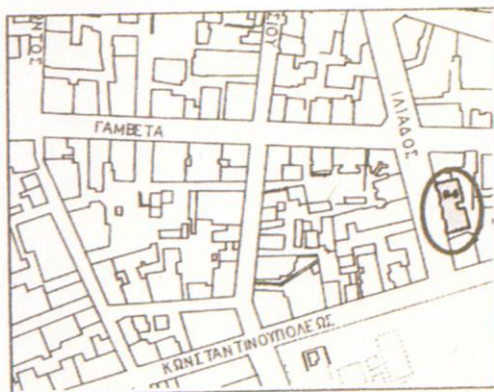

Παράδειγμα μητρώου χαρακτηρισμένου κτιρίου από το Υπουργείο Πολιτισμού

Παράδειγμα μητρώου αξιολογού κτιρίου υπό χαρακτηρισμό από το ΥΠ.ΠΟ

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

A/A: **64**

Ιλλιάδος 5-7

Αρχική Ιδιοκτησία:

Γαλλική Λαϊκή Αποστολή

Οικοδομική άδεια: 1925

Αρχιτέκτων - μηχανικός: -

Αρχική χρήση: Κατοικία των Γάλλων δασκάλων του Lycée.

Σημερινή χρήση: Ακατοίκητο

Προσθήκες - αλλαγές: Το 1955 η ιδιοκτησία πέρασε σε Έλληνες ιδιώτες. Έως το 1979 στο μισό κτίριο λειτούργησε το 13^ο Δημοτικό Σχολείο

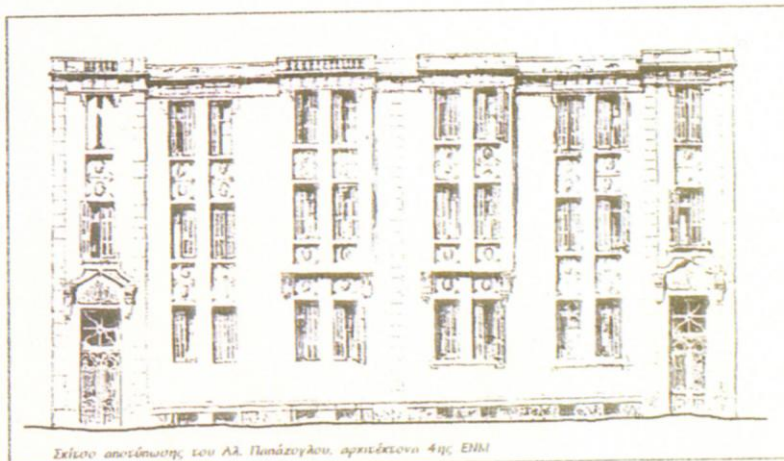
Καθεστώς προστασίας: Κηρυγμένο από

ΥΠΠΟ (ΔΙΛΑΓΠ/Γ/21433/1338/1.7.85

ΦΕΚ: 453/Β/18.7.85)

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:

Πρόκειται για κτίριο με ιδιαίτερες αρχιτεκτονικές αρετές σε ύφος λιτού εκλεκτικισμού με στοιχεία από το Art-Nouveau, από τα ελάχιστα που απέμειναν στην εκτός των τειχών πόλη. Οργανώνεται σε ημιυπόγειο υπερυψωμένο ισόγειο και δύο ορόφους, με κεντρικό άξονα συμμετρίας ως προς την κύρια όψη του. Οι δύο εισοδοί του κτιρίου τοποθετημένες στις πλευρικές ζώνες προεξέχουν ελαφρά και πλαισιώνονται με συνεχή ζώνη ψευδοπαραστάδων, επιτείνοντας έτσι την αίσθηση του κατακόρυφου. Χαρακτηριστικός είναι επίσης ο μεγάλος τετράγωνος φεγγίτης των θυρών και το εξαιρετικά τονισμένο υπέρθυρο με τριγωνικό αέτωμα και φουρούσια. Οι ζώνες των ιδιαίτερα υψηλών παραθύρων τοποθετούνται ρυθμικά (ανά δύο) σε κατακόρυφες στήλες, όπου μαζί με τις ανάγλυφες αρ-νουβώ διακοσμήσεις (στις ποδιές και τα υπέρθυρα) τονίζουν επιπλέον την κατακορυφότητα. Δύο απ' αυτές στο κέντρο της όψης προεξέχουν στον α' και β' όροφο πάνω σε κτιστά φουρούσια. Ο άξονας συμμετρίας υποδηλώνεται στο κέντρο ακριβώς με τη μορφή ψευδοπαραστάδας. Το στηθαίο ακολουθεί τον κυματισμό των αρχιτεκτονικών προεξοχών. Ιδιαίτερης τέχνης είναι οι σιδεριές των ανοιγμάτων του υπογείου καθώς και οι ξυλόγλυπτες εξώθυρες. Το κτίριο λόγω της εγκατάλειψής του βρίσκεται σήμερα σε κακή κατάσταση. Πρόσφατα αγοράστηκε από τον ΕΟΤ με σκοπό να αποκατασταθεί και να στεγαστεί σ' αυτό Σχολή Ξεναγών.

Σχέδιο αποτύπωσης του Αλ. Παπάγιου, αρχιτέκτονα 4ης ΕΗΜ

Παράδειγμα μητρώου αξιόλογου κτιρίου υπό χαρακτηρισμό από το ΥΠ.ΠΟ

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

Παράδειγμα αποπεράτωσης εργασιών αποκατάστασης διατηρητέου κτιρίου

Κτίριο οδού Μουσών 47, Άνω Πόλη Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησία ΥΠ.ΠΟ

Χρονολόγηση κατασκευής: τέλος Τουρκοκρατίας (πριν το 1875)

Φορέας έργου: 4^η Εφορεία Νεότερων Μνημείων

Προϋπολογισμός: 59.415.000δρχ.

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ – 4^η Εφορεία Νεότερων Μνημείων (2002), *Αποσπάσματα από το Έργο της 4^{ης} Εφορείας Νεότερων Μνημείων*, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

Εικόνα 1. Έναρξη εργασιών ολοκλήρωσης εργασιών αποκατάστασης

Εικόνα 2. Άποψη της νότιας όψης του κτιρίου μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης.

Εικόνα 3. Ο χώρος του εσωτερικού κλιμακοστασίου πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης.

Εικόνα 4. Άποψη της «σάλας» του δεύτερου ορόφου, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης και επανάχρησης του χώρου.

Εικόνα 5. Αποκατάσταση διατηρητέου κτίσματος στην Άνω Πόλη Θεσσαλονίκης. Ν.Δ. άποψη το 1979.

Πηγή: Ελεύθερος Τύπος (2007), *Διατηρητέα – Σύγχρονη Ελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδόσεις Μαλλιάρης – Παιδεία, Αθήνα

Εικόνα 6. Νοτιοδυτική άποψη μετά την αποκατάσταση

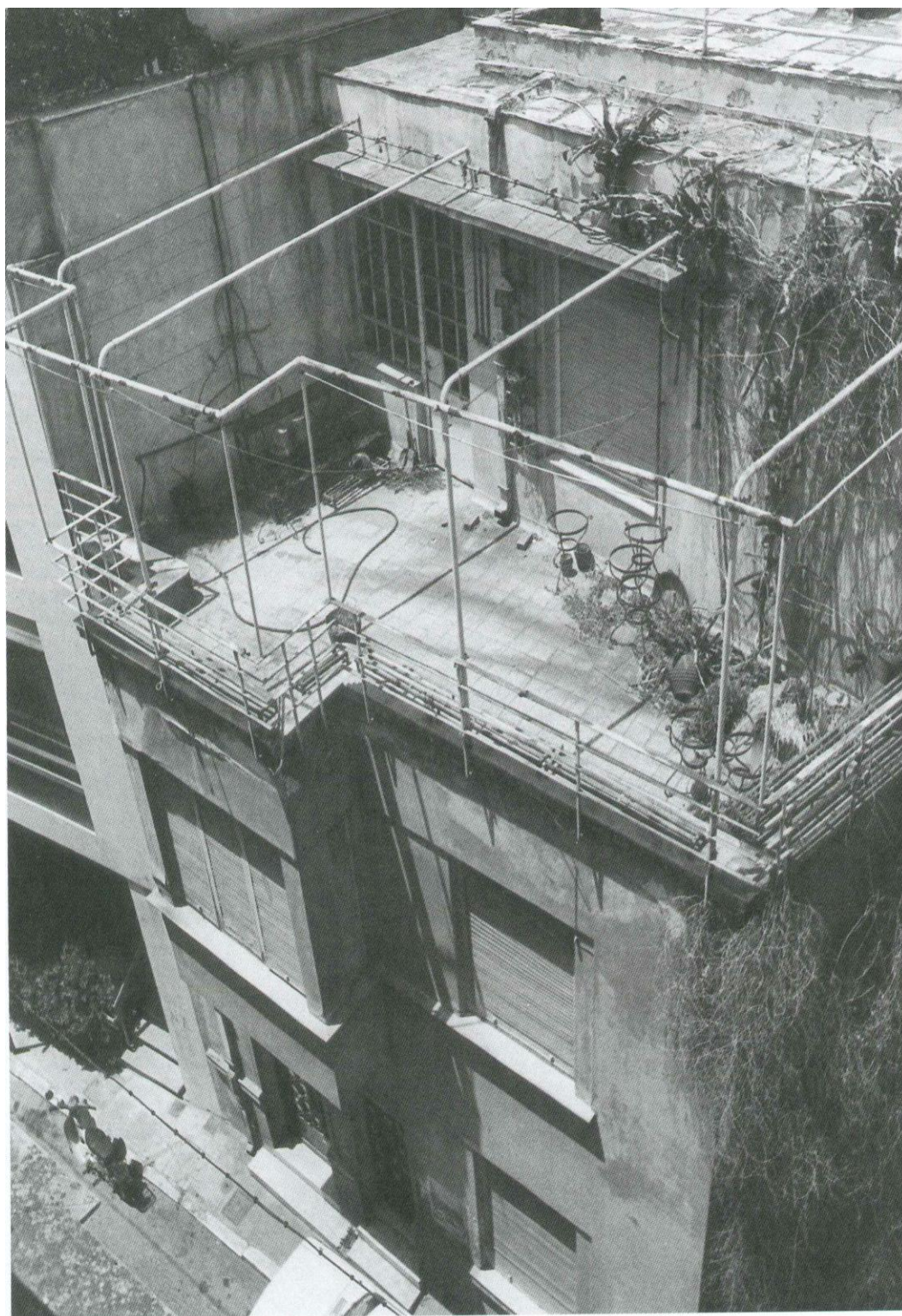
Νοτιοδυτική άποψη πριν την αποκατάσταση.

Η ίδια άποψη μετά την αποκατάσταση.

Εικόνα 7. Αποκατάσταση νεοκλασικού σπιτιού στην Σπάρτη

Πηγή: Ελεύθερος Τύπος (2007), *Διατηρητέα – Σύγχρονη Ελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδόσεις Μαλλιάρης – Παιδεία, Αθήνα

Εικόνα 8. Επισκευή και επέκταση αστικής κατοικίας στην Πλάκα. Το μεσοπολεμικό κτίριο πριν την επισκευή και επέκταση.

Πηγή: Ελεύθερος Τύπος (2007), *Διατηρητέα – Σύγχρονη Ελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδόσεις Μαλλιάρης – Πατδεία, Αθήνα

Εικόνα 9. Νοτιοδυτική άποψη μετά την αποκατάσταση και την επέκταση

Εικόνα 10. Παραδοσιακός οικισμός Βάθειας στη Μάνη (Δήμος Οιτύλου, Νομός Λακωνίας)

Πηγή: www.mani.org.

Εικόνα 11. Παραδοσιακός οικισμός (Χώρας) Σκύρου

ΠΗΓΗ: <http://www.buildings.gr>.

Εικόνα 12. Παραδοσιακός οικισμός (Χώρας) Σκύρου

ΠΗΓΗ: ΠΗΓΗ: <http://www.buildings.gr>.

Εικόνα 12. Παραδοσιακός οικισμός Τσεπελόβου, Ζαγοροχώρια. Εσωτερικό οικίας Αλ. Τσουμάνη, πλούσια διακοσμημένος οντάς.

ΠΗΓΗ: <http://www.buildings.gr>.